François Mauriac

Pustiul dragostei

roman

Editura Eminescu

FRANÇOIS MAURIAC

Pustiul dragostei

076

În româneşte de Elis Buşneag

EDITURA EMINESCU
1973

Cuprins

I

ANI DE-A RÂNDUL RAYMOND COURrèges sperase s-o reîntâlnească pe Maria Cross – femeia pe care dorea cu ardoare să se răzbune. Adesea urmărise pe stradă câte o trecătoare crezând că e aceea pe care o căuta. Apoi, timpul îi domolise într-atât ura, încât, în momentul în care destinul îl puse din nou faţă în faţă cu ea, la început nu mai simţi deloc bucuria amestecată cu furie pe care o astfel de întâlnire ar fi trebuit să i-o provoace. În seara când intră în barul din strada Duphot, nu era decât ora zece iar mulatrul din orchestra de jazz fredona doar pentru plăcerea chelnerului şef, dus pe gânduri. În localul strâmt unde, către miezul nopţii, avea să înceapă tropăiala perechilor, bâzâia, ca o muscă mare, un ventilator. Portarului nedumerit: – „Nu suntem deprinşi să-l vedem pe domnul atât de devreme...”, Raymond nu-i răspunse decât printr-un gest al mâinii care însemna să oprească bâzâitul. Portarul, confidenţial, încercă în zadar să-l convingă că „noul sistem absoarbe fumul dar nu face curent.” Courrèges îi aruncă o asemenea privire încât omul bătu în retragere spre vestiar; în tavan, însă, ventilatorul amuţi ca un bărzăune care se aşază.

Stricând şirul imaculat al feţelor de masă şi, zărindu-şi în oglinzi mutra de zile negre, tânărul se întrebă: „Ce dracu am?“ Într-adevăr, nu putea suferi serile irosite, iar cea de acum avea să fie una din ele din pricina dobitocului de Eddy H... Aproape că trebuise să-l ia cu de-a sila, să-l scoată din vizuină, ca să-l aducă la cabaret. Cât timp durase masa, Eddy, dând vina pe o migrenă, se

scuzase că e distrat; abia aşezat pe dunga scaunului, pe ghimpi, cu gândul la cine ştie ce plăcere viitoare şi imediată, după ce-şi băuse cafeaua, o
luase din loc sprinten, cu privirea ageră, cu urechile învăpăiate, cu nările în vânt. Toată ziua Raymond se gândise cu plăcere la seara şi noaptea aceasta, dar lui Eddy i se oferiseră, fără îndoială, bucurii mai reconfortante decât orice confidenţă.

Courrèges se miră că se simţea nu numai decepţionat şi umilit, dar şi trist. Era uimit de faptul că cel mai neînsemnat camarad îi devenea preţios, lucru cu totul nou în viaţa lui. Până la treizeci de ani, incapabil de dezinteresul pe care-l cere o prietenie, în schimb foarte atras de femei, dispreţuise tot ce nu i se părea obiect de posesiune şi, ca un copil lacom, ar fi putut zice: „nu-mi place decât ceea ce se poate devora”. În acea epocă nu se folosea de camarazi decât ca martori sau confidenţi; un prieten era în primul rând un om care ascultă, îi plăcea să-şi demonstreze că-i domină, că-i dirijează; avea pasiunea influenţei şi se mândrea că ştie să demoralizeze cu metodă.

Raymond Courrèges şi-ar fi putut face o clientelă, ca bunicul său, chirurgul, ca fratele bunicului său, iezuitul, sau ca tatăl său, doctorul – dacă ar fi izbutit să-şi înfrâneze poftele şi să-şi aleagă o carieră şi dacă instinctul nu l-ar fi îndepărtat întotdeauna de la orice acţiune care nu-i oferea satisfacţie imediată. Ajunsese totuşi la vârsta când doar cei care apelează la suflet îşi pot consolida dominaţia: Courrèges nu ştia decât să-şi înveţe ciracii cum să obţină maximum de plăcere. Dar cei mai tineri doreau complici din generaţia lor, şi clientela lui se micşora. În dragoste, vânatul creşte mereu, în timp ce micul grup al celor care şi-au început viaţa odată cu noi se reduce cu fiecare an. Privind părul cărunt, burta mare, sau începutul de chelie al celor ce supravieţuiseră tristelor lovituri ale războiului – înglodaţi în căsnicie sau deformaţi de meserie – Courrèges îi ura fiindcă erau de-o

vârstă cu el; îi învinuia de asasinarea propriei tinereţi şi de a o fi trădat înainte ca ea să-i părăsească.

Cât despre el, se fălea că este socotit printre băieţii de după război; iar în seara aceasta, în barul pustiu unde nu se mai auzea decât o mandolină în surdină (flacăra melodiei murea, reînvia, pâlpâia), îşi privea cu ardoare, răsfrânt în oglinzi, chipul încadrat în plete stufoase – chipul pe care cei treizeci şi cinci de ani îl cruţaseră încă. Se gândi că bătrâneţea, înainte de a-i atinge trupul, îi atingea viaţa. Dacă într-adevăr se simţea mândru când auzea femeile întrebându-se: „Cine este tânărul înalt de acolo?”, ştia că băieţii de douăzeci de ani, mai perspicaci, nu-l mai socoteau printre copilandrii rasei lor efemere. Eddy avea probabil altceva mai bun de făcut decât să vorbească despre sine până la ziuă, în vacarmul saxofonului; sau poate, la aceeaşi oră, în alt bar, nu făcea altceva decât să-şi deschidă inima unuia născut în 1904, care îl întrerupea mereu cu: „şi eu la fel” sau „exact ca şi mine...”

Intrară câţiva tineri care se simţiră stânjeniţi de aerul suficient şi semeţ pe care-l arboraseră pentru a traversa barul, văzându-l pustiu. Se strânseră roată în jurul barmanului. Courrèges nu admitea să sufere din pricina altuia, iubită sau prieten. Se strădui deci, conform metodei sale, să măsoare disproporţia dintre neînsemnătatea lui Eddy H... şi tulburarea pricinuită de plecarea acestuia. Încercând să smulgă din inimă germenele de tristeţe, se bucură nesimţind rezistenţa nici unei rădăcini. Cuteză chiar să-şi închipuie că mâine l-ar putea da pe uşă afară şi, fără să tresară, îşi puse în gând să nu-l mai vadă niciodată. Pe un ton aproape vesel îşi zise: „Îl voi înlătura...” Oftă uşurat; apoi îşi dădu seama că o nemulţumire continua să-l apese, dar nu din pricina lui Eddy. A! da, scrisoarea pe care o pipăi în buzunarul smokingului... N-avea rost s-o recitească: în relaţiile cu fiul său, doctorul Courrèges folosea numai fraze eliptice, uşor de reţinut: *Am tras la Grand-Hôtel pe durata*

Congresului de medicină. La dispoziţia ta, dimineaţa până la ora nouă, seara după unsprezece. Tatăl tău,

Paul Courrèges

Raymond murmură: „Niciodată...” şi, fără voia lui, luă un aer sfidător. Îi era necaz pe taică-său pentru faptul că nu-l putea dispreţui la fel de uşor ca pe restul familiei. La treizeci de ani, Raymond îşi ceruse zadarnic partea de moştenire pe care o primise şi sora lui măritată. La refuzul părinţilor, întrerupsese legăturile cu ei; dar averea aparţinea doamnei Courrèges. Raymond ştia că tatăl său s-ar fi arătat generos dacă ar fi avut drepturi asupra ei şi că banii nu-l interesau. Repetă: „Niciodată...” dar nu putu să nu întrezărească o chemare în această înştiinţare seacă. Nu era chiar atât de orb ca doamna Courrèges, pe care o iritau răceala şi bruscheţea soţului, şi care obişnuia să repete: „Ce folos că e om bun, dacă eu nu-mi dau seama? Gândiţi-vă cum ar fi dacă ar fi rău!”

Raymond se simţi stânjenit de apelul tatălui; îi venea prea greu să-l urască. Nu, cu siguranţă, n-o să-i răspundă, ; şi totuşi... Mai târziu, când Raymond Courrèges a retrăit întâmplările acelei nopţi, şi-a reamintit amărăciunea cu care intrase în micul bar gol, dar nu şi cauzele care o generaseră: dezertarea unui camarad pe nume Eddy şi prezenţa tatălui său la Paris. Era convins că proasta dispoziţie îi venea dintr-o presimţire şi că exista o legătură între starea sufletească de atunci şi evenimentul care se apropia. A susţinut întotdeauna, mai apoi, că nici Eddy, nici doctorul Courrèges n-ar fi avut puterea să-i provoace o astfel de nelinişte, dar că, abia aşezat în faţa cocteilului, sufletul şi trupul său simţiseră, instinctiv, apropierea femeii care, în clipa aceea chiar, într-un taxi oprit în colţul străzii Duphot, scotocea în poşetă spunându-i însoţitorului:

— Mi-am uitat rujul.

Iar bărbatul îi răspundea:

— O să găseşti la lavabou.

— Ce oroare! Să mă molipsesc...

— Ţi-l împrumută Gladys.

*

Femeia intră: o pălărie cu borurile trase îi umbrea partea de sus a feţei, nelăsând să se vadă de cât bărbia pe care timpul înscrie vârsta femeilor. Cei patruzeci de ani marcaseră ici, colo, partea de jos a figurii, subţiaseră pielea, conturaseră un început de guşă. Sub haina de blană, trupul părea împuţinat. Orbită, ca taurul ieşit în arenă, se opri în pragul barului strălucitor. Când însoţitorul ei, pe care îl reţinuse o discuţie cu şoferul, o ajunse din urmă, Courrèges, fără să-l recunoască la început, îşi spuse: „Mutra ăstuia am mai întâlnit-o undeva... e cineva din Bordeaux”. Şi, în timp ce examina chipul bărbatului de cincizeci de ani, lăţit parcă de îngâmfare, un nume îi răsări pe buze: Victor Larousselle... Cu inima bătând, Raymond cercetă din nou femeia care, văzând că este singura cu pălărie pe cap, şi-o scoase brusc, scuturându-şi, cu faţa la oglindă, părul de curând tăiat. Ochii apărură, mari şi calmi, apoi fruntea înaltă, dar riguros delimitată de buclele tinereşti ale pletelor negre. Partea de sus a figurii concentra tot ceea ce mai supravieţuise din tinereţea acestei femei. Raymond o recunoscu în ciuda părului tuns scurt, a trupului îngroşat şi a acestei ofiliri lente care începe de la gât înaintând spre gură şi obraji. O recunoscu de parcă ar fi refăcut în minte un drum din vremea copilăriei, chiar dacă stejarii care îl umbreau fuseseră tăiaţi. Socoti în gând numărul anilor şi, după două secunde, îşi spuse: „Are patruzeci şi patru de ani; pe atunci eu aveam optsprezece iar ea douăzeci şi şapte”. Ca toţi cei care confundă fericirea cu tinereţea, avea conştiinţa surdă, dar mereu trează, a timpului scurs; ochii nu conteneau să măsoare hăul timpului mort; fiecare fiinţă care jucase un rol în destinul său era repede aşezată la loc şi, văzând chipul, îşi reamintea anul. „Mă va recunoaşte oare?” S-ar fi întors

însă atât de brusc dacă nu l-ar fi recunoscut? Apropiindu-se de bărbatul care o însoţea, îl ruga probabil să nu rămâie acolo, deoarece el îi răspunse cu glasul ridicat, pe tonul unuia căruia-i place să fie admirat de galerie: „Ba nu, nu-i trist deloc: într-un sfert de ceas se va umple ca un ou.” Împinse o masă, nu departe de cea la care era instalat Raymond; se aşeză greoi, şi pe faţa lui spre care năvălea sângele se citea, în afara semnelor sclerozei, o mulţumire deplină. Cum femeia stătea tot în picioare, nemişcată, o întrebă: „Ei, ce mai aştepţi?” Brusc, toată satisfacţia îi pieri, atât din ochi cât şi de pe buzele groase, aproape vinete. Convins că vorbeşte în şoaptă, adăugă: „Asta-i, cum vezi că-mi place undeva, începi să faci nazuri...” Cu siguranţă că ea îi şoptea: „Fii atent, ne-aude lumea”, deoarece el aproape strigă: „Cred că ştiu să mă port, nu? Şi chiar dacă ne-ar auzi!

Aşezată nu departe de Raymond, femeia se liniştise: ca s-o vadă, tânărul trebuia să se aplece şi depindea de ea să-i ocolească privirea. Courrèges ghici de unde-i venea calmul şi înţelese brusc – cu câtă groază – că ocazia jinduită timp de şaptesprezece ani putea fi pierdută. După şaptesprezece ani, credea că-şi regăseşte intact jurământul de a umili femeia care îl umilise, de a-i arăta ce fel de bărbat era: dintre cei care nu admit ca o femeiuşcă să-i tragă pe sfoară. Ani de zile se complăcuse în a-şi imagina împrejurările care i-ar fi adus faţă în faţă şi vicleşugul la care ar fi recurs pentru a o înjosi, pentru a o face să plângă pe aceea în faţa căreia, altă dată, păruse atât de jalnic... Sigur, dacă astă seară, ar fi recunoscut chipul oricărui alt figurant din viaţa sa de licean de optsprezece ani, colegul preferat sau pedagogul de care-i era scârbă, n-ar fi simţit nici urmă din sentimentele de prietenie sau de ură pe care le încercase atunci. În schimb, văzând-o pe ea, nu se regăsea, oare, aidoma băiatului din acea zi de joi, luna iunie 19... în amurg, pe drumul periferiei prăfuit şi mirosind a crin, înaintea unei porţi al cărei clopoţel nu va mai suna pentru el niciodată?

Maria! Maria Cross! Din adolescentul zbârlit, ruşinos, cum mai era încă, făcuse un bărbat nou, cum avea să rămână pentru totdeauna. Ea însă, Maria Cross, cât de puţin se schimbase! Aceiaşi ochi iscoditori, aceeaşi frunte scăldată în lumină. Courrèges îşi spuse că prietenul preferat din 19... i-ar fi părut acum un bărbat greoi, chel, cu barbă. Dar chipul anumitor femei rămâne până la maturitate învăluit în aburul copilăriei şi poate că tocmai copilăria lor eternă ne fixează dragostea şi ne-o apără de eroziunea timpului. Stătea acolo, neschimbată, după şaptesprezece ani de pasiuni necunoscute, ca fecioarele negre al căror surâs nici flacăra Reformei nici a Teroarei nu l-au putut altera. O întreţinea acelaşi bărbat plin de importanţă, care-şi manifesta zgomotos nerăbdarea şi supărarea din pricină că persoanele aşteptate nu soseau:

— Sunt sigur că Gladys îl face iar să întârzie... Eu care sunt întotdeauna punctual, am oroare de oamenii care nu sunt. Eu, ce ciudat, nu suport să mă las aşteptat, e o chestie care mă depăşeşte. Astăzi oamenii sunt de-o grosolănie...

Maria Cross îi atinse umărul, repetându-i poate: „Ne-aude lumea...”, deoarece el bombăni că nu spusese nimic care să nu poată fi auzit şi că îl uimea că tocmai ea vroia să-i dea lecţii de bună purtare.

Simpla ei prezenţă îl transpunea pe Courrèges, fără apărare, într-o lume apusă. Dacă trăise mereu cu imaginea clară a timpului scurs, nu-i plăcea să evoce feţe precise şi nimic nu-l speria mai mult ca răzvrătirile spectrelor; astă seară însă, nu mai putea face nimic împotriva torentului de chipuri, dezlănţuit în el prin prezenţa Mariei: auzea clinchetul clopoţelului de la orele şase şi pocnetul pupitrelor din clasă; nici măcar nu plouase îndeajuns pentru a înlătura praful; lumina din tramvai era prea slabă ca să poată isprăvi lectura romanului *Aphrodita* – tramvai înţesat de muncitorii cărora oboseala zilei încheiate le dădea o expresie blândă.

II

ÎNTRE LICEUL UNDE, IZGONIT DIN clasă, era băiatul murdar, rătăcind pe coridoare, rezemând zidurile, şi casa părintească din marginea oraşului, se întindea acest interval care îl elibera; acest lung drum al întoarcerii cu tramvaiul în care era în sfârşit singur printre oameni indiferenţi şi lipsiţi de curiozitate – iarna mai ales, când întunericul abia sfâşiat din loc în loc de lumina unui felinar sau de ferestrele vreunui bar, îl despărţea de lume, îl izola în mirosul de lână umedă al hainelor de lucru. O ţigară stinsă rămânea lipită de buzele lăsate în jos: somnul răsturna feţele cu riduri înnegrite de cărbune, un ziar aluneca din mâini obosite; o femeie cu pletele pe spate înălţa spre lămpi romanul foileton şi buzele i se mişcau ca pentru rugăciune. Dar, până la urmă, nu mult după biserica din Talente, trebuia să coboare.

Tramvaiul, foc bengal mişcător, ilumina o clipă stâlpii şi aleea de carpeni desfrunziţi ai unei proprietăţi; băiatul asculta cum descreşte vacarmul roţilor şi al troleibuzului pe şoseaua plină de băltoace, mirosind a lemn putred, a frunze. Cotea apoi pe drumeagul din marginea grădinii familiei Courrèges, împingea poarta întredeschisă a intrării de serviciu; lampa din sufragerie lumina stratul de flori din spatele casei unde, primăvara, erau plantaţi cerceluşii cărora le pria umbra. Cum ajungea acasă, Raymond îşi încrunta fruntea ca la liceu, iar sprâncenele se împreunau atât de strâns, încât nu se mai vedea decât o dungă stufoasă deasupra ochilor. Cu colţul drept al gurii

uşor lăsat, intra în salon şi arunca un bună seara persoanelor adunate în jurul lămpii cu flacără mică. Maică-sa îl întreba dacă trebuie să-i repete de fiecare dată să-şi cureţe bine tălpile pantofilor pe ştergător şi dacă avea de gând să se aşeze la masă „cu mâinile astea". Doamna Courrèges-bătrâna îi strecură în şoaptă nurorii: „Ştii ce-a zis Paul, că nu trebuie să sâcâim băiatul degeaba". Astfel, încă de la intrare, apariţia lui stârnea tot felul de vorbe aspre.

Se aşeza în umbră. Aplecată asupra broderiei, sora sa, Madeleine Basque, nici măcar nu ridica privirea. O interesez, se gândea el, mai puţin chiar decât câinele. Raymond era „ruşinea familiei"; „să vezi ce golan o să iasă din ăsta" repeta ea bucuroasă, iar bărbatul ei, Gaston Basque, adăuga: „Mai ales cu un tată atât de slab din fire".

Soră-sa înălţa capul, rămânea o clipă la pândă, apoi spunea: „Vine Gaston...", şi lăsa lucrul. „N-aud nimic", răspundea doamna Courrèges. „Ba da, iată-l" şi, deşi niciun zgomot nu fusese auzit de nicio altă ureche decât a ei, Madeleine se ridica, alerga pe peron şi dispărea în grădină, călăuzită de un simţ infailibil, ca şi cum ar fi făcut parte dintr-o specie diferită de a celorlalte animale, în care masculul, nu femela, exală mirosul care atrage complicele în întuneric. Curând cei din familia Courrèges auzeau un glas de bărbat, apoi râsul drăgăstos şi supus al Madeleinei; ştiau că cei doi nu vor străbate salonul ci vor urca, prin uşa din dos, la etajul camerelor de dormit, de unde nu aveau să coboare decât la al doilea clinchet al clopoţelului.

Dedesubtul plafonierei, masa reunea pe doamna Courrèges-bătrâna, pe nora sa, Lucie Courrèges, tânărul menaj şi cele patru fetiţe cam roşcovane, care semănau cu Gaston Basque; aceleaşi rochiţe, aceeaşi pieptănătură, aceleaşi feţe pistruiate stăteau înghesuite una într-alta, ca păsările domesticite cu băţul: „Şi mai cu seamă nimeni să nu le adreseze un cuvânt, decreta locotenentul

Basque. Dacă cineva le vorbeşte, ele vor fi pedepsite; aşa, ca să fim înţeleşi”.

Locul doctorului rămânea gol mult timp, chiar şi atunci când era acasă; apărea în toiul mesei, cu un teanc de reviste sub braţ. Nevastă-sa îl întreba dacă auzise clopoţelul, adăugând că pentru un serviciu atât de neglijent n-ar mai avea rost să păstreze un servitor. Doctorul dădea din cap ca pentru a alunga o muscă şi deschidea o revistă. Nu era afectare, ci economie de timp la un om surmenat, cu mintea asaltată de griji şi care ştie cât valorează un minut. La capătul mesei, tinerii Basque se izolau, nepăsători faţă de tot ce nu-i privea pe ei sau copiii lor. Gaston relata în şoaptă intervenţiile făcute ca să nu plece din Bordeaux: colonelul scrisese la Minister... Nevastă-sa îl asculta, fără să piardă din ochi copiii, şi fără să-şi întrerupă dădăceala „Nu şterge farfuria. Nu ştii să te serveşti de cuţit? În ce hal te-ai mânjit! — mâinile pe masă, mâinile, nu coatele... — N-ai să mai capeţi altă felie de pâine, să ştii! — Ai băut destul...”

Menajul Basque forma un ostrov de neîncredere şi de ascunzişuri. „Nu-mi spun niciodată nimic”. Toate nemulţumirile de care doamna Courrèges se plângea împotriva fiicei sale, se concretizau în fraza: „Nu-mi spun niciodată nimic”. O bănuia pe Madeleine însărcinată, îi supraveghea talia, îi tălmăcea indispoziţiile. Servitorii aflau totul înaintea ei. Credea că Gaston avea o asigurare pe viaţă; dar cât de mare? Nu ştia cu exactitate suma încasată după moartea bătrânului Basque.

În salon, după cină, Raymond rămânea surd la vorbele mamei, care-l dojenea: „De ce stai, n-ai lecţii de făcut? N-ai teme de scris?” Lua în braţe pe câte una din fetiţe; părea că o frământă în palmele lui viguroase, o ridica deasupra capului ca să poată atinge tavanul, făcea rotocoale în aer cu trupşorul mlădios, în timp ce Madeleine Basque, găină zbârlită şi neliniştită, dar pe care strigătele de fericire ale fetiţei o dezarmau, striga: „Bagă de seamă, o schilodeşti... E aşa de brutal...”

Bătrâna Courrèges lăsa împletitura, îşi ridica ochelarii şi, cu un zâmbet care îi încreţea faţa, repeta plină de iubire fraza aceasta în favoarea lui Raymond: „La urma urmei, adoră copiii, nu poţi să nu-l laşi să se joace cu ei: doar cu ei este îngăduitor...” Şi bătrâna susţinea că nu i-ar iubi dacă n-ar avea suflet bun. „E de ajuns să-l vezi cu nepoatele lui, ca să te convingi că nu e băiat rău”.

Iubea oare copiii? Se folosea de tot ce era proaspăt, cald, viu – ca o pavăză împotriva acelora pe care îi numea cadavre. Raymond arunca pe canapea trupşorul, ieşea pe uşă, alerga cu paşi mari spre aleile pline de frunze; cerul, mai limpede printre crengile dezgolite, îi arăta drumul. La primul etaj, în spatele unui geam, ardea lampa doctorului Courrèges. Se va duce iar la culcare fără să-şi sărute tatăl? Ah! îi erau de ajuns, dimineaţa, cele trei sferturi de oră petrecute într-o tăcere duşmănoasă: căci, odată cu zorile, cupeul doctorului pleca cu tatăl şi cu fiul. Raymond cobora la bariera Saint-Genès şi, mergând de-a lungul bulevardelor, ajungea la liceu, în timp ce doctorul îşi continua drumul spre spital. Trei sferturi de oră în cutia mirosind a curele vechi, între două geamuri pe care şiroia ploaia, stând umăr lângă umăr. Clinicianul care, câteva clipe mai târziu, vorbea cu vervă şi autoritate la slujbă şi în faţa studenţilor, de luni de zile căuta în zadar cuvântul care să aibă ecou în sufletul fiinţei zămislite de el. Cum să-şi croiască drum în inima aceasta îndârjită? Când credea că a găsit, în sfârşit, calea potrivită şi încerca să-i adreseze lui Raymond cuvinte îndelung meditate, brusc i se păreau străine şi chiar vocea îl trăda, devenind, fără voia lui, batjocoritoare şi lipsită de tandreţe. Acesta era chinul lui, să nu-şi poată manifesta sentimentele.

Bunătatea doctorului Courrèges devenise celebră prin faptele sale: doar ele depuneau mărturie despre omenia închistată în el, despre blândeţea înmormântată de vie. Nu era chip să-l faci să primească, fără să bombăne sau să ridice din umeri, o vorbă de mulţumire. Hurducat, alături de fiul său, în dimineţile ploioase, de câte ori nu

iscodise el obrazul care i se refuza! Şi, fără să vrea, clinicianul interpreta semnele imprimate pe chipul de înger rău – falsa tandreţe a ochilor prea încercănaţi: „Bietul copil, mă consideră duşman, gândea tatăl; e vina mea, nu a lui”. Presupunea, fără să ţină seama de intuiţia specifică adolescenţilor care simt cine-i iubeşte. Raymond îi auzea chemarea şi nu-l confunda pe tatăl său cu alţii, dar făcea pe surdul; de altfel nici n-ar fi ştiut ce să-i răspundă acestui tată intimidat, căci îl intimida, iar lucrul acesta îl făcea şi mai distant.

Doctorul era forţat să-l dojenească uneori, dar cu multă blândeţe, străduindu-se să-l trateze pe Raymond ca pe un prieten:

— Iar mi-a scris directorul cu privire la tine. Bietul abate Farge, o să-l scoţi din minţi! Totul dovedeşte, pare-se, că tu ai făcut să circule în clasă tratatul acela de obstetrică... l-ai şterpelit probabil din biblioteca mea... îţi mărturisesc că indignarea abatelui Farge mi se pare exagerată: sunteţi la o vârstă când trebuie să cunoaşteţi viaţa şi, la urma urmei, e mai bine să recurgeţi la lucrări serioase... I-am scris în sensul ăsta directorului... dar au mai găsit în coşul de hârtii din sala de studiu un număr din *La gaudriole* şi fireşte tot pe tine te bănuiesc; eşti acuzat de toate păcatele lui Israel... Ai grijă, dragul meu, până la urmă o să te dea afară; şi mai ai doar şase luni până la examene...”

— Ba nu.

— Cum nu?

— Pentru că repet anul şi am toate şansele să nu mă mai trântească şi de data asta. Îi ştiu eu! Dacă-ţi închipui că se vor lipsi de un singur tip care are şanse să treacă!... Află de la mine că, dacă mă elimină, iezuiţii mă înhaţă pe loc. Mai bine mă lasă să-i contaminez şi pe ăilalţi decât să aibă un bacalaureat mai puţin în statistică. Parcă aud vocea triumfătoare a lui Farge în ziua premiilor: treizeci de candidaţi prezentaţi, douăzeci şi trei trecuţi şi doi admisibili. Tunete de aplauze!... Nemernicii!

— Nici chiar aşa, dragul meu...

Doctorul apăsă pe cuvintele „dragul meu”. Să fi sosit clipa să se strecoare în inima care i se refuza? De mult timp fiul nu mai schiţase un gest de prietenie. Printre vorbele cinice părea că ţâşneşte o licărire de încredere. Ce cuvinte să folosească oare, să nu-l rănească, să-l facă să înţeleagă că există şi oameni necalculaţi şi binevoitori, şi că cei mai abili sunt adesea machiavelii unei cauze sublime, iar dacă se întâmplă să ne jignească, o fac voindu-ne binele... Doctorul căuta formula cea mai potrivită, dar drumul periferiei se preschimbase repede în şoseaua unei dimineţi luminoase şi triste, pe care lăptarii o înţesau cu şaretele lor. Mai aveau doar câteva minute şi ajungeau la barieră, la acea „Croix de Saint-Genès” la care se închinaseră pelerinii catedralei Saint Jacques de Compostelle şi de care nu se mai sprijineau acum decât controlorii omnibuzelor. Negăsindu-şi cuvintele, luă mâna caldă a copilului într-a sa, repetând în şoaptă. „Dragul meu...”, dar îşi dădu seama că Raymond, cu capul rezemat de geam, dormea sau mai curând se prefăcea că doarme. Adolescentul închisese ochii care ar fi trădat, poate, o slăbiciune, o dorinţă de a se supune – chip încăpăţânat, osos, ca tăiat în silex, pe care nu mai puteai citi nici urmă de sensibilitate în afara dublei striviri a pleoapelor... Pe nesimţite, copilul îşi retrase mâna.

*

Oare înaintea scenei din trăsură, sau mai târziu intrase în viaţa lui femeia care stătea acolo, pe bancheta de care-l despărţea o singură masă, şi căreia i s-ar fi putut adresa fără să ridice glasul? Acum ea părea calmă şi bea fără să-i pese că Raymond o va recunoaşte. Din când în când, îşi arunca ochii spre el, dar şi-i întorcea repede. Glasul pe care îl recunoscu, acoperi vacarmul: „Iat-o pe Gladys”. Un cuplu care abia intrase se aşeză între ea şi însoţitorul ei şi acum vorbeau toţi deodată: „Am aşteptat o groază până

să lăsăm hainele la garderobă”... — „Noi ajungem întotdeauna primii...” — „În sfârşit aţi venit, asta contează”.

Nu, apariţia ei în viaţa lui trebuie să fi fost cam cu un an înaintea scenei din trăsură, într-o seară când, la masă (probabil spre sfârşitul primăverii, căci lampa din sufragerie nu era aprinsă), doamna Courrèges-bătrâna îi spunea nurorii sale: „Lucie, am aflat pentru cine este doliul alb pe care l-ai văzut la biserică”.

Raymond crezuse că o să înceapă iarăşi una din conversaţiile fără sfârşit, ale căror nenumărate fraze banale mureau în preajma doctorului – mai toate discuţii despre gospodărie. Fiecare îşi apăra servitorii: Iliadă nefericită în care certurile de la bucătărie asmuţeau una împotriva celeilalte zeiţele protectoare din Olimpul sufrageriei. Uneori, menajurile se mai certau şi pentru o lucrătoare cu ziua: „Am chemat-o pe Travaillote pentru săptămâna viitoare, zicea, de exemplu, doamna Courrèges către Madeleine Basque. Tânăra protesta, spunând că trebuia să dea la cârpit lenjeria copiilor.

— Totdeauna mi-o iei pe Travaillote.

— Ei bine, cheam-o pe Maria-cârna.

— Maria-cârna lucrează mult prea încet; şi mă mai pune să-i plătesc şi tramvaiul.

Dar în seara aceea, afirmaţia cu privire la doliul alb de la biserică dăduse naştere la o ceartă mai gravă. Doamna Courrèges-bătrâna adăugase:

— E pentru băieţelul Mariei Cross; a murit de meningită. Se pare că a cerut o înmormântare clasa întâi!

— Ce lipsă de tact!

La această exclamaţie a soţiei sale, doctorul, care citea o revistă în timp ce-şi sorbea supa, înălţă ochii. Atunci, aşa cum proceda întotdeauna, nevasta şi-i coborî pe ai ei; şi, pe un ton mânios, spuse că era regretabil că preotul nu izbutise s-o convingă să se poarte cuviincios pe netrebnica asta, întreţinută în văzul şi auzul întregului oraş şi care afişa un lux neruşinat: cai, trăsuri şi toate

celelalte. Doctorul ridică mâna:

— Să fim drepţi. Nu pe noi ne jigneşte ea.

— Dar scandalul? Asta nu contează?

După o anume strâmbătură a doctorului nevasta înţelese că era uluit de vulgaritatea ei şi se strădui să coboare tonul; dar nu trecură decât câteva secunde şi din nou strigă că o astfel de femeie o scârbea... Casa în care locuise atâta vreme vechea ei prietenă, doamna Bonffard, soacra lui Victor Larousselle, era ocupată acum de o aventurieră... De fiecare dată când trecea prin faţa porţii, lucrul acesta îi frângea inima...

Cu glas potolit, aproape stins, doctorul o întrerupse ca să-i spună că acum, în casa aceea, nu se mai afla decât o biată mamă la căpătâiul copilului mort. Atunci doamna Courrèges, solemnă şi cu indexul ridicat, rosti:

— Dreptatea lui Dumnezeu!

Copiii auziră scrâşnetul scaunului pe care, cu bruscheţe, doctorul îl îndepărtă de masă.

Îşi vârâse revistele în buzunar şi, fără un euvânt, ieşise pe uşă cu un pas pe care se străduia să-l încetinească; familia însă, cu urechea la pândă, îl auzi urcând scările din patru în patru.

— Ce-am zis aşa de extraordinar?

Doamna Courrèges întreba din priviri soacra, tânărul menaj, copiii, servitoarea. Nu se mai auzea nimic în afara zgomotului cuţitelor şi al furculiţelor însoţit de vocea Madeleinei: „Nu muşca din pâine... Lasă osul ăsta...“ Privindu-şi în ochi soacra, doamna Courrèges mai spuse:

— E bolnav.

Dar bătrâna, cu nasul în farfurie, făcea pe surda. Atunci Raymond izbucni în râs.

— Ieşi afară dacă te-a apucat râsul, şi să te întorci după ce te linişteşti.

Raymond zvârli şervetul. Ce liniştită era grădina! Da, trebuie să fi fost spre sfârşitul primăverii, deoarece îşi aminti de zumzetul capricornilor şi de fragii pe care îi mâncaseră la desert... Se aşezase în mijlocul pajiştii, pe

piatra caldă a unui bazin din care nimeni nu văzuse vreodată apa ţâşnind. Umbra tatălui rătăcea la primul etaj de la o fereastră la alta. În amurgul prăfuit şi greu care se lăsase peste câmpia din marginea oraşului, clopotul răsuna la intervale lungi pentru că murise tocmai copilul femeii care acum îşi golea paharul, atât de aproape de Raymond, încât, dacă şi-ar fi întins braţul, ar fi putut-o atinge. După ce-şi bău şampania, Maria Cross îl privi mai calmă, de parcă nu-i mai era teamă să fie recunoscută. Nu se putea spune că nu îmbătrânise: în ciuda părului scurt şi deşi nu purta nimic care să nu fie conform modei iernii aceleia, întreaga ei fiinţă păstrase alura modei din anul 19... Era tânără, dar o tinereţe care înflorise şi se fixase în urmă cu cincisprezece ani – tânără aşa cum nu mai poţi fi. Ochii nu păreau mai încercănaţi decât pe vremea când îi spunea lui Raymond: „Avem ochi de fraţi”.

*

Raymond îşi aminteşte că în dimineaţa următoare scenei când tatăl său se ridicase de la masă, el îşi sorbea cafeaua cu lapte în sufragerie, învăluit în mirosul de cafea proaspăt râşnită şi puţin înfrigurat din cauza ferestrelor deschise spre ceaţa deasă a zorilor. Pietrişul aleii scârţâia sub roţile bătrânului cupeu: doctorul întârzia. Doamna Courrèges, îmbrăcată într-un capot de culoarea prunei, cu părul lins, împletit încă în codiţe conform ritualului nocturn, sărută fruntea şcolarului care nu-şi întrerupse micul dejun.

— Taică-tău n-a coborât?

Adăugă apoi că avea să-i înmâneze nişte scrisori pentru poştă. Raymond însă bănui motivul prezenţei ei matinale; trăind zi de zi laolaltă, membrii aceleiaşi familii simt nevoia nu numai de a se feri unul de altul ci şi de a-şi surprinde tainele. Bătrâna spunea despre nora ei: „Cu toate că nu-mi spune niciodată nimic, o cunosc până-n măduva oaselor”. Fiecare pretindea că ştie totul despre

ceilalţi şi că el rămâne singurul neînţeles. Raymond credea că ştie pentru ce coborâse mama lui în sufragerie: „Vrea să-şi repare greşeala”. După o scenă ca aceea din ajun, îi dădea târcoale soţului, încercând să-l îmbuneze. Biata femeie, descoperea totdeauna prea târziu că vorbele ei erau parcă anume făcute să-l enerveze pe doctor. Ca în acele vise chinuitoare, când, cu cât se străduia să se apropie de soţ, cu atât mai mult se îndepărta. Orice spunea sau făcea îl dezgusta. Nepricepându-se să-şi manifeste iubirea, înainta parcă bâjbâind; cu braţele întinse nu izbutea decât să-i aducă jigniri.

Când la primul etaj se auzi închizându-se uşa de la odaia doctorului, doamna Courrèges turnă în cană cafeaua fierbinte; un surâs îi lumina faţa răvăşită de insomnie şi brăzdată de ploaia monotonă a zilelor împovărate de griji, una aidoma celeilalte – surâs repede stins odată cu apariţia doctorului, pe care îl măsură bănuitoare.

— Ţi-ai pus jobenul şi redingota?

— Precum vezi.

— Te duci la vreo nuntă?

— La o înmormântare?

— Da.

— Cine a murit?

— Cineva pe care tu nu-l cunoşti, Lucie.

— Totuşi cum îl cheamă?

— Micuţul Cross.

— Fiul Mariei Cross? Vasăzică o cunoşti! Nici nu mi-ai spus că o cunoşti; mie nu-mi spui niciodată nimic. Totuşi, de când tot vorbim la masă despre aventuriera asta…

În picioare, doctorul îşi sorbea cafeaua. Îi răspunse cu vocea lui cea mai blândă, care trăda o exasperare ajunsă la culme, dar stăpânită:

— După douăzeci şi cinci de ani, tot n-ai înţeles că vorbesc cât mai puţin despre pacienţii mei.

Nu, nu înţelegea şi se încăpăţâna să considere că era

uluitor să afle, cu totul întâmplător, când mergea în vreo vizită despre cutare sau cutare doamnă care era sub îngrijirea doctorului Courrèges.

— Crezi că mie-mi convine când aud lumea minunându-se: „Cum nu ştiai?”, iar eu sunt obligată să le răspund că tu n-ai nicio încredere în mine, că nu-mi spui niciodată nimic... Pe copil îl îngrijeai tu? De ce boală a murit? Mie poţi să-mi spui, eu nu duc vorba; şi de altfel n-are nicio importanţă pentru oameni ca...

Ca şi cum n-ar fi auzit-o, ca şi cum n-ar fi văzut-o, doctorul îşi trase pardesiul şi-i strigă lui Raymond: „Grăbeşte-te, ora şapte a bătut de mult”. Doamna Courrèges tropăia în urma lor:

— Iar te-ai supărat! La fiecare cuvânt te zbârleşti.

Portiera se închise cu zgomot; vechiul cupeu dispăru, ascuns de o tufă de lemn câinesc. Soarele începuse să risipească bruma. Murmurând vorbe nedesluşite doamna Courrèges se înapoia spre casă.

În trăsură, şcolarul îşi studia tatăl cu o nerăbdare arzătoare, cu dorinţa de a i se face o mărturisire. Sosise clipa în care s-ar fi putut apropia, poate. Dar, cufundat în sine, doctorul era, atunci, foarte departe de băiatul pe care de atâtea ori voise să-l cucerească; tânăra pradă i se oferea, iar el nu-şi dădea seama; bombănea în barbă, de parcă ar fi fost singur: „Ar fi trebuit să chem un chirurg... Oricând se poate încerca o trepanaţie...” Îşi dădu spre spate jobenul ţuguiat, coborî un geam, îşi aplecă faţa bărboasă spre şoseaua înţesată de şarete. La barieră, tatăl îi spuse distrat: „Pe diseară”, dar nu-l urmări cu privirea pe Raymond.

III

VARA URMĂTOARE RAYMOND COURrèges împlinise şaptesprezece ani. Şi-o aminteşte toridă, fără apă, aşa cum niciodată după aceea n-a mai apăsat oraşul pietros cu arşiţa ei copleşitoare. Şi totuşi nu poate uita verile petrecute în oraşul străjuit de un şir de coline care-i apără de vântul de Nord, şi năpădit până la poale de pini şi de nisipul în care căldura se concentrează, se acumulează: Bordeaux, oraş sărac în copaci, cu excepţia Grădinii publice, dincolo de ale cărei garduri înalte şi solemne copiilor morţi de sete li se părea că se sfârşeşte ultima verdeaţă din lume.

În evocarea sa, Raymond confundă, poate, arşiţa acelui an cu flacăra interioară care îl mistuia pe el şi pe cei şaizeci de băieţi de-o vârstă cu el, înţărcuiţi într-o curte separată de celelalte printr-un zid de latrine. Era nevoie de doi pedagogi pentru a ţine piept acestei turme de fiinţe jumătate-copii, jumătate-bărbaţi. Sub presiunea unei germinaţii dureroase, frageda pădure umană se înălţa în câteva luni, plăpândă şi suferindă. Dar în timp ce lumea, viaţa socială, curăţa rămurişul inutil al mai tuturor acestor copăcei de familie bună, Raymond Courrèges îşi revărsa cu neruşinare tot focul lăuntric, provocând frică şi oroare profesorilor care îl izolau cât puteau de ceilalţi şcolari pe acest băiat cu faţa plină de tăieturi (carnea lui de copilandru suporta greu briciul). În ochii elevilor buni el era „băiatul rău” despre care se spunea că ascunde în portofel fotografii de femei şi că, la capelă, între coperţile cărţii de rugăciuni citeşte *Aphrodita.* „Şi-a pierdut

credinţa...” Vorba aceasta înfiora colegiul, de parcă într-un azil de nebuni ar fi circulat zvonul că cel mai furios dintre ei, sfâşiindu-şi cămaşa de forţă, rătăceşte gol puşcă prin grădini. Aflaseră că, în rarele duminici, când scăpa de la arest, Raymond Courrèges îşi arunca uniforma şi cascheta împodobită cu anagrama Fecioarei, îmbrăca pardesiul cumpărat de-a gata de la *Thierry şi Sigrand,* şi cu o pălărie tare şi ridicolă de poliţai în civil colinda barăcile suspecte ale târgului: fusese văzut la „căluşei” strângând la piept o prostituată fără vârstă.

Când, în ziua distribuirii solemne a premiilor, s-a anunţat oficial, în faţa unei adunări moleşite de căldură, sub frunzişul uscat, că elevul Courrèges fusese în mod definitiv admis cu menţiunea „destul de bine” doar el cunoştea raţiunea străduinţelor făcute, în ciuda unei vieţi aparent dezordonate, ca sa nu cadă la examen. O idee fixă îl obsedase, îl sustrăsese de la orice persecuţie, îi scurtase orele de arest în faţa zidului tencuit din curtea interioară a şcolii: ideea plecării, a fugii, într-o dimineaţă de vară, pe şoseaua Spaniei care trecea prin faţa proprietăţii Courrèges – drum parcă îngreuiat de pietrele mari de pavaj, amintind de Napoleon, de tunurile şi de convoaiele sale. Beţie gustată dinainte, cu fiecare pas care-l îndepărta încă puţin de liceu şi de plictisitoarea familie! Fusese stabilit că în cazul în care Raymond reuşea la examene, tatăl şi bunica îi vor dărui, fiecare, câte o sută de franci; cum mai avea încă opt sute, ar fi putut obţine biletul de o mie, cu ajutorul căruia visa să poată cutreiera lumea şi să aştearnă între el şi ai săi o distanţă nesfârşită. Iată motivul pentru care, fără să-l tulbure joaca celorlalţi, învăţa în timpul arestului. Uneori închidea cartea şi-şi relua cu lăcomie visele: greierii ţârâiau în pădurile de pini ale drumurilor viitoare; hanul din satul fără nume în care poposea, frânt de oboseală, era răcoros şi umbros; lumina lunii trezea cocoşii şi copilul pornea mai departe pe răcoare, cu gustul pâinii pe limbă; uneori dormea sub o căpiţă de fân, câte un pai îi

ascundea o stea, mâna umezită a zorilor îl trezea...

Şi totuşi, băiatul acesta, pe care atât profesorii cât şi părinţii îl credeau în stare de orice, nu fugise; fără să-şi dea seama, vrăjmaşii lui fuseseră mai tari: înfrânşerea unui adolescent începe în clipa în care se lasă convins că e nefericit. Uneori, la şaptesprezece ani, până şi băiatul cel mai sălbatic acceptă de bunăvoie imaginea pe care i-o impun ceilalţi. Raymond Courrèges era frumos dar se credea de-o urâţenie şi murdărie monstruoasă; nu distingea liniile pure ale feţei lui şi era sigur că nu putea trezi nimănuia decât dezgust. Se privea cu scârbă şi era convins că nu va izbuti niciodată să restituie lumii duşmănia pe care ea i-o insufla: Iată de ce, mai puternic decât gândul evadării era acela de a se ascunde, de a-şi feri chipul, pentru a nu mai îndura ura necunoscuţilor. „Desfrânatul”, căruia copiii de la Congregaţie se fereau să-i atingă mâna, ignora la fel ca şi ei femeia, şi nu se considera demn să placă nici celei mai necăjite dintre slujnice. Îi era ruşine de trupul său. Ostentaţia aceasta în dezordine şi în murdărie nici părinţii şi nici profesorii n-au ştiut s-o interpreteze ca pe o biată bravadă a adolescentului care vroia să le demonstreze că mizeria lui era voită: sărman orgoliu al vârstei, umilinţă deznădăjduită.

Vacanţa de după absolvirea clasei de retorică, departe de a fi fost cea a evadării, a constituit epoca unei laşităţi ascunse: paralizat de ruşine, credea că citeşte dispreţ în ochii slujnicii care îi deretica odaia şi nu îndrăznea să susţină privirea cu care doctorul îl învăluia uneori îndelung. Cum cei din familia Basque îşi petreceau luna august la Arcachon, nu-i mai rămâneau nici măcar trupurile mlădioase ca plantele ale copiilor cu care îi plăcea să se joace ca un sălbatic.

După plecarea familiei Basque, doamna Courrèges repeta bucuroasă: „Oricum, este plăcut să te simţi în sfârşit puţin stăpân în casă la tine”. Era felul ei de a se răzbuna pe una din frazele fiicei sale: „Gaston şi cu mine

avem nevoie de o scurtă cură de singurătate”. În realitate, biata femeie trăia zilnic în aşteptarea scrisorilor şi nu izbucnea furtună fără să nu-i vadă pe toţi membrii familiei Basque într-o lotcă gata să se scufunde. Casa nu mai era decât pe jumătate ocupată, iar odăile goale îi făceau rău. Ce sprijin să găsească în acest fiu mereu pe drumuri, şi care se întorcea acasă ud de transpiraţie, cu faţa morocănoasă, repezindu-se asupra mâncării ca un animal?

— Mi se spune: îl ai pe bărbatul tău... Ah, da!

— Uiţi, draga mea, cât de ocupat este Paul.

— Nu mai are cursuri, mamă. Grosul clientelei a plecat la băi.

— Clientela lui de săraci nu pleacă nicăieri. Şi apoi, laboratorul, spitalul, articolele...

Nevasta, amărâtă, dădea din cap: ştia prea bine că activitatea doctorului avea întotdeauna cu ce se hrăni, că până la moarte nu se va ivi nicio perioadă de răgaz în care, liber, fără ocupaţie, să-i ofere darul câtorva clipe. Nu, nu putea crede că lucrul acesta era posibil; nu ştia că dragostea reuşeşte să-şi facă loc chiar în vieţile cele mai pline şi că cel mai surmenat bărbat de stat opreşte în loc universul în preajma orei la care amanta îl aşteaptă. Ignoranţa aceasta o împiedica să sufere. Şi, deşi cunoştea genul de iubire care constă în a te ţine scai de fiinţa inaccesibilă care nu se întoarce spre tine niciodată, însăşi neputinţa de a obţine de la el o singură privire atentă o împiedica să-şi închipuie că doctorul s-ar fi putut comporta altfel faţă de altă femeie. Nu, n-ar fi putut crede în existenţa altei femei în stare să-l sustragă din universul lui de neînţeles, plin de statistici, de observaţii, de lame cu picături de sânge sau de puroi şi aveau să treacă ani fără să ştie că, de multe ori, laboratorul rămânea pustiu, bolnavii îl aşteptau zadarnic pe acela care i-ar fi alinat, dar care prefera să stea nemişcat într-un salon întunecos, încărcat de stofe, privind o femeie alungită. Pentru a-şi dărui astfel de răgazuri secrete în zilele de lucru, doctorul

trebuia să-şi dubleze activitatea; înlătura piedicile dorind să ajungă cât mai repede la oaza de contemplaţie şi de linişte iubitoare, unde o singură privire îi potolea setea. Uneori, foarte aproape de ora aşteptată, primea o scrisoare de la Maria Cross: nu mai era liberă, bărbatul de care depindea aranjase o petrecere într-un restaurant la marginea oraşului. Doctorul n-ar mai fi avut puterea să trăiască dacă, la sfârşitul scrisorii, Maria Cross nu i-ar fi propus altă zi. Ca prin miracol, toată existenţa lui se organiza în jurul noii întâlniri şi, deşi prins oră de oră, ca un abil jucător de şah, întrezărea dintr-o ochiadă combinaţiile posibile şi mutarea necesară pentru a se afla din nou, în clipa fixată, nemişcat şi calm, în salonul încărcat de stofe, cu privirea întoarsă spre femeia alungită. Şi, după ce trecea ora când ar fi trebuit s-o întâlnească dacă ea nu l-ar fi amânat, se bucura gândindu-se: „Acum totul s-ar fi sfârşit, în vreme ce aşa am înainte toată această fericire”... Avea cu ce-şi umple zilele care îl despărţeau de Maria: mai ales laboratorul îi era ca un port; aici pierdea noţiunea timpului şi a dragostei; cercetarea îi absorbea timpul, îi consuma orele şi, dintr-o dată, sosea clipa când avea să deschidă din nou poarta proprietăţii situate în spatele bisericii din Talence, în care locuia Maria Cross.

*

Mistuit însă de propriile-i probleme, în vara aceea tatăl îşi privise mai rar fiul. Depozitar al atâtor taine ruşinoase, doctorul îşi repeta adesea: „Credem mereu că «faptul divers» nu ne priveşte, că asasinatul, sinuciderea, ruşinea sunt pentru alţii, şi totuşi...” Şi totuşi n-a ştiut niciodată că în acel august torid fiul său fusese pe punctul de a săvârşi un gest ireparabil. Raymond vroise să fugă, să se ascundă, să nu mai fie văzut. Nu îndrăznea să intre într-o cafenea, într-un magazin. I se întâmpla să treacă de zece ori prin faţa unei uşi fără să se hotărască s-o deschidă.

Fobia aceasta îi zădărnicea orice gând de evadare; totuşi se sufoca în casa părintească. În nenumărate seri moartea îi păruse lucrul cel mai simplu; deschisese sertarul biroului în care tatăl său ţinea ascuns un revolver de tip vechi: Dumnezeu n-a vrut însă să găsească şi gloanţele. Într-o după-amiază străbătuse viile aţipite şi coborâse spre eleşteu la poalele unei pajişti aride; nădăjduia că plantele, muşchiul or să-i înlănţuie picioarele, că n-o să se mai poată desprinde din apa mocirloasă şi că, în sfârşit, gura lui, ochii lui vor fi năpădiţi de noroi; că nimeni n-o să-l mai vadă, şi că nici el n-o să mai vadă pe nimeni. Ţânţarii dansau deasupra apei, broaştele, ca nişte pietricele, tulburau întunericul vălurit. Un animal mort părea alb, prins între plante. Ceea ce l-a salvat pe Raymond, în ziua aceea, n-a fost spaima, ci dezgustul.

Din fericire, nu rămânea prea des singur. Terenul de tenis al familiei Courrèges atrăgea tineretul din vecinătate. Doamna Courrèges le reproşa soţilor Basque că-i ceruseră să suporte cheltuiala amenajării, iar acum, când ar fi putut să joace, plecaseră. Doar străinii profitau de el; cu racheta în mână, îmbrăcaţi în alb, lunecând cu espadrilele lor uşoare, tinerii apăreau în salon la ora siestei, dădeau bună ziua doamnelor, se informau în treacăt despre Raymond şi se strecurau repede în lumea răsunătoare a *play*-urilor, a *out*-urilor şi a râsetelor lor. „Nici măcar nu se ostenesc să închidă uşa”, gemea doamna Courrèges-bătrâna, a cărei idee fixă era de a nu lăsa să pătrundă căldura. Raymond ar fi acceptat poate să joace şi el, dar prezenţa fetelor îl alunga – ah! mai ales domnişoarele Cosserouge; Marie-Thérése, Marie-Louise şi Marguerite-Marie, trei blonde grăsane cărora părul prea bogat le dădea migrene, osândite să poarte pe cap o arhitectură uriaşă de cozi aurii, abia susţinută în piepteni şi mereu gata să se desfacă. Raymond le ura: ce-aveau de râdeau tot timpul? Se „strâmbau de râs“, li se părea mereu că ceilalţi „pufneau în râs“. La drept vorbind, nu

râdeau de Raymond mai mult decât de oricare altul, dar pe Raymond îl obseda ideea că e ţinta batjocurii universale. Avea, de altfel, un motiv precis să le urască; în ajunul plecării menajului Basque, Raymond nu îndrăznise să-şi refuze cumnatul căruia-i promisese că va călări calul uriaş pe care locotenentul i-l lăsase în grajd. Dar, la acea vârstă, cum se urca în şa, cum îl şi apuca ameţeala, transformându-l într-un călăreţ ridicol. Într-o dimineaţă, domnişoarele Cosserouge îl surprinseseră pe un drum forestier, cramponat de capătul şeii, apoi trântit zdravăn în nisip. Nu putea să le vadă fără să-şi amintească hohotele lor de râs din ziua aceea; iar ele, de câte ori îl întâlneau, nu scăpau ocazia de a-i evoca întâmplarea. Ce cumplită furtună stârneşte cea mai neînsemnată tachinerie într-o inimă fragedă, în acest echinocţiu de primăvară! Raymond nu putea deosebi surorile Cosserouge una de cealaltă, iar în ura sa le cuprindea pe toate laolaltă, un soi de monstru gras cu trei conciuri, transpirat mereu şi cotcodăcind pe sub arborii neclintiţi ai după-amiezii de august 19...

Uneori lua tramvaiul, străbătea cuptorul încins al oraşului Bordeaux, poposea în docuri unde, în apa moartă, presărată cu pete de petrol şi de ulei răsfrângând curcubee, se zbenguiau trupuri roase de mizerie şi de scrofule. Râdeau, alergau, iar picioarele lor goale, lipăind pe lespezi, lăsau urme umede.

Octombrie revenise, traversarea fusese făcută: Raymond depăşise momentul periculos; avea să fie salvat, era deja salvat la începutul anului şcolar când cărţile noi, al căror miros îi plăcuse întotdeauna, îi ofereau într-un tablou sinoptic, în anul acela când devenea filosof, toate visele şi toate sistemele de gândire. Avea să fie salvat nu numai prin propriile-i forţe, ci şi prin apariţia unei femei – a femeii acesteia chiar, care acum îl privea prin pâcla de fum şi printre perechile de dansatori din barul strâmt, şi căreia timpul nu-i atinsese fruntea înaltă şi calmă.

În răstimpul lunilor din iarna dinainte de a o întâlni, Raymond căzuse pradă unei amorţeli totale; toropeala aceasta îl dezarma; inofensiv, nu mai era eternul pedepsit. Scăpând de tortura dublei obsesii – a fugii şi a morţii – din vacanţa de vară, deprindea de bunăvoie gesturile ordonate, iar disciplina îl ajuta să trăiască; savura şi mai mult calmul întoarcerii acasă, cursa de fiecare seară de la o periferie la alta. Cum ieşea pe poarta liceului intra în tainele drumeagului umed care mirosea uneori a ceaţă, alteori a boare de frig uscat; se obişnuise şi cu cerul întunecos sau senin, spuzind de stele sau căptuşit cu nori prin care răzbăteau razele lunii nevăzute; apărea apoi bariera, tramvaiul mereu asaltat de gloata frântă de oboseală, murdară şi blândă; marele dreptunghi galben înainta pe drumul periferiei, mai iluminat decât vasul *Titanic*, strecurându-se printre grădiniţele tragice scufundate în adâncul iernii şi al nopţii.

*

Acasă, nu se mai simţea ţinta unei anchete nesfârşite; atenţia generală fusese transferată asupra doctorului.

— Mă îngrijorează, îi spunea doamna Courrèges soacrei sale; ce fericită eşti că nu-ţi faci sânge rău, te invidiez.

— Paul e puţin surmenat, lucrează prea mult, sunt sigură, dar are o sănătate care mă linişteşte...

Nora ridică din umeri; nu căuta să înţeleagă vorbele pe care bătrâna le mormăia doar pentru sine: „Nu e bolnav, dar e clar că suferă”.

Doamna Courrèges repeta: „Aşa sunt toţi doctorii, nu se îngrijesc”. La masă îl spiona iar el îndrepta spre ea o faţă crispată.

— Astăzi e vineri: de ce cotlet?

— Îţi trebuie un regim fortifiant.

— Ce ştii tu?

— De ce nu-l consulţi pe Dulac? Un doctor nu se poate îngriji singur.

— Dar bine, dragă Lucie, de ce vrei să fiu bolnav?

— Tu nu te vezi, arăţi groaznic; toată lumea a observat. Chiar ieri, nu mai ştiu cine m-a întrebat: „Ce are bărbatul dumitale?“ Ar trebui să iei coleină... Sunt sigură că ficatul e de vină...

— De ce ficatul şi nu alt organ?

Ea declara atunci pe un ton sigur: „Asta-i convingerea mea”. Lucie credea că era ficatul şi nimic nu i-ar fi clintit părerea; se năpustea asupra doctorului cu tot felul de observaţii mai sâcâitoare decât muştele: „Ai băut două ceşti de cafea; am să spun la bucătărie să nu mai umple cafetiera; e a treia ţigară de după-masă, nu tăgădui, în scrumieră sunt trei mucuri.”

— Dovada că se ştie bolnav – îi spunea ea într-o zi soacrei sale – este că ieri l-am surprins în faţa oglinzii; el care nu s-a preocupat niciodată de fizicul lui îşi cerceta cu de-amănuntul chipul, îşi plimba degetele peste obraji; ai fi zis că vroia să-şi descreţească fruntea, tâmplele; ba chiar a deschis gura şi şi-a privit dinţii.

Doamna Courrèges-bătrâna îşi studia nora pe deasupra ochelarilor ca şi cum s-ar fi temut să nu descifreze pe faţa ei mai mult decât o nelinişte: o bănuială. Bătrâna simţea că sărutul fiului, seara, era mai apăsat ca altădată, şi poate că înţelegea ce înseamnă greutatea acestui cap de bărbat rezemat o secundă pe umărul ei; se obişnuise, încă din vremea adolescenţei, să-i ghicească rănile pe care o singură fiinţă din lume – aceea care le-a provocat –, le poate vindeca. Soţia însă, deşi rănită ani de-a rândul în tandreţea ei, nu cunoştea decât durerea fizică; şi, ori de câte ori doctorul se aşeza în faţa ei apăsându-şi cu amândouă mâinile faţa îndurerată, repeta:

— Părerea noastră, a tuturora, este asta: trebuie să-l consulţi pe doctorul Dulac.

— Dulac nu mi-ar spune mai mult decât ştiu şi eu.

— Te poţi asculta singur?

Doctorul nu-i răspundea, concentrat asupra neliniştii inimii încordate, ca prinsă şi strânsă uşor de o mână. Ah!

sigur, ştia s-o asculte mai bine decât pe oricare alta – inimă care mai gâfâia încă din pricina jocului periculos la care tocmai se dedase alături de Maria Cross: este atât de greu să introduci un cuvânt mai tandru, o aluzie amoroasă într-o conversaţie cu o femeie politicoasă şi care îi atribuie medicului curant calităţile unei fiinţe sacre, învestindu-l cu o paternitate spirituală!

Doctorul retrăia circumstanţele vizitei: îşi lăsase trăsura pe şosea, în faţa bisericii din Talence; apoi o luase de-a lungul unui drum plin de băltoace. Soarele scăpătase atât de repede încât se făcuse întuneric înainte ca el să fi intrat pe poartă. La capătul aleii neîngrijite, o lampă înroşea geamurile de la parterul locuinţei scunde. Nu sunase; casa n-avea servitori; trecuse singur prin sufragerie şi intrase, fără să bată, în salonul în care Maria Cross, tolănită, nu se ridicase; ba chiar îşi continuase timp de câteva secunde lectura. Apoi; „Gata, doctore, sunt a dumneavoastră.” Şi îi întinse mâinile, dându-şi puţin mai la o parte picioarele pentru ca el să se poată aşeza pe un şezlong: „Nu, nu pe scaunul ăsta, e rupt. Aici este lux şi mizerie, ştiţi...”

Domnul Larousselle o instalase pe Maria Cross în această locuinţă de ţară unde vizitatorul se împiedica în covoarele rupte, iar pliurile draperiilor ascundeau găuri. Uneori, Maria Cross rămânea tăcută; dar pentru ca doctorul să poată lua iniţiativa unei conversaţii prielnice destăinuirii pe care se hotărâse s-o facă, n-ar fi trebuit să existe oglinda de deasupra şezlongului, reflectându-i obrazul năpădit de barbă, ochii înroşiţi şi obosiţi de cercetarea la microscop, fruntea care chelise încă din epoca în care Paul Courrèges îşi prepara internatul. Oricum, vroia să-şi încerce norocul: o mână delicată atârna, aproape atingând covorul; el o prinsese într-a sa şi cu jumătate de glas: „Maria...” Ea nu şi-o retrăsese, încrezătoare: „Nu, doctore, n-am febră”. Şi, la fel ca întotdeauna când nu vorbea decât despre sine, adăugase: „Am făcut, dragă prietene, un lucru pe care îl veţi aproba:

i-am spus domnului Larousselle că nu mai am nevoie de trăsură, c-ar putea vinde echipajul şi concedia pe Firmin. Ştiţi cum este el: incapabil să înţeleagă ceva dintr-un sentiment nobil; a râs, a pretins că, pentru un capriciu de câteva zile, nu merită să răstoarne totul «cu fundul în sus». Eu însă mă ţin tare, şi pe orice vreme umblu numai cu tramvaiul: chiar şi astăzi, când m-am întors de la cimitir. M-am gândit că veţi fi mulţumit de mine. Mă simt mai puţin nedemnă de micuţul nostru mort; mă simt mai puţin... mai puţin... întreţinută”.

Acest ultim cuvânt abia fusese şoptit. Doi ochi frumoşi, plini de lacrimi, înălţaţi spre doctor, cerşeau supuşi o încuviinţare; iar el i-o dădu îndată, cu vocea lui gravă şi fermă, în timp ce ea nu mai contenea cu laudele: „Dumneavoastră, care sunteţi atât de măreţ... dumneavoastră, fiinţa cea mai nobilă pe care am cunoscut-o vreodată... a cărei existenţă e de ajuns să mă facă să cred în bine...” El vroise să se împotrivească: „Maria, eu nu sunt ceea ce crezi; nu sunt decât un biet om ros de dorinţe ca toţi ceilalţi...”

— N-aţi mai fi sfântul care sunteţi – răspunsese ea – dacă nu v-aţi dispreţui.

— Nu, nu Maria: nu sunt un sfânt! Dumneata nu poţi şti...

Îl privea cu o admiraţie stăruitoare; nici gând să se îngrijoreze ca Lucie Courrèges, sau să-i observe faţa chinuită. Respectul ei exagerat îi zădărnicea dragostea. Patima lui se izbea de zidul admiraţiei ei. Sărmanul, când se afla departe de Maria Cross îşi zicea că nu există obstacole pe care dragostea să nu le poată învinge; dar îndată ce se trezea lângă tânăra femeie respectuoasă care-i aştepta sfatul, îşi dădea seama de nefericirea lui iremediabilă: nimic pe lume nu putea schimba planul relaţiilor lor; ea nu era amantă, ci discipol; el nu era amant, ci duhovnic. A întinde braţele către trupul tolănit, a-l atrage spre el, ar fi fost un gest la fel de nesăbuit ca şi acela de a sparge oglinda din faţă. Mai mult decât atât:

nu ştia că femeia aştepta cu nerăbdare să plece. Era mândră că trezise interesul doctorului şi, în viaţa ei decăzută, punea mare preţ pe relaţiile cu omul acesta eminent; dar cât de mult o obosea! Fără să observe că vizitele lui deveniseră o corvoadă pentru Maria, simţea pe zi ce trece că ea nu-i intuia taina. Era de ajuns să vadă cu câtă nepăsare îl privea, pentru a pricepe că nu-şi dădea seama că e iubită. Dacă Maria ar fi avut pentru el o cât de mică pornire afectuoasă, dragostea doctorului i-ar fi sărit în ochi. Vai, cât de departe poate fi o femeie faţă de bărbatul pe care, de altfel, îl stimează, ba chiar îl venerează, şi cu prietenia căruia se mândreşte, dar care o oboseşte – iată un lucru pe care doctorul îl descoperea doar în parte, îndeajuns însă ca să-l umple de deznădejde.

Se ridicase întrerupând-o pe Maria Cross în mijlocul unei fraze: „Ah! îi spusese ea, totdeauna plecaţi pe neaşteptate; dar nefericiţii vă aşteaptă... Nu vreau să fiu egoistă şi să vă păstrez doar pentru mine”.

Străbătuse iarăşi sufrageria pustie, antreul; aspirase aerul rece al grădinii; şi, în trăsura care-l ducea spre casă, gândindu-se la chipul concentrat şi îngrijorat al Luciei, probabil neliniştită şi la pândă, îşi repetase: „În primul rând sa nu provoc suferinţă; e de ajuns că sufăr eu; să nu provoc suferinţă...”

*

— Astă seară arăţi mai rău. De ce nu te duci să te consulte doctorul Dulac? Dacă n-o faci pentru tine, fă-o pentru noi. Îţi închipui poate că numai tu eşti în cauză; sănătatea ta ne priveşte pe toţi.

Doamna Courrèges îi luă ca martori pe soţii Basque care îşi întrerupseră un dialog şoptit pentru a se alătura docili rugăminţilor ei:

— Sigur, tată, dorim să te păstrăm printre noi cât mai mult cu putinţă.

Era de ajuns să audă glasul acela nesuferit pentru ca doctorului să-i fie ruşine de aversiunea pe care o avea faţă de ginerele său: „Este totuşi un băiat cumsecade... sunt de neiertat...” Dar cum să uite motivele care-i întreţineau antipatia? Ani de zile singurul lucru din căsnicie care i se păruse doctorului în deplină concordanţă cu visele dinainte, fusese pătuţul îngust de lângă marele pat conjugal, în care, seară de seară, soţia şi el priveau cum doarme Madeleine, primul lor născut. Nu-i auzeau respiraţia; un picioruş gol dădea cuverturile la o parte; printre gratii atârna o mânuţă leneşă, minunată. Era o fetiţă atât de dulce, încât puteai s-o răsfeţi fără pericol, iar preferinţa tatălui o fermeca într-atât, încât rămânea ore întregi în cabinetul lui, jucându-se fără zgomot. „Ai zice că nu-i prea deşteaptă, repeta el, dar este mai mult decât deşteaptă”. Mai târziu, el, căruia nu-i plăcea să se plimbe cu doamna Courrèges, se bucura să fie văzut cu tânăra fată: „Lumea crede că eşti nevasta mea!” Cam pe atunci şi-l alesese, dintre toţi studenţii, pe Fred Robinson, singurul de care se simţea înţeles. Doctorul îl numea „fiul meu” şi aştepta ca Madeleine să împlinească optsprezece ani pentru a încheia căsătoria; dar la sfârşitul primei ierni în care ieşise în iunie, fata l-a anunţat, pe neaşteptate, că se logodise cu locotenentul Basque. Împotrivirea furioasă a doctorului a durat luni de zile şi atitudinea lui n-a fost înţeleasă nici de familie, nici de societate. Cum de putea să prefere ofiţerului bogat, cu rude avute, de mare viitor, un student oarecare, fără avere, şi născut din cine ştie ce familie? Egoism de savant, zicea lumea.

Motivele doctorului erau prea personale pentru a le divulga celor din preajmă. Chiar de la prima împotrivire simţise că va deveni duşmanul fetei iubite; era convins că moartea lui ar fi bucurat-o şi că în ochii ei el nu mai însemna decât un zid vechi care trebuia dărâmat pentru a se putea uni cu bărbatul care o chema. Din nevoia de a vedea limpede şi pentru a măsura ura copilului preferat,

doctorul îşi împinsese încăpăţânarea până la ultima limită. Până şi bătrâna lui mamă i se opunea, devenind complicea tinerilor. Nenumărate intrigi se înnodau în propria-i casă pentru ca logodnicii să se poată întâlni fără ştirea lui. Când a cedat, în sfârşit, fiica l-a sărutat pe obraz; el i-a dat părul niţel la o parte, ca altădată, pentru a-i atinge fruntea cu buzele. În preajma lui se spunea iarăşi: „Madeleine îşi adoră tatăl, a fost totdeauna slăbiciunea lui”. Şi, bineînţeles, avea să-i spună până la moarte „dragul meu tătic scump”.

Între timp, trebuia să suporte vecinătatea acestui Basque. Antipatia doctorului ieşea la iveală în ciuda unui imens efort. „E de mirare, spunea doamna Courrèges, Paul are parte de un ginere care gândeşte la fel ca el în toate chestiunile şi totuşi nu-l iubeşte”. Iată într-adevăr ce nu-i putea ierta acestui tânăr, a cărui judecată deformată nu era decât caricatura celor mai scumpe idei ale sale. Locotenentul făcea parte din categoria indivizilor a căror opinie ne descurajează, făcându-ne să ne îndoim de adevărurile pentru care ne-am fi dat sângele.

*

— Ba da, tată, îngrijeşte-te pentru copiii dumitale; îngăduie-le să decidă pentru dumneata:

Doctorul părăsi sufrageria fără să le răspundă. Mai târziu, soţii Basque se retraseră în odaia lor (teritoriu sacru despre care doamna Courrèges zicea: „Nu pun niciodată piciorul acolo; Madeleine mi-a dat de înţeles că lucrul acesta nu-i convine; sunt anumite chestiuni despre care nu e nevoie să mi se spună de două ori, şi pe care ştiu să le înţeleg din câteva cuvinte”). Amândoi se dezbrăcară în tăcere. Locotenentul îşi făcea rugăciunea în genunchi, cu capul vârât în cuvertură. La un moment dat, se întoarse brusc şi-şi întrebă nevasta:

— Moşia face parte din bunurile achiziţionate în timpul convieţuirii legitime?

— Vreau să spun, a fost cumpărată de părinţii tăi după ce s-au cununat?

Madeleine credea că da, dar nu era sigură.

— Ar fi interesant de ştiut, pentru că în cazul în care tatăl tău... am avea dreptul la jumătate.

Tăcu din nou; apoi deodată întrebă câţi ani avea Raymond şi păru plictisit că nu împlinise decât şaptesprezece ani.

— La ce-ţi folosesc toate astea? De ce-mi pui asemenea întrebări?

— La nimic...

Poate se gândea că existenţa unui minor complică întotdeauna o succesiune, deoarece, ridicându-se, zise:

— În ceea ce mă priveşte, sper că bietul taică-tău n-o să moară aşa de curând.

În beznă, în faţa cuplului, se deschidea patul imens. Se cufundau în el cu plăcerea cu care se aşezau la masa de prânz sau la cină: clipa când le era foame.

Tot cam în perioada acestor nopţi, Raymond se trezea uneori din somn: ceva nedefinit, călduţ şi searbăd la gust îi şiroia pe faţă, îi curgea în gâtlej, în timp ce mâna bâjbâia căutând un chibrit; vedea atunci că sângele îi ţâşnea din nara stângă pătându-i cămaşa şi cearşafurile; se ridica şi, dârdâind, îşi cerceta în oglindă trupul deşirat şi presărat de pete roşii, îşi ştergea de piept degetele năclăite de sânge, se amuza văzându-şi faţa mânjită, prefăcându-se că este, în acelaşi timp, asasinul şi cel asasinat.

IV

ERA O SEARA CA TOATE CELELALTE seri de sfârşit de ianuarie, când în părţile acelea iarna e pe sfârşite – amurg în care Raymond se mirase zărind-o în faţa lui, în tramvaiul muncitorilor, pe femeia aceasta. Departe de a suferi văzându-se în fiece seară pierdut în gloată, îşi închipuia că este un emigrant, că stătea printre călătorii dintre cele două punţi, iar vasul despica întunericul; arborii erau corali; trecătorii şi maşinile – vieţuitoarele necunoscute ale marilor adâncuri. Traversare prea scurtă, în timpul căreia nimeni nu-l umilea; toţi erau la fel de neîngrijiţi ca şi el, cu o înfăţişare la fel de dezordonată. Uneori, când privirea i se încrucişa cu alta, nu descifra în ea nimic batjocoritor; şi totuşi, lenjeria sa era mai curată decât cămaşa descheiată pe un piept ca de animal păros. Se simţea în largul lui – fără să se gândcască că ar fi fost de ajuns să scoată o vorbă pentru ca, dintr-o dată, să apară hăul care separă clasele sociale, aşa cum desparte şi fiinţele. Ceea ce îl făcea să se simtă una cu ei era apropierea, viaţa comună în tramvaiul care despica bezna periferiei. Raymond, atât de brutal la şcoală, nu respingea aici capul bălăbănit al unui băiat de vârsta lui, frânt de oboseală, şi căruia somnul îi deznoda trupul, desfăcându-l ca pe un buchet.

Or, în seara aceea, zărise în faţa lui această femeie. Stătea pe banchetă, îmbrăcată în negru, cu faţa descoperită, între doi bărbaţi cu hainele pătate de ulei. Raymond se întrebase mai târziu pentru care motiv, sub privirea ei, nu simţise deloc ruşinea care i-o trezea cea

mai umilă dintre servitoare. Nu, nici ruşine, nici stânjeneală; poate pentru că în tramvai se simţea anonim şi pentru că nu-şi imagina nicio împrejurare care l-ar fi putut pune în legătură cu necunoscuta. Dar, mai ales, nu desluşea în trăsăturile ei nimic care să semene a curiozitate, a batjocură, a dispreţ. Cât de atentă îl privea totuşi! Cu stăruinţa, cu metoda femeii care trebuie că-şi spunea: „Chipul lui mă consolează de clipele oribile pe care sunt obligată să le trăiesc într-un vehicul public; fac abstracţie de lumea din jurul acestui trist chip angelic. Nu păcătuiesc cu nimic; contemplarea uşurează; îl privesc ca pe-o ţară necunoscută; pleoapele lui sunt malurile răscolite ale unei mări; două lacuri adânci, mărginite de gene. Cerneala de pe degete, gulerul, manşetele cenuşii, nasturele care lipseşte, toate acestea nu sunt altceva decât pământul care murdăreşte fructul intact, brusc desprins de pe ram, dar pe care, cu o mână precaută, tu îl ridici”.

Iar el, Raymond, la fel de liniştit, eliberat de teama unei discuţii cu o necunoscută de care nu îl lega nimic, o contempla cu detaşarea omului care-şi fixează ochii pe o planetă... (Ce pură i-a rămas fruntea! Courrèges o priveşte pe furiş. Chiar în seara aceasta fruntea ei este scăldată într-o lumină care nu e a micului bar sclipitor. Este aura spirituală, atât de rar întâlnită pe chipul unei femei – dar ce mult ne emoţionează când o vedem, înţelegând atunci că *Gândirea, Ideea, Inteligenţa* şi *Raţiunea* sunt cuvinte feminine!...)

În faţa bisericii din Talence, tânăra femeie se ridicase, lăsând în urmă doar o mireasmă; dar şi parfumul acela se risipise înainte chiar ca Raymond să fi coborât. Nu era frig în seara aceea de ianuarie; adolescentul nu avea de gând să alerge; mirosul pâclei ceţoase anunţa ceva din dulceaţa tainică a anotimpului care se apropia. Pământul era despuiat, dar nu mai dormea.

*

Dus pe gânduri, Raymond nu observase nimic la masă, deşi tatăl său părea atât de bolnav încât doamna Courrèges amuţise: „Trebuie ferit de «supărări»” se adresase ea soţilor Basque, după ce doctorul, urcase scările, însoţit de mama sa; în taină însă, se hotărâse să-l consulte pe doctorul Dulac. Ţigara de foi a locotenentului îngreuia aerul din sufragerie; în picioare, sprijinit de şemineu, ginerele repetă: „Nu încape îndoială, mamă, este bolnav”. Vorba lui sacadată şi mormăitoare era ca de comandă; şi fiindcă Madeleine încerca să-şi liniştească mama:

— Poate nu-i decât o criză... locotenentul o întrerupse:

— Ba nu, Madeleine, cazul c grav; mama ta are dreptate.

Tânăra femeie îndrăzni să-şi dea părerea, dar el i-o reteză:

— Dacă-ţi spun că mama ta are dreptate! Nu-ţi ajunge?

*

La primul etaj, doamna Courrèges-bătrâna ciocănise încet în uşa fiului său, care stătea nemişcat în faţa cărţilor deschise. Se aşezase fără o vorbă şi tricota. Dacă se săturase de tăcere, dacă simţea nevoia să vorbească, ea i se oferea, pregătită să asculte totul; un instinct sigur o oprea însă să-l îndemne să se spovedească. La un moment dat, pe el îl străfulgera gândul să dea drumul strigătului care îl sufoca; dar ar fi trebuit să înceapă cu ani în urmă, să depene tot şirul durerilor trecute pentru a ajunge în sfârşit la durerea de acum... Şi cum să explice disproporţia dintre suferinţa prezentă şi cauza care i-o provocase? Căci nu se petrecuse nimic altceva decât lucrul acesta: la ora stabilită, doctorul alergase la Maria Cross; un servitor îl anunţase că doamna nu se întorsese

încă, trezindu-i o primă nelinişte. Hotărî atunci s-o aştepte în salonul pustiu unde o pendulă bătea mai rar decât inima lui. O lampă lumina grinzile pretenţioase ale tavanului; pe masa joasă de lângă divan, o scrumieră cu mucuri de ţigară: „Fumează prea mult... se intoxică”. Câte cărţi! Dar niciuna ale cărei ultime pagini să fi fost tăiate. Ochii urmăriră pliurile găurite ale draperiilor mari de mătase decolorată. Repetă: „Lux şi mizerie, mizerie şi lux...” privi pendula, apoi ceasul de la mână; hotărî să plece într-un sfert de ceas; şi, dintr-o dată, timpul păru că se precipită. Ca să nu i se pară prea scurt, doctorul evită să se gândească la laborator, la experienţa întreruptă. Se ridică, se apropie de şezlong; se aşeză în genunchi şi, după ce privi temător înspre uşă, îşi vârî capul în perini... Când se ridică, genunchiul stâng îi pocni ca de obicei. Se opri în faţa unei oglinzi, atinse cu degetul vâna umflată de la tâmplă şi rosti această frază de om nebun. Deprins cu munca de laborator care reduce totul la formule, pronunţă: „Cum rămânem singuri, o luăm razna; da, controlul exercitat de noi înşine asupra noastră nu este eficient decât susţinut de controlul pe care ceilalţi ni-l impun”. Vai! dezvoltarea acestui raţionament epuizase sfertul de oră pe care şi-l îngăduise...

Cum să-i explice mamei sale, care aştepta o mărturisire, deznădejdea acelei clipe, renunţarea impusă, răpirea tristei fericiri cotidiene a conversaţiei cu Maria Cross? Nu e totul să vrei să te destăinuieşti, nici să ai lângă tine o confidentă, fie ea chiar mama ta. Şi care din noi poseda ştiinţa cuprinderii în câteva cuvinte a universului intim? Cum să desprinzi din fluviul curgător o anume senzaţie şi nu alta? Nu poţi spune nimic dacă nu poţi spune totul. Şi oare bătrâna de alături ar îi putut înţelege muzica sufletului lui, dezacordurile-i sfâşietoare? L-ar fi putut înţelege pe fiul acesta, ce părea de altă rasă, numai pentru că era de alt sex?... Sexul, doar atât, ne desparte mai mult decât dacă am fi două planete... În faţa mamei sale, doctorul îşi rememorează durerea dar

nu se confesează. Sătul de a o fi aşteptat pe Maria Cross, în clipa când vroise să-şi pună pălăria, auzise zgomot de paşi în antreu şi viaţa i se păruse brusc suspendată. Uşa se deschisese, dar nu intrase femeia aşteptată, ci Victor Larousselle:

— O răsfeţi prea mult pe Maria, doctore.

Nici urmă de bănuială în glas. Doctorul îi surâse bărbatului sanguin, îmbrăcat într-un costum bej ireproşabil şi strălucind de amabilitate şi satisfacţie.

— Ce vânat pentru voi, doctorii, neurastenicele astea, bolnavele astea închipuite! Cum? Nu, nu glumesc; se ştie dezinteresul dumneavoastră... Dar am un noroc nemaipomenit că Maria a dat peste o asemenea pasăre rară. Ştiţi de ce nu s-a întors? Doamna a renunţat la trăsură; ăsta este ultimul ei capriciu. Între noi fie spus, cred că e cam ţicnită; la o femeie drăguţă chestia asta dă un farmec în plus, nu? Ce zici, doctore? Stimate Courrèges! mă bucur că vă văd, rămâneţi să cinăm împreună; Maria se va bucura; vă adoră. Nu? Atunci cel puţin aşteptaţi-o să se întoarcă; dumneavoastră sunteţi singurul cu care pot vorbi despre ea.

„Dumneavoastră sunteţi singurul cu care pot vorbi despre ea...“ Cât de ciudat sunase, în gura bărbatului impunător şi vanitos, această scurtă frază sfâşietoare. „Pasiunea lui, îşi spunea doctorul în trăsura care-l purta spre casă, scandalizează târgul şi totuşi este singurul lucru nobil la imbecilul ăsta. La cincizeci de ani, mai poate suferi din pricina unei femei căreia, oricum, i-a cucerit trupul; dar asta nu-l mai satisface. Lumea, afacerile, caii de curse, toate pălesc în faţa acestei raţiuni superioare de suferinţă... Aşadar concepţia romantică despre pasiuni nu este total nefondată! Maria Cross! Maria! Durere, durere de a nu o fi văzut, dar mai ales semnificaţia faptului că nici măcar nu s-a gândit să mă avertizeze! Trebuie că însemn foarte puţin în viaţa ei, dacă renunţă să mă vadă fără să-ncerce măcar un regret... Eu pun infinitul în minutele care pentru ea nu valorează nimic...”

Rezonanţa unor cuvinte îl treziră pe doctor: bătrâna se săturase de tăcere: îşi urmărise şi ea firul preocupărilor tainice şi, uitând de rana necunoscută a fiului, revenise la ceea ce o obseda: raporturile dintre ea şi noră:

— Fac pe proasta; nu-i răspund niciodată decât cu: „Bine, fata mea, aşa e... Cum vrei tu!“ N-o contrazic cu nimic. De când Lucie m-a făcut să simt că ea este posesoarea averii... Slavă Domnului, câştigi destui bani. E-adevărat că atunci când ai luat-o aveai un viitor, dar nimic altceva, iar ea – o Boulassier d'Elbeuf! Ştiu că uzinele lor erau mici faţă de ce au devenit între timp; totuşi, ar fi putut face un mariaj mai strălucit: „Când ai, vrei să mai ai”, cum mi-a spus într-o zi cu privire la Madeleine. În sfârşit, să nu ne plângem, dacă n-ar fi servitorii, ar mai merge...

— Lucrul cel mai cumplit în viaţă, mamă dragă, este să obligi să convieţuiască în aceeaşi bucătărie servitori cu stăpâni diferiţi...

Atinse cu buzele fruntea mamei sale, lăsă uşa întredeschisă ca ea să vadă drumul, şi-şi repetă maşinal: „Lucrul cel mai cumplit în viaţă este...”

*

A doua zi, capriciul Mariei Cross cu privire la trăsură dăinuia încă, de vreme ce Raymond o zări iar pe necunoscută aşezată în aceiaşi loc, în tramvai; privirea ei calmă punea din nou stăpânire pe chipul copilului, călătorea în jurul pleoapelor, urmărea conturul pletelor negre, întârzia asupra dinţilor strălucitori, iviţi printre buze. El îşi aminti că nu se răsese de două zile; îşi pipăi cu degetele faţa suptă, apoi îşi ascunse încurcat mâinile sub pelerină. Necunoscuta coborî ochii iar el nu-şi dădu seama la început că, neavând jartiere, unul din ciorapi i se lăsase în jos, descoperindu-i piciorul. Nu îndrăzni să şi-l ridice, dar îşi schimbă poziţia. Totuşi, nu suferea; ceea ce Raymond urâse la alţii, fusese râsul, zâmbetul, chiar

reţinut; desluşea cea mai imperceptibilă mişcare a colţurilor gurii, ştia ce înseamnă când îţi muşti buza de jos... Femeia aceasta, însă, îl contempla cu o expresie ciudată, inteligentă şi animalică totodată; da, cu expresia unui animal fermecător, insensibil, care nu cunoaşte râsul. El nu ştia că tatăl său o tachina adesea din pricina felului în care-şi agăţa râsul pe obraz – ca o mască ce cădea brusc, fără a atinge imperturbabila tristeţe a privirii.

În momentul în care ea coborî în faţa bisericii din Talence, iar el nu mai zări decât pielea banchetei, uşor lăsată acolo unde şezuse, ştiu că avea s-o revadă şi a doua zi; n-ar fi putut să-şi justifice speranţa prin niciun argument valabil; pur şi simplu avea această credinţă. În seara aceea, după masă, îşi luă cu el în odaie două ibrice cu apă fierbinte, desprinse cada de baie din cui, iar a doua zi se trezi cu o jumătate de oră mai devreme, pentru că din clipa aceea hotărâse să se radă zilnic.

Membrii familiei Courrèges puteau privi ore în şir mugurul unui castan fără să priceapă nimic din misterul înfrunzirii, tot aşa cum nu văzură nici minunea din mijlocul lor. Cum prima lovitură de cazma scoate la lumină fragmentul unei statui perfecte, întâia privire a Mariei Cross trezise în liceanul murdar o fiinţă nouă. Sub calda contemplaţie a femeii, trupul tăinuit, trupul neîngrijit suferise o schimbare asemănătoare cu a trunchiurilor tinere şi scorţoase dintr-o pădure seculară în mijlocul căreia se trezeşte brusc o zână adormită. Familia Courrèges nu văzu miracolul, pentru că membrii unei familii prea strâns unite ajung să nu se mai vadă unii pe alţii. Raymond era de săptămâni de zile un tânăr preocupat de ţinuta sa, convertit la hidroterapie, convins că place şi preocupat să seducă, în timp ce mama lui îl trata tot ca pe un licean murdar. Nerostind niciun cuvânt, doar prin simpla putere a privirii, o femeie le transforma copilul, îl plămădea din nou, fără ca membrii familiei Courrèges să poată desluşi pe chipu-i urmele vrăjii

necunoscute.

În tramvaiul care nu mai era luminat în anotimpul când ziua începe să se mărească, Raymond îndrăznea de fiecare dată un gest nou: îşi încrucişa picioarele, lăsa să i se vadă ciorapii curaţi şi bine întinşi, pantofii lucind ca oglinda (avea un lustragiu la bariera Croix Saint-Genes); nu mai avea motive să-şi ascundă manşetele; purta mănuşi; într-o zi, scoţându-şi mănuşile, tânăra femeie nu-şi putu reţine surâsul văzând unghiile prea roşii care dăduseră destulă bătaie de cap manechiuristei; (fiindcă le rosese ani de-a rândul, ar fi fost mai bine să nu-i atragă atenţia). Toate acestea nu erau decât manifestările exterioare ale unei reînvieri invizibile; ceaţa adunată în sufletul lui se risipea, puţin câte puţin, sub privirea stăruitoare şi gravă, mereu tăcută, dar pe care obişnuinţa o făcea mai familiară.

Poate că nu mai era un monstru şi, la fel ca ceilalţi băieţi, avea şi el darul de a atrage privirea unei femei; poate chiar mai mult decât privirea! În ciuda tăcerii, timpul ţesea între ei o plasă pe care niciun cuvânt, niciun gest n-ar fi putut-o face mai rezistentă. Simţeau că se apropie ceasul când vor schimba primele vorbe, dar Raymond nu făcea nimic să-i grăbească sosirea: puşcăriaş timid, îi era de ajuns că nu-şi mai simţea lanţurile; revelaţia aceasta însemna pentru el o bucurie mai mare decât dacă ar fi devenit dintr-o dată alt om. Într-adevăr, înainte de a-l fi privit necunoscuta, fusese el altceva decât un şcolar murdar? Toţi suntem plămădiţi şi replămădiţi de cei ce ne iubesc şi, cu puţină perseverenţă, ajungem opera lor – opera pe care de altfel ei n-o recunosc şi care nu este niciodată aceea la care au visat. Nu există dragoste, nu există prietenie care, traversându-ne destinul, să nu-l înrâurească pentru totdeauna. Raymond Courrèges, bărbatul care în seara aceasta se afla în micul bar din strada Duphot, tânărul de treizeci *şi* cinci de ani, ar fi devenit cu siguranţă alt om dacă în anul 19... când era încă la clasa de filosofie n-ar fi

văzut-o aşezându-se în faţa lui, în tramvaiul cu care se întorcea spre casă, pe Maria Cross.

V

TATĂL SĂU ŞI-A DAT CEL DINTÂI seama de schimbarea petrecută în Raymond. Într-una din duminicile acelui sfârşit de primăvară, se aşezase la masă mai absorbit ca de obicei, astfel încât abia auzea discuţia aprinsă dintre ginerele şi fiul său. Era vorba de luptele de tauri care-l pasionau pe Raymond; după omorârea celui de-al patrulea taur, Raymond plecase ca să nu piardă tramvaiul de ora şase;. Sacrificiu inutil: necunoscuta nu se afla în el. „E duminică, ar fi trebuit să mă gândesc... m-a făcut să pierd doi tauri...” Cam aşa îşi spunea el în timp ce locotenentul Basque perora:

— Nu pricep cum de tatăl tău îţi îngăduie să asişti la măcelul ăsta.

Răspunsul lui Raymond: „Să mori de râs, nu alta, când îi vezi pe ofiţerii ăştia care au oroare de sânge”, dezlănţui furtuna. Doctorul auzi, brusc:

— Ascultă, cred că nu te-ai uitat bine la mine!

— Mă uit. Şi nu văd decât un papă-lapte.

— Un papă-lapte? Repetă ce-ai spus!

Se ridicară în picioare; toată familia începu să se agite. Madeleine îi striga bărbatului ei: „Nu-i răspunde, nu merită, vorbele lui n-au nicio importanţă”. Doctorul îl implora pe Raymond să se aşeze: „Şezi şi mănâncă; şi termină odată!” Locotenentul striga că l-a făcut laş; doamna Courrèges afirma că Raymond nu vroise să zică asta. După un timp fiecare se potolise: o tainică complicitate îi făcea să participe-cu toţii la stingerea

focului. Spiritul de familie le inspira o totală repulsie faţă de orice le-ar fi zdruncinat echilibrul. Instinctul de conservare insufla echipajului îmbarcat pe viaţă, pe aceeaşi galeră, grija de a nu lăsa să izbucnească la bord niciun incendiu.

Iată de ce se aşternuse liniştea în sufragerie. O ploaie uşoară îşi opri brusc picurul pe trepte şi miresmele pe care le stârni învăluiră familia tăcută. Cineva se grăbi să spună: „S-a şi făcut răcoare”. Iar un glas răspunse că ploicica nu însemna nimic, că nu îndepărtase nici măcar praful. Între timp, doctorul, uluit, îşi cerceta fiul care crescuse; copilul la care încetase să se mai gândească, şi pe care abia-l mai recunoştea. El însuşi, tot în duminica aceea, ieşea dintr-un lung coşmar; se zbătuse în mrejele lui încă din ziua îndepărtată când Maria Cross lipsise de la întâlnire şi îl lăsase faţă în faţă cu Victor Larousselle. Seara aceea de duminică, una dintre cele mai crâncene din viaţa sa, îi redase în sfârşit libertatea (cel puţin aşa credea). Salvarea îi venise dintr-o oboseală imensă, dintr-un dezgust fără nume; într-adevăr, suferise prea mult în ziua aceea! Nu dorea decât să întoarcă spatele luptei, să se retragă în vizuina bătrâneţii sale! Trecuseră aproape două luni de la aşteptarea zadarnică în salonul „lux şi mizerie” al Mariei Cross până în după-amiaza aceasta oribilă a depunerii armelor! La cina, acum liniştită, doctorul uitase iarăşi de fiul său şi îşi evoca fiecare moment al cumplitei călătorii; şi-o refăcea în minte, etapă cu etapă.

*

Suferinţa sa imensă fusese declanşată de o lungă scrisoare de scuze, sosită chiar a doua zi după întâlnirea ratată.

Este şi vina dumneavoastră, iubite prietene, îi spunea Maria în scrisoarea citită şi recitită pe parcursul celor două luni care se scurseseră, *dumneavoastră mi-aţi*

inspirat gândul de a renunţa la luxul îngrozitor de care mi-e ruşine: nemaiavând trăsură, nu mă voi mai putea întoarce destul de devreme pentru a vă primi la ora noastră obişnuită; ajung la cimitir mai târziu, acolo întârzii fără părere de rău: nu vă puteţi imagina cât de liniştit este cimitirul la sfârşitnl zilei, plin de păsări care ciripesc pe morminte. Am impresia că micuţul meu mă aprobă, că e mulţumit de mine. Şi ce răsplată găsesc în tramvaiul de muncitori care mă aduce acasă! Veţi crede, poate, că mă înflăcărez prea mult; dar nu: sunt fericită că mă aflu acolo, în mijlocul săracilor de care nu sunt demnă. Nu vă pot spune cât de mult îmi plac întoarcerile acasă cu tramvaiul. Chiar dacă m-ar ruga în genunchi să urc din nou în trăsura pe care mi-a dat-o, n-aş accepta. Dragă doctore, în fond, ce importanţă are dacă nu ne mai vedem? Exemplul dumneavoastră, învăţăturile dumneavoastră îmi ajung; suntem uniţi dincolo de orice prezenţă. Aşa cum scria admirabilul Maurice Maeterlinck: „Va veni o vreme, şi acel timp nu e departe, când sufletele se vor întâlni fără intermediul trupurilor". Scrieţi-mi: scrisorile dumneavoastră îmi sunt de ajuns, iubite duhovnic al conştiinţei.

M.C.

Sa mai continui cu pastilele şi cu injecţiile? Nu mai am decât trei fiole; să-mi cumpăr altă cutie?

Chiar dacă nu l-ar fi rănit atât de crud, scrisoarea îi displăcuse doctorului pentru că era mărturia unei complezenţe şi a unei false umilinţe satisfăcute. Cunoscând cele mai triste taine ale oamenilor, doctorul avea faţă de ei o îngăduinţă nelimitată. Un singur viciu îl exaspera totuşi: abilitatea cu care fiinţele decăzute ştiu să-şi înfrumuseţeze decăderea. Ultima treaptă de infirmitate pe care o poate atinge omul: când propria-i degradare îl orbeşte ca un diamant. Nu că Maria Cross ar fi fost obişnuită cu minciuna. La început, ea îl sedusese

pe doctor tocmai prin pasiunea pe care o avea de a se privi cu luciditate şi de a nu înfrumuseţa nimic. Insista cu dinadinsul asupra nobleţei mamei sale rămasă văduvă foarte tânără şi care, învăţătoare săracă într-o capitală de district, îi dăduse, spunea ea, un exemplu admirabil: „Mama a muncit din greu pentru a scoate cheltuielile educaţiei mele la liceu, mă şi vedea elevă la Şcoala Normală din Sevre. Înainte de a muri a avut fericirea să asiste la căsătoria mea nesperată. Ginerele dumitale, domnul Basque, l-a cunoscut bine pe soţul meu, ajutor de comandor la regimentul lui. Mă adora, eram fericită. Dar după moartea lui, abia dacă aveam din ce trăi eu şi copilul. Aş fi putut totuşi să mă descurc; nu sărăcia m-a pierdut, ci substratul ei cel mai condamnabil: dorinţa de a avea o poziţie frumoasă, siguranţa pe care ţi-o dă căsătoria... Şi acum, ceea ce mă reţine încă lângă *el* este laşitatea în faţa luptei pe care ar trebui s-o reîncep, în faţa muncii, munca prost retribuită.

După aceste prime mărturisiri, doctorul o auzise adesea umilindu-se, condamnându-se fără milă. De ce, dintr-o dată, plăcerea detestabilă de a-şi aduce laude? Şi totuşi, poate că nu rândurile acestea îl dureau cel mai mult; îi era necaz că se minţea, că n-avea curajul să-şi sondeze cealaltă rană, mai adâncă, singura pe care n-o putea îndura: Maria Cross nu mai voia să-l vadă; făcea totul să se despartă de el. Ah! fraza aceasta din Maeterlinck cu privire la sufletele care se vor întâlni fără mijlocirea trupurilor, de câte ori n-o auzise răsunându-i în suflet, în timp ce pacientul îşi relata boala cu detalii nesfârşite, sau când, scos din minţi, asculta bâlbâiala candidatului care nu ştia ce este aceea o hemoptizie! Cu siguranţă, fusese nebun dacă îşi închipuise că o femeie tânără s-ar fi putut simţi fericită alături de el. Nebun! Nebun! dar ce raţionament ne-ar putea cruţa oare de această insuportabilă durere, când fiinţa adorată, fără de care n-am putea trăi nici măcar fizic, acceptă cu inima împăcată (satisfăcută poate) să nu ne mai vadă în veci?

Nu însemnăm nimic în ochii aceleia care este totul pentru noi.

Între timp, doctorul se străduia să se învingă. „Iar l-am surprins în faţa oglinzii, repeta doamna Courrèges, începe să se neliniştească şi el”. Privindu-şi bietul chip de om de cincizeci de ani, istovit, doctorul îşi dădea seama că niciun alt spectacol nu i-ar fi putut aduce mai repede calmul, liniştea disperării totale. Trebuia să nu se mai gândească la Maria Cross decât ca la o moartă; să-şi aştepte el însuşi moartea, să lucreze îndoit – da, să se spetească, să muncească până la sânge, să aştepte dezlegarea, graţie opiumului unei vieţi de ocnaş. Dar el care se scandaliza ori de câte ori îi vedea pe ceilalţi minţindu-se, iată că se amăgise din nou: „are nevoie de mine, îi sunt dator ca oricărui bolnav...” Îi scrisese deci că se considera obligat s-o ţină în continuare sub observaţie, că făcea bine într-adevăr că lua tramvaiul, dar de ce ieşea zilnic? O ruga să-i indice ziua când va rămâne în casă. S-ar face liber s-o vadă la ora obişnuită.

Toată săptămâna aşteptase răspunsul. În fiecare dimineaţă îi era de ajuns o ochiadă peste grămada de prospecte şi de ziare: „N-a scris încă”. Începea să facă socoteala: „Scrisoarea mea a fost pusă la poştă sâmbătă; nu e decât o distribuire: duminica; n-a primit-o decât luni; considerând că a aşteptat două sau trei zile înainte de a scrie... ar fi chiar de mirare să primesc un răspuns astăzi. De mâine însă aş putea să mă nelinişteşc.”

În sfârşit, într-o seară, întorcându-se extenuat, găsise o scrisoare: *...izita la cimitir este pentru mine o datorie sfântă. Sunt decisă să fac acest pelerinaj pe orice vreme. În amurg mai cu seamă mă simt cel mai aproape de îngeraşul nostru. Am impresia că ştie ora sosirii mele, că mă aşteaptă. E absurd, da: dar inima îşi are raţiunile ei, cum zice Pascal. Mă simt fericită, împăcată, când urc, în fine, în tramvaiul de la ora şase. Ştiţi ce înseamnă un tramvai de muncitori? Lucrul acesta însă nu mă sperie; mă simt legală de popor; şi, dacă, aparent, m-am separat*

de el, nu m-am apropiat oare în alt mod? Privesc oamenii; mi se par la fel de solitari ca şi mine – cum să vă explic, la fel de dezrădăcinaţi, de declasaţi. Casa mea este mai luxoasă decât a lor, este, oricum, o locuinţă mobilată. Nimic nu-mi aparţine, aşa cum nimic nu le aparţine... Chiar trupurile noastre... De ce nu treceţi pe la mine, foarte târziu, în drum spre casă? Ştiu că nu vă place să-l întâlniţi pe dl. Larousselle. L-aş anunţa că vreau să rămânem singuri iar după consultaţie n-aţi schimba decât câteva vorbe... Aţi uitat să-mi răspundeţi în privinţa pilulelor şi a injecţiilor.

La început doctorul rupsese scrisoarea şi aruncase bucăţile de hârtie pe jos. Apoi, le adunase, în genunchi, ridicându-se cu greu. Nu ştia că nu suporta prezenţa domnului Larousselle? În omul acela nu era nimic care să nu i se pară vrednic de ură; – ah! era într-adevăr din aceeaşi speţă cu Basque... buza de jos groasă sub mustăţile cănite, fălcile, umerii laţi, totul dovedea o îngâmfare insuportabilă. Coapsele mari, conturate prin stofa fină de lână, erau imaginea unei satisfacţii nemărginite. Deoarece Larousselle o înşela pe Maria Cross în modul cel mai josnic, cei din Bordeaux ziceau „că o ţine de faţadă”. Doctorul era aproape singurul care ştia că Maria rămânea unica pasiune a vigurosului bordelez, înfrângerea lui secretă, care-l înfuria la culme. Oricum, însă, o cumpărase. Era singurul care o poseda, imbecilul! Rămas văduv, ar fi luat-o de nevastă poate, dacă n-ar fi existat fiul lui, unicul moştenitor al casei Larousselle şi pe care o armată de bone, de preceptori, de preoţi îl pregăteau pentru destine înalte. Nu-şi putea expune băieţelul tovărăşiei unei astfel de femei, nici să-i lase moştenire un nume diminuat printr-o mezalianţă. „Ce-ai vrea să-ţi spun, tată, repeta Basque, foarte ataşat de mai-marii oraşului, găsesc că sentimentele lui sunt foarte nobile. Larousselle are rasă, prezenţa lui denotă o distincţie care uimeşte, este un gentleman: nimeni nu mă

poate convinge de contrariul".

Maria ştia că doctorul nu-l poate suferi; cum de îndrăznise să-i dea întâlnire exact la ora când s-ar fi trezit nas în nas cu individul pe care-l detesta? Până la urmă s-a convins că plănuise anume această întrevedere, vroind să scape de el. După ce timp de mai multe săptămâni i-a scris, rupându-le apoi, scrisorile cele mai furioase şi mai nebuneşti, s-a hotărât pentru una scurtă şi seacă, în care îi spunea că deoarece nu se putea decide să stea acasă o singură după-amiază însemna, neîndoios, că era mai sănătoasă ca oricând şi că nu mai avea nevoie de îngrijirile lui. Ea i-a răspuns prin poşta următoare în patru pagini pline de scuze şi de proteste, înştiinţându-l că-l va aştepta tot timpul, a doua zi, care se întâmpla să fie o duminică.

...Dl. Larousselle se duce la luptele de tauri; ştie că nu-mi plac asemenea spectacole. Veniţi să luăm împreună gustarea de după-amiază. Vă aştept până la orele cinci şi jumătate.

Niciodată doctorul nu primise de la ea o scrisoare atât de searbădă şi în care problemele de sănătate şi de tratament să ocupe un spaţiu atât de mic! O recitise de mai multe ori şi adesea o pipăia în buzunar, convins că această întrevedere nu va fi ca toate celelalte şi că de data aceasta va putea să-şi dea în vileag pasiunea. Dar cum omul de ştiinţă remarcase de nenumărate ori că presimţirile îl înşală, îşi repeta: „Nu, nu; nu e un presentiment... nu e nimic anormal în această aşteptare: i-am scris o scrisoare amară, la care ea mi-a răspuns cu prietenie; depinde de mine ca primele cuvinte să dea conversaţiei o întorsătură mai intimă, mai încrezătoare..."

În trăsură, pe drumul dintre laborator şi spital, îşi imagina întrevederea, construind fără răgaz întrebări şi răspunsuri. Doctorul era din speţa imaginativilor care nu citesc niciodată romane pentru că, în optica lor, nicio

ficţiune n-o întrece în valoare pe cea construită de ei în care rolul principal îl deţin tot ei. După ce semna reţeta, cobora în grabă treptele casei clientului şi, ca un câine care-şi regăseşte osul îngropat, relua firul gândurilor de care uneori îi era ruşine şi în lumea cărora timidul gusta bucuria modelării fiinţelor şi a lucrurilor după voinţa sa atotputernică. Pe plan spiritual, scrupulosul acesta nu cunoştea nicio oprelişte; nu-l speriau nici cele mai cumplite masacre – mergând până acolo încât nu ezita să-şi suprime, în gând, întreaga familie pentru a-şi crea o nouă existenţă.

În cele două zile dinaintea întrevederii cu Maria Cross, dacă nu s-a gândit să alunge astfel de soluţii, a făcut-o numai pentru că în episodul inventat pentru propria-i bucurie nu era necesar să suprime pe nimeni, ci doar, aşa cum văzuse că făcuseră unii dintre confraţi, să rupă cu nevastă-sa, pentru simplul motiv că simţea o imensă plictiseală lângă ea. La cincizeci şi doi de ani, mai ai încă timp să savurezi câţiva ani de fericire, otrăvită poate de remuşcări; dar cine n-a avut niciodată nimic, de ce să se opună fie chiar şi, unei umbre de fericire? Prezenţa lui n-o putea face fericită nici pe cea mai amărâtă dintre soţii... Fiica sa, fiul său? de mult renunţasc să mai fie iubit de ei. Dragostea copiilor lui, ah! de la logodna Madeleinei ştia ce înseamnă să-i judeci pe alţii după tine însuţi. Cât despre Raymond – fiinţele inaccesibile nu merită sacrificii.

*

Ştia bine că himera în care se complăcea se deosebea profund de gândurile sale obişnuite. Chiar când îşi suprima dintr-o singură lovitură întreaga familie, simţea, neîndoios, un pic de ruşine, dar nicio remuşcare – mai degrabă sentimentul ridicolului: era vorba aici doar de un joc de suprafaţă la care adâncul sufletului său nu participa. Nu, nu crezuse niciodată că ar putea fi un monstru şi nu se socotea diferit de ceilalţi oameni care,

după el, deveneau toţi nişte nebuni îndată ce se trezeau singuri cu ei înşişi, în afara controlului celorlalţi.

Dar, în cele patruzeci şi opt de ceasuri petrecute în aşteptarea acestei duminici, simţise într-adevăr că toată fiinţa lui aderase la un vis care se transforma în speranţă. Apropiata conversaţie cu Maria îi răsuna în inimă şi ajunsese să nu-şi mai poată imagina alte cuvinte decât cele pe care le inventase şi pe care ei amândoi trebuiau să le rostească. Refăcea la nesfârşit scenariul a cărui esenţă se rezuma la acest dialog:

— Şi unul şi altul suntem într-un impas, Maria. Nu ne mai rămâne decât să murim de disperare, sau să trăim luând-o de la capăt. N-o să mă poţi iubi pentru că n-ai iubit niciodată. Rămâne să te laşi în voia singurului om în stare să nu-ţi ceară nimic în schimbul dragostei lui.

Aici, el şi-o imagina pe Maria protestând:

— Sunteţi nebun! dar soţia dumneavoastră? copiii dumneavoastră?

— Nu mai au nevoie de mine. Un îngropat de viu are dreptul, dacă poate, să îndepărteze lespedea care-l sufocă. Nu-ţi poţi imagina hăul care mă desparte de această nevastă, de această fiică, de acest fiu. Nici măcar vorbele nu mă mai pot apropia de ei. Animalele îşi alungă puii când se măresc. Iar masculii, cel mai adesea, nici măcar nu-i cunosc. Sentimentele care supravieţuiesc instinctului de reproducere sunt invenţia oamenilor. Cristos cunoştea lucrul acesta, el care a vrut să fie iubit înaintea tuturor taţilor şi a tuturor mamelor şi care a îndrăznit să se proslăvească pentru faptul de a fi venit să despartă soţia de soţ şi copiii de cei care i-au adus pe lume.

— Sper că nu vă credeţi Dumnezeu!

— Nu sunt eu imaginea lui? Nu dumneata mi-ai insuflat gustul pentru perfecţiune? (aici doctorul se întrerupea: „nu, nu, fără metafizică!“)

— Dar situaţia dumneavoastră, bolnavii dumneavoastră? toată această existenţă de binefăcător...

Gândiţi-vă ce scandal...

— Dacă aş muri, ar trebui oricum să se lipsească de mine. Care dintre noi este de neînlocuit? or, tocmai despre moarte este vorba, Maria: să renunţ la viaţa de schimnic şi de ocnaş pentru a renaşte odată cu dumneata. Nevastă-mea are avere. Aş putea să-ţi asigur traiul: mi se oferă o catedră în Alger, alta la Santiago... Copiilor le voi lăsa banii pe care i-am economisit până acum...

În acest moment al scenei imaginare, trăsura se oprea în faţa spitalului; doctorul trecea pragul clinicii, cu un aer încă absent, cu privirea unuia care iese dintr-o vrajă neştiută. După terminarea vizitei îşi reluă visul. Pradă unei dorinţe cumplite, îşi repeta: „sunt nebun... şi totuşi...” Cunoştea câţiva dintre confraţii săi care realizaseră acest vis frumos. Este adevărat că dacă viaţa dezordonată a acestora pregătise opinia publică pentru scandal, oraşul se obişnuise să vorbească despre doctorul Courrèges ca despre un sfânt. Ei şi! tocmai pentru că uzurpa această reputaţie. Ce uşurare să nu mai simţi povara nemeritată! Ah! să fie dispreţuit, în sfârşit! Atunci îi va putea adresa Mariei Cross alte cuvinte decât îndemnuri la binefacere şi pilde edificatoare; ar fi un bărbat care iubeşte o femeie, şi care o cucereşte cu forţa.

*

În sfârşit, soarele acelei duminici răsărise. Doctorul avea obiceiul ca în această zi să nu facă decât vizitele obligatorii, fără să mai treacă pe la cabinetul din oraş, totdeauna asaltat de clienţi, dar pe care nu-l folosea decât de trei ori pe săptămână pentru consultaţii. Avea oroare de încăperea situată la parterul unei clădiri ocupate în întregime de birouri; acolo n-ar fi putut, spunea el, să citească sau să scrie un rând. Aşa cum la Lourdes cele mai urâte *ex-volos* îşi găseau locul potrivit, doctorul adunase între cei patru pereţi ai cabinetului său

toate darurile cu care îl copleşise clientela recunoscătoare. Dacă la început urâse bronzurile, obiectele de ceramică austriacă, amoraşii din praf de marmură comprimat, porţelanurile nesmălţuite, barometrele-calendar, acum simţea un fel de simpatie pentru muzeul acesta oribil şi se bucura când primea o operă de artă de-o sluţenie mai aparte: „mai ales, să nu fie vechi” îşi spuneau unii altora, clienţii, doritori să-i facă plăcere doctorului Courrèges.

În duminica în care se convinsese că întrevederea cu Maria Cross avea să-i schimbe destinul, acceptase totuşi să consulte în jurul orei trei, în cabinetul din oraş, un om de afaceri neurastenic şi care nu dispunea de nicio oră liberă în timpul săptămânii. Doctorul se resemnase să-l consulte; putea astfel ieşi imediat după dejun, consumându-şi ultimele clipe înaintea momentului de care se temuse atâta şi pe care-l aşteptase cu atâta ardoare. Nu ceru trăsura şi nici nu încercă să urce în tramvaiele supraîncărcate: ciorchini de oameni stăteau agăţaţi pe trepte. Cum în ziua aceea se juca un meci de rugby şi avea loc prima *corrida* a anului, numele *Algabeno* şi *Fuentes* luceau pe afişele galbene şi roşii. Deşi cursa nu începea decât la orele patru, străzile monotone ale duminicii, cu magazinele închise, erau de pe acum înţesate de gloata care înainta spre arene. Băieţii purtau canotiere cu panglici colorate şi pălării de fetru gri-deschis pe care le credeau spaniole şi râdeau învăluiţi în fumul ţigării „Caporal”. Cafenelele răspândeau pe şosea un miros răcoros de absint. Doctorul nu-şi amintea sa mai fi rătăcit astfel prin mulţime, fără altă grijă decât aceea de a-şi omorî timpul care îl despărţea de o anumită oră. Ce ciudată i se părea bărbatului surmenat hoinăreala aceasta! Nu ştia ce înseamnă să nu faci nimic. Încercă să se gândească la experienţa începută, dar nu reuşi s-o vadă decât pe Maria Cross, alungită, cu o carte în mână.

Soarele dispăruse brusc şi gloata neliniştită urmărea

nourul greu de pe boltă. Unii pretindeau că ar fi simţit un strop; dar soarele străluci din nou. Nu, furtuna nu va izbucni înainte ca ultimul taur să-şi fi încheiat suferinţa.

Poate că, se gândea doctorul, lucrurile nu se vor desfăşura exact cum şi le imaginase; dar ceea ce era sigur, de o precizie matematică – era faptul că n-o va părăsi pe Maria Cross fără ca ea să-i afle taina: problema va fi pusă, în sfârşit! Ora două şi jumătate... Încă o oră de omorât înaintea consultaţiei. Pipăi în buzunar cheia de la laborator. Nu, odată ajuns, va trebui să plece. Gloata începuse să se agite, ca tulburată de un vânt brusc. Se auzeau strigăte: „Vin!“ Instalaţi în caleşti de epocă, cu vizitii murdari şi plini de importanţă, strălucind în ale lor *qitadrillas,* soseau matadorii. Doctorul se mira că nu desluşeşte nimic degradant pe chipurile lor scofâlcite: clerici ciudaţi, în roşu şi auriu, violet şi argintiu! Din nou apăru un nor care umbri soarele, iar ei îşi ridicară spre azurul întunecat feţele prelungi. Doctorul răzbi prin mulţime şi coti pe străzile înguste şi pustii.

O răcoare de pivniţă domnea în cabinetul în care femeile din ceramică şi alabastru surâdeau pe coloanele de malachit. Bătaia ceasornicului de perete, cu ornamente de tip vechi, era mai înecată decât a pendulei mici, imitaţie de Delft, care trona în mijlocul mesei late unde o femeie „modern-style”, aşezată pe un bloc de cristal, servea de „presse-papiers”. Figurinele păreau să cânte în cor un titlu de revistă pe care doctorul tocmai îl descifrase la toate răspântiile oraşului: „Iată singurul lucru bun!” – cor la care participa până şi taurul în simili-bronz, cu botul alungit pe o vacă. Doctorul îşi admiră colecţia dintr-o privire şi rosti cu glas scăzut: „treapta cea mai de jos a speciei umane”. Împinse un oblon, şi prefăcu în praf o rază de soare. Se învârtea prin încăpere, îşi freca mâinile, se îmbărbăta: „nu va fi nevoie de preliminarii, dar primele cuvinte vor trebui să fie o aluzie la durerea pe care am simţit-o când am crezut că nu mai dorea să mă vadă. Ea se va mira, iar eu îi voi răspunde că nu mai pot

trăi fără ea şi atunci poate că, poate că...”

Auzi soneria; se duse şi deschise chiar el; introduse clientul. Ah! ăsta n-o să-i întrerupă reveria. O să-l lase să vorbească cât o vrea; neurastenicul ăsta nu părea să ceară de la doctori nimic altceva decât răbdarea de a-l asculta. Sigur, avea despre ei o idee mistică, deoarece nu se dădea în lături de la nicio confidenţă, dezvăluindu-şi plăgile cele mai ascunse. Doctorul se şi întorsese cu gândul la Maria Cross: „Sunt un om, Maria, un biet om din carne ca toţi ceilalţi. Nu se poate trăi fără fericire; o descopăr prea târziu – dar nu prea târziu ca să mă poţi urma”. Cum clientul terminase de vorbit, doctorul, cu aerul său demn şi nobil, pentru care era admirat, rosti: „În primul rând trebuie să aveţi încredere în propria dumneavoastră voinţă. Dacă nu vă consideraţi un om liber, nu pot face nimic pentru dumneavoastră. Toată arta noastră eşuează în faţa unei false idei. Dacă vă consideraţi prada neputincioasă a eredităţilor personale, atunci ce mai speraţi de la mine? Înainte de a merge mai departe, pretind să vă încredeţi în propria dumneavoastră forţă de a îmblânzi fiarele despre care-mi vorbiţi, dar care nu aparţin eului dumneavoastră”.

În timp ce pacientul îl întrerupea violent, doctorul se ridicase şi se apropiase de fereastră, prefăcându-se că priveşte obloanele pe jumătate închise, strada pustie. Se simţea aproape scârbit de vorbele mincinoase, rămase în memorie, şi care nu mai răspundeau decât unei convingeri moarte. Aşa cum pământul primeşte lumina astrului care s-a stins de secole, sufletele din preajma lui auzeau ecoul credinţei pe care el o pierduse de mult. Se întoarse la birou; observă că pendula, imitaţie de Delft, arăta ora patru, şi-şi concedie clientul.

„Am destul timp” îşi zicea doctorul, aproape alergând pe trotuare. Când ajunse în piaţa teatrului de comedie zări tramvaiul asaltat de mulţimea care ieşea de la cinematografe. Nicio birjă! Nemaiavând încotro, urcă în urma şuvoiului, privindu-şi mereu ceasul; obişnuit cu

trăsura, nu-şi calculase bine timpul. Încerca să se liniştească: „punând răul înainte, aş avea o întârziere de o jumătate de oră; asta nu înseamnă nimic pentru un doctor. Maria m-a aşteptat întotdeauna... Da, dar în scrisoare spusese până la cinci şi jumătate... Se şi făcuse ora cinci!“ „Hei; domnule, ce mă împingi aşa!” îi strigă o femeie grasă şi furioasă, gâdilându-i nasul cu penele de la pălărie. Tramvaiul era supraîncărcat, supraîncălzit; regretă că-şi pusese jacheta şi, transpirând, se temu că o să aibă faţa murdară, că o să miroasă urât.

Nu era încă şase când coborî în faţa bisericii din Talence. La început grăbi pasul, apoi, nebun de nerăbdare, începu să alerge deşi îl durea inima. Un nor de furtună întuneca cerul. Ultimul taur urma să sângereze sub un cer posomorât. Peste grilajul grădiniţelor, ramurile liliecilor prăfuiţi aşteptau ploaia ca nişte mâini întinse. Doctorul alerga prin stropii calzi şi rari spre femeia pe care o şi vedea, în şezlong, cu ochii aplecaţi pe cartea deschisă... Dar când să se apropie de poartă, ea tocmai ieşea. Amândoi se opriră. Maria era cu sufletul la gură: alergase ca şi el.

Pe un ton în care abia simţeai nemulţumirea, îi spuse:

— Am scris ora cinci şi jumătate.

El o învălui într-o privire lucidă:

— Ai părăsit doliul.

Ea îşi privi rochia de vară şi răspunse:

— Movul nu este un semi-doliu?

Iată că totul se anunţa altfel decât îşi imaginase! O imensă laşitate îi dictă aceste cuvinte:

— Dacă nu mai contai pe mine şi dacă eşti aşteptată în altă parte, ne vedem altă dată.

Ea îi răspunse pe tonul cel mai dur:

— Cine vreţi să mă aştepte? Aveţi haz, doctore.

Se întorsese spre casă; el o urma; rochia îi atârna în praf, rochia ei de tafta mov; îşi ţinea capul aplecat iar el îi vedea ceafa. Se gândea că dacă îi dăduse întâlnire într-o duminică o făcuse în convingerea că, în ziua aceea,

băiatul necunoscut n-o să fie în tramvaiul de ora şase. Totuşi, nebună de bucurie şi de speranţă, pentru că doctorul nu sosise la ora fixată, alergase la întâmplare, zicându-şi:

„Chiar de n-ar fi decât o şansă la o mie ca el să fi luat tramvaiul obişnuit din pricina mea... Ah, să nu pierd această bucurie...” Nu va şti niciodată dacă băiatul necunoscut se întristase nevăzând-o, în duminica aceea, în tramvaiul de ora şase! Ploaia deasă se spărgea pe treptele peronului pe care îl urca în grabă, auzind în spate gâfâiala bătrânului. Ah! cât de mult ne incomodează fiinţele pe care nu le iubim, care ne-au ales dar pe care nu le vrem! – atât de străine de noi – suflete despre care nu dorim să aflăm nimic şi a căror moarte sau viaţă ne sunt la fel de indiferente... şi totuşi ele ne umplu existenţa.

Străbătură sufrageria. Maria împinse obloanele din salon, îşi scoase pălăria zâmbind şi se întinse, în timp ce doctorul căuta cu disperare frânturi din frazele dinainte pregătite. Ea rosti:

— Abia mai respiraţi... V-am făcut să mergeţi prea repede.

— Nu sunt atât de bătrân.

El înălţă ochii, aşa cum făcea întotdeauna, spre oglinda de deasupra şezlongului. Ce dracu, tot nu ştia cum arată? De ce de fiecare dată această inimă strânsă, această mirare resemnată de parcă s-ar fi aşteptat să vadă tinereţea surâzându-i? Şi involuntar o întrebă: „şi cu sănătatea?“ cu intonaţia paternă şi uşor gravă pe care o lua întotdeauna când vorbea cu Maria Cross. Ea nu se simţise nicicând mai sănătoasă şi, anunţându-i lucrul acesta, simţi o plăcere care-i compensa decepţia. Nu, astăzi, duminică, băiatul necunoscut n-avea de ce să fie în tramvai. Dar mâine, mâine va fi cu siguranţă, şi din nou se simţi cuprinsă de bucuria viitoare, de speranţa zilnic moartă şi reînviată că se va petrece, poate, ceva nou, că el îi va vorbi în sfârşit.

— Poţi, fără pericol, să întrerupi injecţiile... (îşi privi în oglindă barba rărită, fruntea aspră şi-şi aminti vorbele înflăcărate pe care şi le pregătise).

— Dorm, nu mă plictisesc, închipuiţi-vă; şi totuşi n-am poftă să citesc. N-am să pot sfârşi *Călătorie în Sparta;* v-o pot înapoia.

— Şi tot nu primeşti pe nimeni?

— Mă credeţi femeia care să se compromită pe neaşteptate, cu amantele acestor domni – eu care le-am ocolit ca pe nişte ciumate? Sunt singura în felul meu la Bordeaux, ştiţi prea bine – nu pot avea relaţii cu nimeni.

Da, lucrul acesta i-l mai spusese, dar ca o plângere, niciodată cu un aer atât de liniştit, atât de fericit... Doctorul îşi dădu seama că flacăra înaltă nu se mai îndrepta spre cer, nu mai ardea în van; îşi găsise foarte aproape de pământ o hrană neştiută de el. Nu se putu abţine să nu-i spună pe un ton băţos că dacă nu se vedea cu doamnele acelea, îi vedea probabil pe domnii aceia. Îşi simţi faţa îmbujorată, întrevăzu că discuţia putea să ia întorsătura atât de mult dorită, şi, în sfârşit, Maria îl întrebă râzând:

— Ce-i cu dumneavoastră, doctore? sunteţi cumva gelos? Iată că-mi faceţi o scenă de gelozie!... Nu, liniştiţi-vă, glumesc, adăugă ea îndată – ştiu cine sunteţi.

Cum să n-o creadă că vroise într-adevăr să râdă, şi că nici prin gând nu-i trecea că doctorul ar fi putut avea un astfel de sentiment? Îl observa îngrijorată:

— Sper că nu v-am rănit?

— Ba da, Maria, m-ai rănit!

Dar ea nu pricepu la ce fel de rană făcea aluzie! Îi asigură că-l respectă, că-l venerează: nu coborâse el până la ea? nu cutezase el uneori să o înalţe până la el? Cu un gest la fel de fals ca şi vorbele, luă mâna doctorului, şi o apropie de buze. El şi-o retrase brusc. Maria Cross se ridică jignită, se îndreptă spre fereastră şi începu să privească grădina sub ploaie. Se ridică şi el; ea îi spuse fără să se întoarcă:

— Aşteptaţi să se oprească ploaia.

Stătea în picioare în salonul întunecos. Ca om metodic ce era, se folosea de clipa cumplită pentru a-şi smulge din suflet orice dorinţă, orice speranţă. Ei bine, da, se sfârşise; tot ceea ce era în legătură cu această femeie nu-l mai interesa; ieşise din joc. Mâna lui schiţă în vid gestul descotorosirii. Maria se întoarse şi-i strigă:

— Nu mai plouă!

Şi cum el o privi înlemnit, ea adăugă că nu vroise să-l dea pe uşă afară, dar că ar fi bine să profite de înseninare. Îi oferi o umbrelă pe care el, după ce mai întâi o acceptă, o refuză, reproşându-şi că îşi spusese: „Va trebui să i-o înapoiez, va fi un prilej să revin”.

*

Nu suferea; se bucura că furtuna se îndepărtase; se gândea la el, sau mai degrabă la această părticică din fiinţa lui ca la un prieten a cărui moarte te consolează la gândul că a încetat să mai sufere. Partida fusese jucată, partida fusese pierdută; nu mai avea de ce să revină asupra acestei chestiuni; de acum încolo nu mai trebuia să-l intereseze nimic decât munca. Cu o zi mai înainte i se telefonase de la laborator că după tăierea pancreasului, câinele murise. Oare Robinson ar putea să-i procure altul de la serviciul de ecarisaj? Tramvaiele treceau încărcate de o gloată istovită şi gălăgioasă; dar el era mulţumit că străbătea periferia plină de lilieci, care mirosea într-adevăr a ţară, din pricina ploii furtunoase din asfinţit. Nu va mai suferi; nu se va mai izbi ca un puşcăriaş de zidul închisorii. Îşi aduna, îşi tăinuia din nou în adâncul sufletului forţa aceasta atotputernică pe care o simţise încă din copilărie, dar pe care contactul cu atâtea fiinţe o risipise. Renunţare totală. În ciuda panourilor-reclamă, a şinelor strălucitoare, a bicicliştilor aplecaţi pe ghidonul de care erau legate cu sfoară crengi pălite de liliac – periferia se transforma într-un drum de ţară; barurile deveneau

hanuri înţesate de căruţaşi care aveau să plece pe clar de lună şi să călătorească toată noaptea asemenea morţilor, întinşi în căruţele lor, cu faţa spre stele. În praguri, copiii de ţărani se jucau cu cărăbuşi amorţiţi. Să nu se mai izbească de zid! Oare de câţi ani se deprinsese cu acest trist asalt? Se revăzu plângând în hohote într-o dimineaţă de început de şcoală (trecuse aproape o jumătate de secol) la pieptul mamei sale; ea îl certa: „nu ţi-e ruşine să plângi, leneşule, prostuţule?“ fără să ştie că plânsul lui nu era altceva decât disperare că se desparte de ea; iar mai târziu... Schiţă din nou gestul descotorosirii, al netezirii drumului: „O să văd, îşi spuse, mâine dimineaţă...” şi, ca şi cum şi-ar fi făcut o injecţie cu morfină, îşi inocula grija cotidiană: câinele acela mort... Trebuia să reia totul de la capăt. Dar oare, în stadiul în care se aflau cercetările, n-ar fi trebuit mai multe probe care să-i confirme ipoteza? Cât timp pierdut! Ce ruşine! El care era convins că speţa umană era interesată de fiecare mişcare făcută în laboratorul lui, câte zile ratate! Ştiinţa cere să fie slujită cu pasiune, nu admite să fie împărţită: „ah! nu voi fi niciodată decât un pseudo-savant”. Crezu că vede flăcări printre ramuri, dar era luna care se înălţa. Zări arborii care ascundeau casa unde erau adunaţi aceia pe care avea dreptul să-i numească: *ai mei.* De câte ori nu-şi trădase jurământul pe care acum şi-l înnoia iarăşi: „începând de astă seară o voi face fericită pe Lucie”? Şi grăbi pasul, nerăbdător să-şi dovedească că de data aceasta va fi tare. Încercă să se gândească la prima lor întâlnire, în urmă cu douăzeci şi cinci de ani, într-o grădină din Arcachon – întâlnire pusă la cale de unul dintre confraţii săi. Dar ceea ce descoperi în el, nu fu logodnica acelor timpuri îndepărtate – palidă fotografie – ci tânăra femeie care renunţase în bună parte la doliu, nebună de bucurie că el întârziase şi care se grăbea spre altul... care altul? Doctorul simţi o durere ascuţită, se opri o secundă şi brusc o luă la goană, pentru a mări distanţa dintre el şi fiinţa pe care o iubea: Maria Cross. Încerca

într-adevăr o uşurare, de parcă fiecare pas l-ar fi îndepărtat, fără să vrea, de rivalul necunoscut... Şi totuşi, la scurt timp după ce intră în sufragerie, în momentul în care Raymond şi cumnatul său se certau, avu revelaţia acestei înfloriri, a acestei neaşteptate împrimăveriri în străinul pe care îl adusese pe lume.

*

Se ridicaseră de la masă; copiii întindeau fruntea spre buzele distrate ale vârstnicilor. Urcau spre camerele lor, escortaţi de mamă, de bunică, de străbunică. Raymond se apropiase de uşa cu geamlâc. Pe doctor îl izbi gestul cu care băiatul îşi scoase ţigara din tabachera de piele, o tasă şi o aprinse; un boboc roz îi atârna la butonieră, pantalonii aveau dunga cuvenită. Doctorul gândi: „Uluitor cât de bine îi seamănă lui bietu' taică-meu...“ Da, era exact imaginea chirurgului, care până aproape spre şaptezeci de ani cheltuise cu femeile toată averea câştigată din practicarea artei sale. Fusese primul care a introdus la Bordeaux binefacerile antiseptiei; niciodată nu-i acordase nici cea mai mică atenţie fiului, căruia nu-i spunea decât „copilul” ca şi cum nu şi-ar fi amintit prenumele. O femeie îl adusese într-o seară, cu gura strâmbă şi plină de bale; nu mar găsiseră nici ceasul, nici portofelul, nici inelul cu briliante de la degetul mic. „N-am moştenit de la el decât o inimă capabilă de pasiune, nu şi darul de a plăcea... pe ăsta îl va avea nepotu-său”.

Doctorul îl privea pe Raymond, întors spre grădină; bărbatul acela era fiul lui. La sfârşitul zilei chinuitoare, ar fi dorit să se spovedească sau, mai degrabă, să se înduioşeze; să-şi întrebe băiatul: „de ce nu stăm noi niciodată de vorbă? Crezi că nu te-aş putea înţelege? Să fie oare o distanţă atât de mare între părinte şi fiul său? Ce însemnătate au cei douăzeci şi cinci de ani care ne despart? Am acelaşi suflet ca la douăzeci de ani, iar tu te-ai născut din mine: există şansa să avem aceleaşi

înclinaţii, aversiuni, tentaţii... Cine va rupe primul tăcerea dintre noi?” Un bărbat şi o femeie, oricât de deosebiţi ar fi unul de celălalt, se întâlnesc într-o îmbrăţişare. Şi chiar o mamă poate strânge la piept capul fiului devenit mare, sărutându-i pletele; dar tatăl nu poate nimic, afară de gestul pe care-l făcu doctorul Courrèges punându-şi mâna pe umărul lui Raymond, care tresări şi se întoarse. Ferindu-şi privirea, tatăl îl întrebă:

— Mai plouă?

În picioare, în prag, Raymond întinse braţele spre noapte.

— Nu, nu mai plouă.

Apoi, fără să se întoarcă, adăugă: „Bună seara...” şi zgomotul paşilor lui se pierdu pe alee.

În clipa aceea doamna Courrèges rămase uluită auzindu-şi bărbatul invitând-o să facă o plimbare prin grădină. Îi răspunse că se duce să-şi ia un şal. El o auzi urcând şi coborând cu o grabă neobişnuită.

— Ia-mă de braţ, Lucie, luna s-a ascuns, nu se vede nimic...

— Dar aleea e albă.

Ea se sprijini uşor de el, iar el simţi că Lucie are acelaşi parfum de pe vremea când erau logodiţi şi se opreau pe o bancă, în serile lungi de iunie... parfumul logodnei, un miros de carne şi de răcoare.

O întrebă dacă observase şi ea marea schimbare a fiului lor. Nu, era la fel de posomorât, ursuz, încăpăţânat. El o contrazise: Raymond este mai sigur pe sine, mai îngrijit – chiar şi această recentă preocupare pentru ţinută...

— Ah, da, pentru că veni vorba: Julie bombănea ieri că o pune să-i calce pantalonii de două ori pe săptămână.

— Spune-i să fie mai înţelegătoare, ea care-l ştie de mic...

— Julie este devotată; dar devotamentul are şi el limitele lui. Madeleine se supără degeaba, servitorii ei nu

fac nimic. Julie n-are caracter, se ştie; dar o cred că se înfurie când i se cere să frece scara de serviciu şi o parte din scara principală.

O privighetoare, zgârcită, nu scoase decât trei triluri. Străbătură aleea cu miros de migdale amare şi de păducel. Cu glasul scăzut, doctorul continuă:

— Micul nostru Raymond...

— N-o s-o înlocuim pe Julie, lucrul ăsta trebuie să ne intre bine în cap. O să-mi spui că din pricina ei pleacă toate bucătăresele; dar, de cele mai multe ori, ea are dreptate... Cu Leonie...

El o întrebă resemnat:

— Care Léonie?

— Şii bine, fetiţa aia... nu, nu ultima... aia care n-a stat decât trei luni; nu vroia să deretice în sufragerie. Totuşi asta nu e treaba Juliei...

El spuse:

— Servitorii de azi nu mai sunt ca cei de pe vremuri.

Simţi cum îi coboară în suflet o maree, un flux aducător de mărturisiri, jurăminte, renunţări şi lacrimi.

— Mai bine ne întoarcem...

— ...Madeleine se plânge că bucătăreasa face nazuri; dar nu din pricina Juliei. Fata asta vrea să i se mărească leafa; la noi nu au aceleaşi avantaje ca la oraş deşi le plătim din gros; altfel n-ar rămâne.

— Eu mă întorc.

— Aşa de repede?

Simţea că-l decepţionase, că ar fi trebuit să aştepte, să-l lase să vorbească. Murmură:

— Discutăm aşa de rar...

Dincolo de jalnicele vorbe rostite fără să vrea, dincolo de zidul pe care vulgaritatea ei răbdătoare îl ridicase zi cu zi, Lucie Courrèges auzea chemarea înăbuşită a îngropatului de viu, intuia strigătul de miner îngropat sub pământ, iar în sufletul ei, la ce adâncime! un glas răspundea, o tandreţe pâlpâia.

Încercă să-şi sprijine capul pe umărul bărbatului, dar îi

ghici trupul contractat, faţa crispată; îşi ridică ochii spre casă, nu se putu abţine să nu remarce;

— Ai lăsat lumina aprinsă.

Îşi regretă vorba pe loc. El grăbi pasul ca să se distanţeze, urcă repede treptele peronului, oftă uşurat pentru că salonul era pustiu, izbutind să intre în odaia de lucru fără să întâlnească pe nimeni. Aci, în sfârşit, aşezat în faţa biroului, îşi cuprinse în mâini faţa extenuată, apoi schiţă din nou gestul descotorosirii... Îl enerva că murise câinele; nu-i aşa uşor să-ţi procuri altul. Pe de altă parte, din pricina poveştilor ăstora idioate, îşi neglijase experienţele. „M-am lăsat prea mult pe seama lui Robinson... cred c-a uitat data ultimei injecţii”. Cel mai bine era să ia totul de la capăt. De acum încolo Robinson se va ocupa doar de temperatura animalului, va aduna şi analiza urina.

VI

O ÎNTRERUPERE DE CURENT OPRISE tramvaiele care se-nşirau, nemişcate, de-a lungul bulevardelor, ca un convoi de omizi galbene. Trebuia să aibă loc acest incident pentru ca Raymond Courrèges şi Maria Cross să-şi facă în sfârşit semn. A doua zi, după duminica în care nu se văzuseră, teama de a nu se mai întâlni niciodată îi tulburase totuşi pe amândoi şi fiecare hotărâse să facă primul pas. Dar ea vedea în el un şcolar plin de candoare care s-ar supăra dintr-un fleac, iar el, cum să fi îndrăznit să-i vorbească unei femei? Prin mulţimea îngrămădită, Raymond îi ghici prezenţa, cu toate că, pentru prima oară, îşi pusese o rochie de culoare deschisă; iar ea, puţin mioapă, îl recunoscu de departe, deşi în ziua aceea, din pricina unei serbări, îmbrăcase uniforma de gală, iar pelerina descheiată flutura neglijent pe umeri (după moda elevilor şcolii de medicină navală). Câţiva călători urcaseră în tramvai, hotărâţi să aştepte; alţii se întorseseră în grupuri. Raymond şi Maria se întâlniră lângă scara vagonului. Cu glasul stins şi fără să-l privească, de parcă nu lui i se adresa, ea spuse:

— La urma urmei, n-am aşa mult de mers...

Iar el, cu capul puţin întors, cu obrajii aprinşi:

— De data asta n-ar strica să facem drumul pe jos.

Atunci ea îndrăzni să-şi oprească ochii pe chipul pe care niciodată nu-l privise atât de aproape:

— De când ne tot întoarcem împreună, ar fi păcat să pierdem obiceiul.

Făcură câţiva paşi în tăcere. Ea îi privea pe furiş obrazul în flăcări, carnea prea fragedă pe care briciul o făcuse să sângereze. Cu un gest copilăros îşi sprijinea pe şale geanta uzată şi plină de cărţi, iar pe ea o străfulgera gândul că e aproape un băieţel, fapt care o făcu să simtă o emoţie vagă, amestec de scrupul, de ruşine şi de plăcere. Copleşit de timiditate, stânjenit, ca atunci când i se părea supraomenesc să treacă pragul unei prăvălii, el constată cu uimire că este mai înalt decât ea; pălăria de pai liliachie îi acoperea faţa, gâtul însă îi era gol şi umărul uşor ieşit din rochie. Îngrozit că nu găseşte cuvântul cu care să rupă tăcerea şi că o să rateze clipa, Raymond îngăimă:

— Într-adevăr, nu locuiţi departe...

— Da, biserica din Talence este la zece minute de bulevarde.

Scoţându-şi din buzunar o batistă pătată de cerneală, el îşi şterse fruntea, văzu cerneala, şi o ascunse.

— Dar dumneavoastră, domnule, poate aveţi un drum mai lung...

— Oh! nu: cobor ceva mai departe de biserică.

Şt adăugă repede:

— Sunt Courrèges, fiul.

— Fiul doctorului?

— E cunoscut, nu? zise el cu elan.

Femeia înalţă capul, îl privi; el observă că se îngălbenise.

— Lumea e mică, într-adevăr... mai ales, să nu-i vorbiţi despre mine.

— Nu-i vorbesc niciodată despre nimic; şi de altfel nici nu ştiu cine sunteţi.

— Mai bine să nu ştiţi.

Din nou îl învălui cu o privire lungă: fiul doctorului! Nu putea fi decât un licean foarte naiv, foarte pios. Ar fugi îngrozit când i-ar afla numele... Cum să nu-l fi ştiut? Până anul trecut micul Bertrand Larousselle fusese elev la acelaşi liceu... La şcoală numele Mariei Cross trebuie că

era arhicunoscut... El stăruia, nu atât din curiozitate, cât din teama de tăcere:

— Ba da, ba da, spuneţi-mi numele... Eu vi l-am spus pe al meu...

În pragul unei prăvălii, lumina orizontală a soarelui scălda în flăcări portocalele dintr-un coş de nuiele. Grădinile erau năpădite de praf; un pod traversa calea ferată care altădată îl înfiora pe Raymond pentru că pe acolo treceau trenurile spre Spania. Maria Cross se gândea: „Dacă-i spun numele, s-ar putea să-l pierd... dar nu e oare de datoria mea să-l alung?” Suferea şi se bucura de acest chin lăuntric. Suferea cu adevărat, dar simţea şi o satisfacţie obscură să-şi murmure: „e tragic...”

— Când vei afla cine sunt... (nu se putu opri să nu se gândească la mitul frumoasei Psyche, la *Lohengrin).*

El izbucni într-un râs prea zgomotos – dar cu deplină încredere zise:

— Ne vom întâlni, totuşi, în tramvai... Sper că v-aţi dat seama că-l iau înadins pe cel de la şase, nu? Ce chestie! pentru că, ştiţi, uneori ajung destul de devreme pentru ăl de la fără un sfert... dar îl las înadins să treacă din pricina dumneavoastră. Şi chiar ieri, am plecat după al patrulea taur ca să nu vă ratez; şi tocmai atunci nu eraţi în tramvai; şi se pare că Fuentes a fost colosal la ultimul. Acum că am intrat în vorbă n-avem încotro, spuneţi-mi cum vă cheamă? Mai înainte puţin îmi păsa... acum însă când ştiu că mă priviţi...

Limbajul acesta care Mariei i s-ar fi părut de o vulgaritate cumplită la altul, în gura lui i se păru de o prospeţime încântătoare, iar mai târziu, ori de câte ori traversa şoseaua prin acel loc, îşi amintea sentimentele pe care i le treziseră aceste stângace vorbe de şcolar: o tandreţe, o fericire...

— Va trebui totuşi să-mi spuneţi cum vă cheamă... şi la urma urmei n-am decât să-l întreb pe tata. Va fi simplu: o doamnă care coboară întotdeauna în faţa bisericii din Talence.

— Vi-l spun, dar mai întâi juraţi-mi că n-o să vorbiţi niciodată despre mine cu doctorul.

Bănuia, acum, că numele ei n-o să-l îndepărteze; dar îi plăcea să se creadă încă ameninţată: „să ne lăsăm în voia soartei” îşi zicea – pentru că, în fond, era sigură că va câştiga. La mică distanţă de biserică, îl rugă să plece singur „din pricina furnizorilor care ar recunoaşte-o şi i-ar scoate vorbe”.

— Bine, dar nu înainte de a şti...

Ea pronunţă repede, fără să-l privească:

— Maria Cross.

— Maria Cross?

Găuri pământul cu vârful umbrelei şi adăugă iute:

— Aşteptaţi să mă cunoaşteţi...

El o privi uluit:

— Maria Cross!

Aşadar ea era femeia al cărei nume îl auzise murmurat, într-o zi de vară, pe aleea Tournay, la ora întoarcerii de la curse... Trecea în trăsura cu doi cai... cineva, aproape de el, nu mai contenea: „Femeile astea, oricum!“ Şi, brusc, îşi reaminti... Un tratament cu duşuri îl obliga să plece de la liceu încă de la ora patru; pe drum îl ajungea din urmă pe tânărul Bertrand Larousselle, încă de pe-atunci înfumurat, cu picioare lungi, cu jambiere de piele roşcată, însoţit când de un servitor, când de un preot cu mănuşi negre şi guler înalt. Dintre toţi „marii”, Raymond se bucura în rândurile „mijlociilor” de un dezgustător prestigiu. Când trecea pe lângă el, piosul şi candidul Bertrand îl mânca din priviri pe „golanul ăsta”, fără să ştie că în ochii „golanului” era şi el un tip misterios. Pe vremea aceea doamna Victor Larousselle trăia încă şi fel de fel de zvonuri absurde circulau în oraş şi la liceu: Maria Cross, se spunea, vroia să se mărite şi-şi împingea amantul să-şi ruineze familia; alţii susţineau că aştepta ca doamna Larousselle să moară de cancerul care o măcina, pentru a se putea căsători la biserică. Raymond îşi aminteşte s-o fi zărit, uneori, în umbra geamului unui

cupeu, alături de Bertrand, pe această mamă lividă, despre care doamnele Courrèges şi Basque ziceau „Iată una care a suferit! Câtă demnitate în martirajul ei! Ai putea spune că şi-a făcut purgatoriul pe pământ... Dacă aş avea un bărbat ca ăsta, i-aş scuipa în faţă tot dispreţul şi l-aş părăsi pe loc...”

...Într-o zi, Bertrand Larousselle ieşise singur; auzise în spate fluieratul „golanului” şi lungise pasul; Raymond însă îşi potrivise mersul după al lui, fără să piardă din ochi pardesiul scurt şi cascheta din stofă englezească atât de frumoasă. Ce preţios i se părea totul la băiatul ăsta! Micului Bertrand, care o luase la goană, îi căzuse un caiet din servietă; când şi-a dat seama, Raymond îl şi ridicase; puştiul se întorsese şi, palid de frică şi de mânie, striga: „dă-mi-l înapoi!“ Dar Raymond rânjea, silabisea în şoaptă titlul copertei: *Jurnalul meu.*

— Ce interesant trebuie să fie jurnalul micuţului Larousselle!...

— Dă-mi-l înapoi.

În pas alergător, Raymond intrase pe poarta Parcului Bordeaux îndreptându-se spre o alee pustie. Auzea în urmă o biată voce gâfâitoare: „dă-mi-l înapoi! o să te spun! Dar „golanul”, ascuns după un tufiş, rânjea spre micul Larousselle care, la capătul puterilor, trântit în iarbă, plângea în hohote.

— Ţine, ia-ţi înapoi caietul... jurnalul tău, prostule!

Îl ajuta să se ridice, îi ştergea ochii, îi scutura praful de pe pardesiul englezesc. Ce blândeţe neaşteptată la bruta asta! Micul Larousselle părea înduioşat şi-i zâmbea lui Raymond care, brusc, nu se putu abţine să nu-i pună o întrebare grosolană:

— Spune, ai văzut-o vreodată pe Maria Cross?

Roşu la faţă, Bertrand îşi ridicase servieta, apoi o luase la goană, deşi Raymond nu se mai gândea să-l urmărească.

Maria Cross... vasăzică ea era femeia care-l sorbea din

ochi acum... Şi-o închipuise mai înaltă, mai misterioasă. Femeia micuţă în rochie mov era Maria Cross! Văzând tulburarea lui Raymond, rămase descumpănită; îngăimă:

— Să nu crezi... mai ales să nu crezi...

Tremura în faţa judecătorului care-i părea angelic; nu desluşea vârsta impurităţii; nu ştia că primăvara este adesea anotimpul noroiului şi că băiatul ar fi putut fi numai nămol. Nu avu forţa să suporte dispreţul pe care-l presupunea la băiat; şi, după un adio abia şoptit, plecă repede; dar el o ajunse:

— Pe mâine seară, nu? în acelaşi tramvai.

— Vrei?

În timp ce se îndepărta, ea se întoarse de două ori; iar el, ca împietrit, murmura: „Maria Cross mă place”. Repeta şi nu-i venea să creadă în atâta noroc: „Maria Cross mă place”.

Aspira aerul serii ca şi cum ar fi conţinut esenţa universului, iar el ar fi putut s-o primească în trupul său dilatat. Maria Cross îl plăcea... Să le spună oare băieţilor? Dar n-o să vrea să-l creadă niciunul.

Zări în depărtare temniţa din frunze stufoase, unde membrii unei singure familii trăiau la fel de uniţi şi de separaţi ca miile de constelaţii din Calea Lactee. Ah! În seara aceea cuşca familiei nu era pe măsura mândriei sale. O înconjură, se pierdu sub bolta unei păduri de pini, singura neîmprejmuită şi care se numea Bois de Berge. Pământul pe care se trânti era mai cald decât un trup. Acele pinilor îi săpară semne în podul palmelor.

*

Când intră în sufragerie, tatăl tăia paginile unei reviste şi răspundea unei observaţii făcute de soţia sa:

— Nu citesc, mă uit la titluri.

Nimeni nu păru să audă salutul lui Raymond, în afara bunicii, care rosti:

— Mi-a sosit băieţelul!...

Când trecu pe lângă scaunul ei, îl opri şi-l îmbrăţişă:

— Miroşi a răşină.

— Am fost în Bois de Berge.

Ea îl privi cu bunăvoinţă şi mormăi pe un ton tandru:

— Ticălosule!

Înghiţea supa zgomotos, ca un câine. Ce departe era de toţi ai casei! Plutea în ceruri. Doar tatăl i se părea apropiat: o cunoştea pe Maria Cross! fusese acasă la ea, o îngrijise, o văzuse în pat, îşi lipise capul de pieptul şi de spatele ei... Maria Cross! Maria Cross! numele acesta îl înăbuşea ca un cheag de sânge; simţi în gură gustul cald şi sărat şi, în sfârşit, valul călduţ îi năvăli în obraji. Spuse fără să vrea:

— Astă seară am văzut-o pe Maria Cross.

Doctorul îşi ridică ochii şi, privindu-l fix, îl întrebă:

— Cum de-ai ştiut că e ea?

— Eram cu Papillon care o cunoaşte din vedere.

— Oh! oh! strigă Basque, priviţi-l pe Raymond, s-a înroşit ca un rac!

Una din fetiţe repetă:

— Da, da, unchiu' Raymond s-a înroşit ca un rac!

El dădu din umeri bombănind. Ferindu-şi privirea, taică-su îl întrebă din nou:

— Era singură?

Şi deoarece Raymond răspunse: „Singură”, doctorul reluă tăiatul paginilor. Folosindu-se de prilej, doamna Courrèges zise:

— Nu pricep de ce femeile astea vă interesează mai mult decât celelalte. Ce vi se pare atât de extraordinar că a văzut-o trecând pe creatura asta? Când era cameristă, nici măcar n-aţi fi privit-o.

Doctorul o întrerupse:

— N-a fost niciodată cameristă; ce ţi-a venit!

— De altfel – spuse Madeleine brusc – munca asta n-ar fi dezonorat-o, dimpotrivă!

Şi, deoarece servitoarea tocmai ieşea, ducând cu ea o farfurie, se îndreptă acră spre maică-sa:

— S-ar zice că vrei cu tot dinadinsul să-mi necăjeşti servitorii, să-i jigneşti. Ştii că Irma este foarte susceptibilă.

— Asta-i culmea... Trebuie să mă port cu mănuşi acum...

— Cu servitorii dumitale, poartă-te cum îţi place, dar nu-i alunga pe ai altora... mai ales când îi obligi să servească la masă.

— Ca şi când ţie ţi-ar păsa de Julie... tu, care treci drept incapabilă să păstrezi un servitor... Toată lumea ştie că dacă ai mei pleacă, o fac din pricina alor tăi...

Apariţia slujnicei întrerupse cearta, care fu reluată în surdină îndată ce fata se înapoie în bucătărie. Raymond îşi privi îngăduitor tatăl: dacă Maria Cross ar fi fost cameristă, ar mai fi băgat-o în seamă? Brusc, doctorul înălţă fruntea şi, fără să se uite la nimeni, spuse:

— Maria Cross este fiica învăţătoarei care conducea şcoala de la Saint Clair, pe vremea când scumpul tău domn Labrousse era preot acolo, Lucie.

— Cum? Scorpia aia care i-a făcut atâtea zile fripte, care a preferat să nu se mai ducă la slujbă decât să nu ocupe cu elevele ei primele rânduri din biserică? Ei bine, nu mă miră deloc. Sângele apă nu se face.

— Ţi-aminteşti – adăugă doamna Courrèges-bătrâna – bietul domn Labrousse povestea că în seara alegerilor, când marchizul de Lur-Saluces fusese învins de un avocăţel din Bazas, învăţătoarea îşi instalase banda sub ferestrele casei parohiale, bătându-şi joc de el; iar din pricina atâtor bombe aruncate în cinstea noului deputat, avea mâinile înnegrite de praf de puşcă...

— Astea-s poveşti!

Dar doctorul nu le mai asculta şi în loc sa urce, ca în fiecare seară, în odăiţa lui, îl urmă pe Raymond în grădină.

În seara aceea tatăl şi fiul simţeau nevoia să-şi vorbească. O forţă necunoscută îi apropia, de parcă ar fi

fost deţinătorii aceleiaşi taine. Aşa cum se caută şi se recunosc iniţiaţii, complicii, fiecare descoperea în celălalt singura fiinţă cu care ar fi putut discuta despre rana din suflet. Ca doi fluturi, separaţi de mari distanţe, care se întâlnesc pe cutia în care este închisă femela mirositoare, tot aşa-şi urmaseră şi ei drumurile convergente ale dorinţei şi se aşezaseră, umăr lângă umăr, lângă o Maria Cross invizibilă.

— Raymond, ai o ţigară? Am uitat gustul tutunului... Mulţumesc... Facem o plimbare?

Doctorul se asculta uluit, ca bolnavul vindecat prin miracol care descoperă că rana pe care o crezuse tămăduită i se deschide brusc. Dimineaţa, în laborator, simţise totuşi uşurarea credinciosului izbăvit de păcate; căutându-şi în suflet locul pasiunii, nu-l mai găsise. Pe ce ton grav, uşor sentenţios i se adresase lui Robinson pe care, încă din primăvara, o dansatoare de operetă îl sustrăgea de la treabă! „Dragul meu, savantul îndrăgostit de meserie şi care vrea să devină cineva trebuie să considere totdeauna timp pierdut orele, minutele, acordate pasiunii...” şi, deoarece Robinson, dându-şi spre spate şuviţele de păr rebele şi ştergându-şi lentilele ochelarilor de bluza arsă de acizi, îngăimase:

— Oricum, dragostea...

— Nu, dragul meu, adevăratul savant niciodată, în afara eclipselor pasagere, nu pune dragostea înaintea ştiinţei. Ar rămâne veşnic cu regretul satisfacţiilor mai mari pe care le-ar fi avut, dacă fiinţa lui nu s-ar fi dedicat pe de-a-ntregul ţelurilor ştiinţifice.

— Aşa e, îi răspunsese Robinson, majoritatea marilor savanţi au avut o viaţă sexuală; nu cunosc niciunul care să fi fost un pasional.

Astă-seară doctorul înţelegea de ce aprobarea discipolului îl făcuse să roşească. Fusese de ajuns ca Raymond să-i spună: „Am văzut-o pe Maria Cross”, pentru ca, pasiunea pe care o crezuse moartă, să reînvie brusc. Ah! nu era decât amorţită... fusese de ajuns o vorbă

pentru a o trezi, a o hrăni. Şi iată-l că se întinde, cască şi se ridică. Neputând îmbrăţişa fiinţa dorită, se va sătura cu vorbele... Da, fie ce-o fi, doctorul va vorbi despre Maria Cross.

Apropiaţi prin dorinţa de a o lăuda împreună pe Maria Cross, tatăl şi fiul, încă de la primele vorbe, începură să se contrazică; Raymond zicea că o femeie ca ea nu putea provoca decât groază băieţilor pioşi; o admira pentru îndrăzneala ei, pentru ambiţia ei nelimitată, pentru viaţa ei, pe care şi-o închipuia desfrânată. Doctorul îl contrazicea zicând că, dimpotrivă, Maria Cross n-avea nimic dintr-o curtezană şi că nu trebuia să se ia după vorbele lumii.

— O cunosc pe Maria Cross! Pot spune că, în timpul bolii micului François şi după aceea, am fost cel mai bun prieten al ei... Mi-a făcut mărturisiri...

— Vai, dragă tată, cum şi-a bătut joc de tine!

Doctorul făcu un efort, se stăpâni şi răspunse cu afecţiune:

— Nu, băiatul meu; mi se destăinuia cu o umilinţă extraordinară. Dacă există o fiinţă pe lume despre care se poate afirma că viaţa pe care o duce nu i se aseamănă, aceasta este Maria Cross. Decăderea i se trage de la o nepăsare de nevindecat. Mama sa, învăţătoare la Saint Clair, o pregătise pentru Şcoala Normală din Sevres, dar căsătoria cu un ajutor de comandor din regimentul 144 i-a întrerupt studiile. În cei trei ani de căsnicie, nu s-a putut spune nimic pe seama ei, iar dacă soţul i-ar fi trăit, ar fi fost cea mai cinstită şi cea mai neînsemnată dintre femei. Bărbatul nu-i reproşa nimic, decât această indolenţă care o făcea incapabilă să se intereseze de treburile casei. Bombănea puţin, îmi spunea ea, când, întorcându-se acasă, nu găsea pentru cină decât macaroane încălzite pe lampa de spirt. Prefera să citească toată ziua, îmbrăcată într-un capot rupt, cu picioarele goale în papuci. Această pretinsă curtezană, dac-ai şti ce puţin se sinchiseşte de lux! Uite, nu de mult, s-a decis să nu mai folosească

trăsura pe care i-a oferit-o Larousselle şi merge cu tramvaiul, ca toată lumea... Ei, ce găseşti de râs? Nu văd ce ţi se pare caraghios... Dar nu mai râde în felul ăsta, mă enervezi... Când s-a pomenit văduvă cu un copil şi a trebuit să muncească, îţi închipui, cred, ce greu i-a venit acestei „intelectuale...” Spre nefericirea ei, o prietenă de-a soţului a ajutat-o să intre secretară la Larousselle. Maria n-avea niciun gând ascuns dar, necruţător cu funcţionarii, Larousselle nu i-a făcut niciodată vreo observaţie, deşi întârzia întotdeauna şi lucra foarte încet; a fost de ajuns ca s-o compromită. Când şi-a dat seama de situaţia creată, era prea târziu: toţi o considerau „amanta patronului”, iar ostilitatea lor a împins-o să-şi piardă postul. L-a înştiinţat atunci pe Larousselle, care atât aştepta. I-a propus ca, până şi-o găsi alt serviciu, să-i administreze proprietatea din marginea oraşului Bordeaux, pe care nu putuse, sau nu vroise s-o închirieze în anul acela...

— Şi ea a socotit asta ca ceva foarte nevinovat, nu?

— Nu, evident, şi-a dat seama de intenţiile lui; dar biata femeie avea de făcut faţă unei chirii mult prea mari faţă de mijloacele ei şi, apoi, micuţul François se îmbolnăvise de enterită, iar doctorul considera absolut necesar ca băiatul să locuiască la ţară. În sfârşit, se simţea destul de defăimată, încât n-a mai avut curajul să renunţe la această mană cerească. A fost constrânsă să accepte...

— În sfârşit, ăsta-i cuvântul!

— Vorbeşti fără s-o cunoşti. A rezistat multă vreme. Dar ce vrei? Nu-l putea opri pe Larousselle să nu-şi invite prietenii, seara; a fost slabă, inconsecventă, când a acceptat să-i prezideze mesele, recunosc asta. Dar faimoasele dineuri de marţea, acele pretinse orgii, am aflat cum se petreceau... Nu erau scandaloase decât prin faptul că în epoca aceea starea doamnei Larousselle se înrăutăţise. Îţi jur că Maria nu ştia pe atunci că nevasta patronului era în pericol. „Nu-mi închipuiam că fac cuiva rău, îmi spunea ea, nu-i acordasem încă domnului

Larousselle nici măcar un sărut – nimic. Era ceva condamnabil în faptul că prezidam masa aceea de imbecili...? Sigur, încercam, oricum, un soi de încântarc văzând că strălucesc printre ei... făceam pe „intelectuala”, simţeam că patronul era mândru de mine... Îmi promisese că se va ocupa de copil...”

— Vai, cum te-a dus de nas!

Bietul taică-său, ce naiv era! Pe Raymond îl înciuda mai ales faptul că o reducea pe Maria Cross la proporţiile unei mici învăţătoare cinstite şi fără voinţă – că-i năruia cucerirea.

— Nu i-a cedat lui Larousselle decât după moartea nevestei sale, din oboseală, dintr-un fel de nepăsare deznădăjduită – da. Într-adevăr ăsta-i cuvântul pe care l-a folosit: *nepăsare deznădăjduită,* fără iluzii de altfel, lucidă; n-a crezut nici în maimuţărelile lui de văduv neconsolat, nici în vagile lui promisiuni de a o lua de nevastă într-o bună zi. Îi cunoştea prea bine pe aceşti domni, îmi povestea ea, ca să-şi mai facă vreo iluzie în privinţa lor. Ca amantă îi convenea; dar ca soţie! Ştii că Larousselle l-a dat pe micul Bertrand la Collège de Normandie numai pentru ca băiatul să nu fie în situaţia de a-l întâlni, într-o bună zi, în tovărăşia Mariei Cross. În fond, el n-o consideră diferită de cocotele acelea cu care o înşală în fiecare zi. De altfel, intimitatea lor fizică se reduce la foarte puţin, ştiu lucrul ăsta, sunt convins. În privinţa asta, dragă băiete, te asigur că, deşi Larousselle este mort după Maria, nu e el bărbatul care s-o afişeze doar *de paradă,* cum se crede la Bordeaux. Dar ea i se refuză...

— Adică ce, Maria Cross o fi vreo sfântă?

Nu se vedeau şi totuşi fiecare ghicea ostilitatea celuilalt, cu toate că vorbeau destul de calm. Acelaşi nume care îi unise pentru o clipă: Maria Cross, îi despărţea acum din nou. Bărbatul mergea cu capul în sus; adolescentul privea în jos şi, cu botul pantofului, lovea furios într-un con de pin.

— Prea prost mă crezi... dar dintre noi doi, dragul meu, tu eşti cel naiv. Cine vede peste tot numai răul, nu poate cunoaşte oamenii. Da, aşa e, cum ai spus: în Maria Cross, ale cărei necazuri eu le cunosc, zace o sfântă... Da, s-ar putea, o sfântă... dar tu nu poţi pricepe.

— Dă-mi voie să râd.

— Asta e, n-o cunoşti; dai crezare trăncănelilor. Eu o cunosc...

— Şi eu... ştiu eu ce ştiu.

— Ce ştii?

Doctorul se oprise în mijlocul aleii umbrite de coroana castanilor; strângea braţul lui Raymond.

— Dă-mi drumul! Aş vrea eu ca Maria Cross să se culce numai cu Larousselle... dar nu e numai el...

— Mincinosule!

Raymond murmură uluit: „Ei bine!... dar...“ O bănuială îl străfulgera, dar abia ivită îi şi dispăru, sau mai degrabă se risipi. Nici el nu putea admite ideea dragostei în imaginea pe care şi-o făurise despre acest tată enervant desigur, dar plutind între cer şi pământ şi, mai ales, aşa cum apărea ochilor lui de copil, fără pasiuni, fără păcate, inaccesibil răului, incoruptibil, deasupra tuturor celorlalte fiinţe. Îl auzi, în beznă, gâfâind. Atunci doctorul făcu un efort supraomenesc şi repetă, pe un ton aproape vesel, glumeţ:

— Da, mincinosule! Spui moşi-pe-groşi ca să-mi spulberi iluziile...

Şi, cum Raymond tăcea, adăugă:

— Hai, povesteşte.

— Nu ştiu nimic.

— Dar adineauri ai zis că ştii tu ce ştii.

Cu tonul unuia hotărât să tacă, el răspunse că vorbise în bobote. Doctorul nu mai insistă. Nu era chip să se facă înţeles de acest fiu care, totuşi, mergea lângă el, şi căruia îi simţea căldura, mirosul de animal tânăr.

— Eu rămân... nu vrei să stai şi tu o clipă? Iată, s-a pornit o boare, în sfârşit.

Băiatul îi răspunse că prefera să doarmă. Câteva secunde, doctorul mai auzi zgomotul conului de pin în care adolescentul lovea cu piciorul; apoi rămase singur sub frunzişul des al crengilor joase, atent la strigătul înflăcărat şi trist pe care câmpia îl înălţa spre cer. Făcu un efort uriaş să se ridice. În odăiţa lui lumina ardea încă: „Lucie îşi închipuie, poate, că lucrez... Cât timp pierdut! Am cincizeci şi doi de ani, nu, cincizeci şi trei. Ce mai scornise oare şi Papillon ăsta?” Îşi plimba mâinile pe trunchiul unui castan, pe scoarţa căruia îşi aminti că Raymond şi Madeleine îşi gravaseră iniţialele. Şi, brusc, cuprinzându-l cu amândouă braţele, cu ochii închişi, îşi lipi obrazul de scoarţa netedă, apoi îşi reveni în sfârşit şi, după ce-şi scutură mânecile şi-şi aranjă pe bâjbâite cravata, se înapoie spre casă.

În acest timp, Raymond, pe aleea viilor, continua să se joace lovind cu botul pantofului în conul de pin şi, cu mâinile în buzunare, murmura: „Ce naiv! oricum, la vârsta lui să mai creadă aşa ceva!“ El ar fi la înălţime, nu s-ar lăsa dus cu una cu două. Nu se gândea să-şi prelungească fericirea până la limitele nopţii apăsătoare. Stelele de pe cer sau mirosul salcâmilor înălbiţi de flori nu i-ar fi ajutat la nimic. Noaptea de vară izbea zadarnic în bărbatul tânăr, bine înarmat, sigur de forţa sa, de trupul său, nepăsător faţă de tot ceea ce acestui trup nu-i fusese dat să înţeleagă.

VII

MUNCĂ, OPIU DE NEÎNLOCUIT! ÎN FIE-care dimineaţă, doctorul se trezea vindecat, parcă operat de răul care îl măcina; pleca singur (în timpul verii Raymond renunţa la trăsură). Gândurile îl duceau repede spre laborator, iar din pasiune nu-i mai rămăsese decât o durere amorţită, pe care abia o simţea; depindea doar de el s-o trezească: atingând locul sensibil, era sigur că şi-ar fi smuls un strigăt. În ajun însă, aşa cum îi comunicase Robinson, cea mai scumpă ipoteză a sa fusese contrazisă de un fapt. O lunga serie de cercetări era ameninţată să se năruie. Ce triumf pentru X care informase Societatea de Biologie despre pretinsele lui erori tehnice.

Marea nenorocire a femeilor este că nimic nu le poate îndepărta de la neştiutul duşman care le roade. Astfel, în timp ce, preocupat de microscop, doctorul uitase cu totul de el şi de lume, înlănţuit de faptele pe care le observa, ca un câine la pândă de prada sa, Maria Cross, culcată, cu storurile trase, aştepta clipa unică a întâlnirii, scurtă licărire în ziua ei cenuşie. Dar cât de amăgitoare era chiar şi clipa aceasta! Renunţaseră repede la drumul împreună până la biserica din Talence. Maria Cross ieşea în întâmpinarea lui Raymond, întâlnindu-l, nu departe de liceu, pe o alee a parcului bordelez; el era şi mai timid decât în prima zi, şi stângăcia lui bănuitoare o convinsese până la urmă că era încă un copil, deşi uneori un zâmbet, o aluzie, o privire furişă ar fi putut-o avertiza; dar ea ţinea la îngerul ei. Cu o grijă neţărmurită, ca faţă de o pasăre sălbatică şi neîntinată, se apropia de el în vârful

picioarelor, abia respirând. Totul o ajuta să-şi făurească această falsă imagine: obrajii care se înroşeau dintr-un fleac, vocabularul şcolăresc şi trupul vânjos, învăluit încă în aburul copilăriei. O îngrozea nu ceea ce sălăşluia în Raymond, ci ceea ce ea credea că descoperă în el; tremura în faţa candorii privirii lui; îşi reproşa ca-i provocase tulburarea, neliniştea. Nu ştia că, în prezenţa ei, el nu dorea decât să fugă, pentru a se desfăta de ea în gând şi pentru a medita la atitudinea pe care trebuia s-o adopte. Să închirieze o cameră mobilară? Papillon ştia o adresă... dar nu era destul de potrivită pentru o femeie ca ea. Papillon zicea că la hotelul *Terminus* se puteau închiria camere cu ziua; ar fi trebuit să se informeze. Dar Raymond trecuse de mai multe ori prin faţa biroului hotelului fără să se hotărască să intre, întrevedea alte dificultăţi, de ordin fizic, îşi făcea tot felul de gânduri...

Maria Cross se gândea şi ea, fără să îndrăznească să-i mărturisească, cum să-l atragă acasă. Se ferea să întineze, fie şi în gând, băiatul neîmblânzit, pasărea ei sălbatică. Îşi zicea însă că, în salonul încărcat de stofe, în grădina aţipită, dragostea s-ar fi împrăştiat în vorbe, furtuna s-ar fi transformat în ploaie. Nu-şi imagina nimic decât, poate, greutatea capului lui pe umărul ei. Ar fi fost ca un căprior domesticit după multă osteneală; i-ar fi simţit botul călduţ în podul palmei...

Întrezărea un lung, foarte lung drum de mângâieri şi nu vroia să le cunoască decât pe cele mai apropiate, cele mai caste; evita să se gândească la etapele arzătoare – în sfârşit, la pădurea al cărei rămuriş trupurile lor ar fi fost nevoite, până la urmă, să-l înlăture, pentru a se pierde în ea... Nu, nu vor merge atât de departe; nu va distruge în copil candoarea aceasta care o făcea să se înfioare de adoraţie şi de teamă. Cum să-l facă să înţeleagă, fără să-l înspăimânte, că putea veni în săptămâna aceea în salonul încărcat de stofe şi că trebuia să profite de faptul că domnul Larousselle îşi făcea obişnuita călătorie în Belgia?... Raymond ar fi bănuit-o de un gând ascuns şi

necurat. Nu ştia că adolescentul era şi mai fericit când n-o vedea, când o purta cu el peste tot; o lua, o lăsa, iar o lua, căţelandru nesătul.

*

La cină, doctorul îl cerceta cu luare aminte; privea cum îşi soarbe supa; nu vedea în el fiul, ci bărbatul care îi spusese în legătură cu Maria Cross: „Ştiu eu ce ştiu”... Ce-i povestise, oare, Papillon ăsta? Într-adevăr, de ce n-ar crede că pe Maria ar interesa-o cineva? „Mă încăpăţânez să aştept o scrisoare: e clar ca bună ziua că nu mai vrea să mă vadă. Înseamnă că i se dăruieşte... cui? Imposibil să-mi apropii băiatul. Dacă insist să-mi spună, ar însemna să mă trădez...” Tocmai atunci fiul ieşea pe uşă, fără să-i răspundă mamei care-i striga „Unde te duci?“ Ea comentă:

— Pleacă la Bordeaux mai în fiece seară. Am aflat că-i cere grădinarului cheia de la poartă şi că se întoarce la ora două prin fereastra „cămăruţei”. Dac-ai şti cum îmi răspunde când îi fac vreo observaţie... E datoria ta să intervii; eşti aşa de slab!

Doctorul abia putu îngâna:

— Cel mai înţelept lucru e să închidem ochii.

Auzi vocea locotenentului Basque: „Dac-ar fi fiul meu aş şti eu cum să-l pun cu botul pe labe...” Se ridică şi coborî în grădină. Dac-ar avea curaj, ar striga: „Nu mă interesează nimic decât zbuciumul meu”. Nu ne gândim niciodată că pasiunile părinţilor sunt cele care îi despart de cele mai multe ori de copii.

Doctorul se întoarce în casă. Se aşază în faţa mesei de lucru, deschide un sertar, ia de acolo o legătură de scrisori; le reciteşte pe cele pe care Maria i le scria în urmă cu şase luni: *Nimic nu mă reţine mai mult în viaţă decât dorinţa de a deveni mai bună... Puţin îmi pasă dacă lucrul acesta rămâne neştiut şi dacă lumea continuă să mă arate cu degetul; îmi accept condamnarea...* Uită că

pe atunci atâta virtute îl umplea de disperare şi că suferea cumplit din pricină că raporturile dintre ei se stabiliseră pe planul sublimului. Se înverşuna s-o salveze pe femeia cu care i-ar fi plăcut atât de mult să se piardă. Îşi închipuie zâmbetele ironice ale lui Raymond citind această scrisoare; se enervează, se împotriveşte cu jumătate de glas, de parcă n-ar fi singur: „Afectare! Afectare!” Iată una din expresiile ei, care i se părea întotdeauna prea literară... dar, la căpătâiul micuţului François pe moarte, tot „afectare” era durerea aceea atât de umilă, contopirea cu suferinţa, de parcă printre preceptele kantiene, mereu repetate de mama ei, străvechea moştenire mistică i s-ar fi transmis intactă...? În faţa pătuţului acoperit cu crini (câtă singurătate în jurul cadavrului, şi câtă dezaprobare!) se învinuia, se lovea cu pumnii în piept, gemea, spunând că era mai bine că se întâmplase aşa; se mângâia cu gândul că băiatul nu avusese timp să roşească pentru ea... Aici, omul de ştiinţă intervenea: „Adevărul este că era sinceră, dar suferinţa ei conţinea totuşi şi o satisfacţie – da, îşi satisfăcea plăcerea de a poza”. Mariei Cross îi plăcuseră întotdeauna atitudinile romanţioase: nu-şi pusese ea în cap să aibă o întrevedere cu doamna Larousselle muribundă? Doctorului îi trebuise multă răbdare până s-o facă să înţeleagă că acest soi de întâlniri nu reuşesc decât la teatru. Ceea ce nu înseamnă că nu acceptase să pledeze cauza amantei pe lângă soţie, putându-i raporta Mariei că fusese iertată.

Doctorul înaintează spre fereastră şi, aplecându-se în semiîntuneric, se concentrează încercând să descompună rumoarea nocturnă: un scârţâit continuu de greieri şi de lăcuste; o baltă cu broaşte orăcăitoare; două broaşte râioase; trilurile întrerupte ale unei păsări care nu era, poate, o privighetoare; ultimul tramvai. „Ştiu eu ce ştiu” spusese Raymond. Cine putuse să-i placă Mariei Cross? Doctorul rosteşte câteva nume; le alungă; avea oroare de

indivizii ăştia. Dar de cine n-avea ea oroare? Aminteşte-ţi de destăinuirile lui Larousselle în ziua când a venit să-şi ia tensiunea: „Între noi fie spus, nu-i place chestia asta... pricepeţi, nu? O suportă pentru că, oricum, sunt eu... Era un haz nebun, la început, când îi adunam pe toţi domnii aceia acasă la ea. Se învârteau în jurul ei; mă aşteptam la asta: când un prieten îţi prezintă amanta, primul gând pe care-l ai este să i-o şterpeleşti, nu? Îmi ziceam: haideţi, îndrăzniţi, dragii mei... dar n-a durat mult: şi-au primit lecţia. Nu cred că mai există fiinţă care să aibă mai puţin habar de ce înseamnă dragostea şi căreia să nu-i facă nicio plăcere, ca Mariei. Iar dacă afirm lucrurile astea, înseamnă că ştiu. O inocentă, doctore! Mai inocentă decât majoritatea frumoaselor şi cinstitelor doamne care o dispreţuiesc”. Larousselle mai spusese: „Faptul că Maria nu seamănă cu nicio altă femeie, mă face să-mi fie teamă ca, în lipsa mea, să nu ia cine ştie ce hotărâre absurdă: visează toată ziua, nu iese decât când se duce la cimitir... N-o fi cumva sub influenţa vreunei cărticele?“

„Cărticică? da, s-ar putea – se gândeşte doctorul; dar nu, aş fi ştiut: mă pricep la asta! O cărticică tulbură viaţa unui bărbat uneori, şi încă cum! Aşa se spune... dar pe-a unei femei? Să fim serioşi! Nu suntem niciodată tulburaţi până în străfunduri decât de ceea ce vedem, decât de ceea ce este carne şi oase. O cărticică?” Îşi scutură capul. Numele *cărticică*[1] îi aduse în minte cuvântul *ţap sălbatic*[2] şi văzu cum se înalţă, lângă Maria Cross, un pui de ţap sălbatic.

Câteva pisici miorlăiau prelung în iarbă. Un pas răsuna pe pietrişul aleii, o fereastră era deschisă: se întorsese Raymond, desigur. Apoi doctorul auzi alţi paşi pe coridor; cineva bătu în uşa lui: era Madeleine.

— Nu dormi, tată? E vorba de Catherine; tuşeşte cumplit... dintr-o dată... Mi-e teamă să nu fie anghină difterică.

---

[1] În franceză: bouqum.
[2] În franceză: bouc.

— Nu, anghina difterică nu începe aşa. Vin îndată.

Puţin mai târziu, în timp ce ieşea de la fiica sa, simţi o durere în partea stângă; îşi duse mâna la inimă, împietrit, lipit de zidul coridorului, în întuneric. Nu strigă, dar, cu mintea clară, auzi acest dialog dintre soţii Basque, în spatele uşii:

— Ce vrei să-ţi spun, e un savant, e limpede, dar ştiinţa l-a făcut sceptic; nu crede în medicamente; cum să te vindeci fără medicamente?

— Dar zice că nu-i nimic, nici măcar o falsă anghină.

— Nu-ţi fie teamă, să fi fost unul dintre clienţii lui, i-ar fi prescris oricum un tratament. Cu familia însă nu cheltuieşte, nu-şi dă osteneala. Uneori mă enervează faptul că nu ne putem adresa altcuiva.

— Da, dar ce bine că-l avem oricând la îndemână, noaptea. Când bietul de el nu va mai fi, n-o sa mai dorm liniştită din pricina copiilor.

— Trebuia să te măriţi cu un doctor.

Se auzi un râset, înăbuşit de un sărut. Doctorul simţi desfăcându-se gheara care-i strângca inima şi, fără zgomot, se îndepărtă. Se culcă; nu putu suporta să stea întins; rămase aşezat pe pat, în beznă. Totul era adormit afară de foşnetul frunzelor... „Oare Maria o fi iubit pe cineva? Mi-aduc aminte de unele capricii... de exemplu pentru micuţa Gaby Dubois, pe care vroia s-o determine să rupă cu Dupont Gunther... Dar asta era tot o pasiune în genul sublim... O avea printre strămoşi vreun apostol de la care a moştenit gustul salvării sufletelor? Cine mi-a povestit, în legătură cu chestia asta, că Gaby, tânăra aceea, râspândise nişte grozăvii cu privire la Maria?... Să fie cumva «aşa ceva»? Mi-amintesc de alte capricii... S-ar putea să fie vorba de «aşa ceva» în cazul ei... Am observat că oamenii prea sublimi... Iată că au şi mijit zorii!“

Dădu perna la o parte, se întinse cu băgare de seamă ca să nu-l doară trupul, şi adormi.

VIII

— ŞI GRĂDINARULUI, CE SĂ-I SPUN?

Pe aleea pustie a parcului bordelez, Maria Cross încearcă să-l convingă pe Raymond să vină acasă la ea, unde băiatul nu riscă să întâlnească pe nimeni. Insistă şi-i este ruşine că insistă; se simte corupătoare fără să vrea. Fobia băiatului care altădată trecea de o sută de ori prin faţa unui magazin, fără să îndrăznească să intre, ce altceva putea fi, se gândea ea, decât dovada unei simple temeri? Iată de ce îi repeta:

— Mai ales, Raymond, să nu crezi că aş vrea... să nu-ţi închipui...

— Nu-mi place că trebuie să trec prin faţa grădinarului.

— Dar te asigur că nu e niciun grădinar. Locuiesc într-o casă pustie pe care domnul Larousselle nu izbuteşte s-o închirieze; m-a angajat pe mine paznic.

Raymond râde în hohote:

— Vasăzică, dumneata eşti grădinăriţa?

Tânăra femeie îşi pleacă umerii, îi ocoleşte privirea. Îngână:

— Toate aparenţele sunt împotriva mea. Nu te obligă nimeni să crezi că eram de bună credinţă când am acceptat postul ăsta. François avea nevoie de aer de ţară...

Raymond cunoaşte placa şi-şi spune în gând: „Vorbeşte cât vrei...“ Apoi o întrerupe:

— Bine, vasăzică nu există grădinar... dar servitorii?

Ea îl linişteşte: duminica, Justine, unica ei servitoare, are zi liberă; este măritată cu un şofer care vine şi

doarme seara ca să fie un bărbat în casa nepăzită; periferia este primejdioasă; dar duminica după-amiază Justine iese întotdeauna cu soţul ei. Raymond ar putea intra fără frică; ar traversa sufrageria: la stânga, salonul era în capăt.

El frământă nisipul cu călcâiul; are un aer preocupat; în spatele gardului de lemn câinesc scârţâie leagăne; o precupeaţă le oferă chifle prăfuite, tablete de ciocolată în hârtie galbenă. Raymond spune că nu şi-a luat gustarea de după-amiază; îşi cumpără un corn, un baton cu praline. În clipa aceasta, în faţa copilului care rupe cu poftă din pâinea gustării de după-amiază, Maria îşi dă seama de destinul ei implacabil: nu simţea nicio tulburare în momentul încolţirii dorinţelor, şi totuşi, întreaga ei comportare avea ceva monstruos. Când, în tramvai, chipul lui începuse să devină odihna ochilor ei, nu se gândise la nimic rău; atunci de ce să-şi stăvilească o pornire atât de firească? Când îţi e sete, nu ocoleşti izvorul care-ţi iese în cale. „Da, vreau să-l aduc la mine, dar pentru că, în stradă sau pe banca din grădina publică, n-aş putea să-i pătrund tainele... Cu toate că, din afară, doar asta se vede: o femeie de douăzeci şi opt de ani, o femeie întreţinută, atrage la ea un adolescent – fiul singurului bărbat care i-a acordat vreodată încredere şi care s-a ferit s-o alunge cu pietre...” Iar după ce se despărţiră, puţin înainte de bariera Croix de Saint-Gènes, ea continuă să mediteze: „Aş vrea să vină, dar nu pentru lucruri urâte, nu, nu pentru lucruri urâte: gândul ăsta îmi face greaţă. Şi totuşi lui i-e teamă. Şi cum să nu-i fie teamă? Toate actele mele au o faţetă nevinovată întoarsă spre mine, şi alta dezgustătoare, întoarsă spre lume. Dar poate că lumea vede just...” Rosti un nume, apoi altul... Dacă era dispreţuită din pricina actelor pe care le făcuse fără voia ei, îşi reamintea altele pe care le înfăptuise în taină, şi pe care doar ea le cunoştea...

Împinse poarta pe care Raymond avea s-o deschidă duminică pentru prima oară; străbătu aleea năpădită de

iarbă (nu exista grădinar). Cerul era atât de întunecat, încât părea ciudat că ploaia nu izbucnea – cer parcă descumpănit de setea universală. Frunzele atârnau, ofilite. Servitoarea nu trăsese storurile: muşte mari se izbeau de pervazuri. Maria nu mai avu putere decât să-şi arunce pălăria pe pian; pantofii murdăriră şezlongul; singurul gest pe care-l mai putu face fu să-şi aprindă ţigara. Ah! şi moliciunea aceasta a trupului, în ciuda imaginaţiei înfrigurate. Câte după-amieze pierdute în locul acesta, cu inima bolnavă din pricina fumatului excesiv! Câte planuri de evadare, de purificare, întocmite şi apoi năruite! Ar fi trebuit să se ridice, să întreprindă ceva, să iasă în lume... „Dar dacă renunţ să-mi schimb viaţa exterioară, înseamnă că nu-mi mai este îngăduit niciun act pe care conştiinţa să-l dezaprobe, sau care să mă tulbure. Astfel, micuţul Courrèges...” Era clar că nu-l atrăgea la ea decât pentru bucuria pe care o simţise şi în tramvaiul de ora şase: starea de mulţumire pe care ţi-o dă prezenţa cuiva, contemplaţia tristă şi calmă; în casă, însă, savurată mai îndeaproape decât în tramvai, şi mult mai pe îndelete. Doar atât? Doar atât? Când o fiinţă ne emoţionează, gândul că am mai putea-o vedea, ne înfioară fără să vrem; perspectivele nesigure ne tulbură. „De mult aş fi încetat să-l privesc, dacă n-aş fi ştiut că se va lăsa ademenit şi că într-o zi vom izbuti să ne vorbim.. Aşadar, nu-mi închipui nimic între noi, aici, în salon, decât destăinuiri, mângâieri materne, sărutări nevinovate. Dar ai curajul să recunoşti că, dincolo de această fericire nevinovată, presimţi o întreagă zonă interzisă şi larg deschisă, totodată. Niciun hotar pe care să-l calci; un câmp întins în care să te pierzi încetul cu încetul; o beznă în care să te cufunzi ca din nebăgare de seamă... Şi apoi? De ce n-am fi fericiţi? Voi putea oare să-l fac fericit? Iată că începi să te amăgeşti. El este fiul doctorului Courrèges, al acestui sfânt care n-ar admite aşa ceva... Mi-amintesc că într-o zi i-am spus, râzând, că legea morală din sufletul lui străluceşte la fel de tare ca cerul înstelat de deasupra

noastră.”

Maria aude stropii de ploaie lovind frunzişul; tunetele unei furtuni şovăitoare; închide ochii, se reculege. Urmăreşte cu gândul chipul îndrăgit al copilului, atât de pur (pe care vrea să-l creadă atât de pur) şi care, în chiar clipa aceea, grăbea pasul. Se ferea de vremea rea şi cumpănea: „Papillon zice că e mai bine să forţezi lucrurile: «cu femei dintr-astea trebuie să te porţi brutal, asta le place lor...»“ Şi, uluit, privi cerul bubuitor, apoi o luă la goană, cu pelerina pe cap, coti pe drumul cel mai scurt, sări peste un tufiş, ager ca un ţap.

Furtuna se îndepărtează, dar el continuă s-o obsedeze, tăcerea însăşi făcându-l prezent. Maria se simte cuprinsă de un îndemn pe care, acum, este sigură că trebuie să-l ia în serios; se ridică din şezlong, se aşază la masă şi scrie: *Nu veni duminică, hotărât, nici duminică, nici altădată. Dacă accept acest sacrificiu o fac numai pentru dumneata...* Aici ar fi trebuit să încheie, dar un demon îi şopteşte să mai adauge o pagină... *dumneata ai fi fost singura bucurie a unei vieţi cumplite şi pierdute. Când ne întorceam împreună, iarna trecută, mă odihneam prin dumneata care nu ştiai lucrul acesta. Dar chipul dumitale nu era decât răsfrângerea sufletului pe care doream să-l cuceresc; să nu-mi rămână nimic neştiut, să-ţi potolesc neliniştile, să îndepărtez crengile din faţa paşilor dumitale, să devin pentru dumneata mai mult decât o mamă, mai mult decât o prietenă... Am dorit lucrurile acestea... dar nu depinde de mine să fiu alta... Ai fi respirat fără să vrei, fără să vreau, atmosfera coruptă cu care lumea mă înăbuşă...* Continuă să scrie multă vreme încă. Ploaia se înteţise; nu se mai auzea niciun zgomot în afara şiroitului ei. Ferestrele camerei fură închise. Boabe de grindină răsunară în vatra şemineului. Maria Cross luă o carte; era însă prea întuneric şi, din pricina furtunii, becurile nu se aprindeau. Atunci se aşeză la pian; cântă, aplecată înainte, cu fruntea parcă vrăjită de mâini.

*

A doua zi, într-o vineri, Maria simţi o vagă bucurie la gândul că furtuna stricase vremea. Îşi petrecu ziua în capot, citind, cântând la pian, lenevind, încercând să-şi amintească fiecare cuvânt al scrisorii trimise şi să-şi imagineze reacţia micuţului Courrèges. Sâmbătă, după o dimineaţă apăsătoare, plouă din nou, iar Maria înţelese de unde îi venea bucuria: vremea rea ar fi împiedicat-o să iasă duminică, aşa cum intenţionase la început. În caz că micul Courrèges ar fi venit totuşi la întâlnire, ar fi găsit-o acasă. Se îndepărtă puţin de fereastra prin care privea şfichiuitul ploii pe alee şi, cu un glas hotărât, ca pentru un angajament solemn, rosti: „Voi ieşi, indiferent ce vreme va fi".

Unde să iasă? Dacă François ar fi trăit s-ar fi dus cu el la circ... Câteodată mergea la concerte şi ocupa singură o lojă sau, mai degrabă, un benoar[3], dar publicul o recunoştea îndată; îşi descifra numele după mişcarea buzelor, binoclurile o ofereau de foarte aproape şi fără apărare, privirilor vrăjmaşe. O voce rostea: „N-ai ce zice, femeile astea ştiu să se îmbrace. — Cu bani nu e greu. Şi apoi femeile astea nu se gândesc decât la corpul lor." Uneori, câte un prieten de-al lui Larousselle părăsea loja „clubului" şi venea s-o salute; pe jumătate întors spre sală, râdea zgomotos, mândru că vorbeşte în public cu Maria Cross.

Dar în ziua în care, la music-hall, nişte femei o insultaseră, în afara concertului de la biserica Sainte Cecile, nu se mai dusese nicăieri, chiar când trăia François. Metresele acelor domni o urau din pricină că nu le acceptase prietenia. Una singură, dar pentru scurt timp, găsise înţelegere în ochii ei, această Gaby Dubois care i se păruse un „suflet ales", din câteva fraze schimbate într-o seară la *Lion rouge* unde Larousselle o târâse după el. Şampania avea un mare rol în

[3] benoar: lojă situată la nivelul parterului.

efervescenţa spirituală a lui Gaby. Timp de două săptămâni, cele două femei se văzuseră zilnic. Cu o furie rece, Maria Cross se străduise zadarnic să rupă lanţurile dintre prietena ei şi ceilalţi oameni. Scurt timp după cearta lor, când nemaiputând suporta plictisul, nimerise la *Apollo,* singură ca de obicei, şi atrăgând privirile întregii săli, auzise din rândul fotoliilor apropiate râsul ascuţit al lui Gaby, apoi alte râsete şi frânturi de insulte rostite cu jumătate de glas: „Târfa asta care face pe împărăteasa... această... care se culcă în numele virtuţii...” Maria avusese impresia că nu mai zăreşte niciun profil în sală: nimic în afara feţelor de fiară îndreptate spre ea. După ce luminile teatrului se stinseră în sfârşit, şi când toate privirile erau aţintite asupra unei dansatoare goale, izbutise să fugă.

Din clipa aceea n-a mai vrut să iasă niciodată fără François. La un an de la moartea lui, tot el izbutise s-o scoată din casă – lespedea aceea de mărimea unui trup de copil pe care, ca s-o găseşti, trebuia să parcurgi aleea cimitirului cu inscripţia: *trupuri mari.* Dar în drumul care o ducea către micuţul mort, i-a fost dat să întâlnească copilul acesta viu.

*

Duminică dimineaţa batea un vânt puternic – nu dintre acelea care abia leagănă vârfurile copacilor, ci unul semănând cu vânturile năvalnice ale sudului şi ale mării, şi care, într-un efort uriaş, trag după ele o întreagă fâşie de cer neguros. Ciripitul unui piţigoj o făcu pe Maria să simtă tăcerea miilor de păsări. Cu atât mai rău, va rămâne în casă. Micul Courrèges primise scrisoarea; îi cunoştea destul de bine timiditatea ca să fie sigură că o va asculta. Chiar dacă nu i-ar fi scris nimic, el tot n-ar fi îndrăznit să treacă pragul porţii. Iar ea surâdea pentru că şi-l amintea frământând cu călcâiul nisipul aleii şi repetând cu un aer încăpăţânat: „Dar grădinarul?” În

timpul dejunului solitar, ascultase furtuna care se apropia. Caii înaripaţi ai vântului alergau furioşi, şi după ce-şi împlineau misiunea sforăiau, scuturându-şi coamele în rămuriş. Cu siguranţă că aduseseră deasupra fluviului, din largul Atlanticului zbuciumat, pescăruşi grijulii şi goelanzi rotitori; ai fi zis că suflarea lor imprima norilor aduşi până deasupra periferiei culoarea plumburie a algelor, împroşcând frunzele cu o spuma amăruie. Aplecându-se spre grădină, Maria simţi pe buze un gust sărat. Nu, n-o să vină. Chiar de nu i-ar fi scris, cum să iasă pe o vreme ca asta? Ar fi trăit cu spaima că n-o să vină. Ah! mai bine că are liniştea, certitudinea că n-o să vină. Totuşi, dacă nu simţea nimic care să semene cu aşteptarea, de ce deschidea bufetul din sufragerie să vadă dacă mai era vin de Porto? Ploaia se auzi în sfârşit, pârâind compactă, străpunsă de soare. Maria deschise o carte, citi fără să înţeleagă: răbdătoare, reluă lectura; în zadar. Se aşeză la pian, dar nu cântă atât de tare încât să nu audă uşa de la intrare. Avu vreme să-şi spună ca să nu leşine: „este vântul, trebuie să fie vântul”. Şi repetă „este vântul,” în ciuda zgomotului paşilor şovăitori din sufragerie. Nu avu puterea să se ridice; el intrase în cameră; nu ştia ce să facă cu pălăria udă de ploaie. N-avea curajul să înainteze, iar ea n-avea curajul să-l cheme, asurzită de tumultul pasiunii care rupsese digurile şi care se năpustea ca turbat să-şi ia răsplata, învăluind-o într-o clipită, paralizându-i trupul şi sufletul, punând din nou stăpânire pe ea. Şi, totuşi, iat-o rostind cu un aer sever vorbe obişnuite:

— N-ai primit scrisoarea mea?

El rămase descumpănit. („Vrea să te prindă în plasă”, îl prevenise Papillon. „N-o lăsa să tragă iţele; du-te cu mâinile în buzunare...”) Dar văzând chipul care i se păru plin de mânie, Raymond coborî ochii, ca un copil pedepsit. Iar Maria, înfiorată, de parcă ar fi reţinut între pereţii salonului încărcat de stofe un căprior înspăimântat, nu îndrăzni să facă niciun gest. Venise, deşi

încercase imposibilul ca să-l îndepărteze; nicio remuşcare nu-i mai otrăvea deci fericirea, căreia i se dărui cu totul destinului, care cu forţa îi aruncase băiatul în braţe, îi răspunse că va fi demnă de acest dar. Pentru ce se temuse? Iată că nu mai simţea decât o dragoste curată, şi dovadă erau lacrimile înăbuşite la gândul că în câţiva ani François ar fi fost un băiat la fel de mare ca el... Nu ştia că strâmbătura prin care încerca să-şi reţină plânsul era interpretată de Raymond ca un semn de nemulţumire, sau poate de mânie.

— La urma urmei, de ce nu? Ai făcut bine că ai venit! Pune-ţi pălăria pe scaun. Nu-i nimic dacă-i udă; catifeaua asta de Genova a mai văzut şi altele... Puţin Porto? Da? Nu? Ba da!

Şi, în timp ce el ridica paharul:

— Ce m-o fi apucat să-ţi trimit scrisoarea aceea? Nici eu nu ştiu... Femeile au toane... de altfel eram sigură că, oricum, tot ai să vii.

Raymond îşi şterse buzele cu dosul palmei.

— Totuşi eram gata să nu vin. Îmi ziceam: va fi plecată... îi voi părea un prost...

— Nu ies deloc, de când cu doliul... Nu ţi-am vorbit niciodată despre băieţelul meu, François?

François venea în vârful picioarelor, de parc-ar fi fost viu. Poate că mama sa l-ar fi reţinut, tot aşa, cu intenţia de a pune capăt unei discuţii primejdioase.

Fraza aceasta, Raymond o crezu un şiretlic pentru a-l ţine la distanţă; Maria însă nu se gândea decât cum să-l liniştească şi, departe de a se teme de el, credea că lui îi era frică de ea. De altfel, apariţia copilului mort era un lucru la care nu se gândise: băieţelul venise ca toţi cei care, auzind vocea mamei în salon, intră fără să bată. Din moment ce copilul stătea între ei, însemna că totul era cât se poate de nevinovat. De ce erai îngrijorată, biată femeie? Iată François stă în picioare rezemat de fotoliul tău; zâmbeşte, nu roşeşte.

— Trebuie să fi trecut mai mult de un an de când a

murit, nu? Mi-aduc aminte perfect ziua înmormântării... mama i-a făcut tatii o scenă...

El se opri, ar fi vrut să-şi ia vorba înapoi.

— Cum o scenă? Ah! Da... înţeleg, nici atunci nu le era milă de mine...

Ridicându-se, Maria luă un album, îl aşeză pe genunchii lui Raymond:

— Vreau să-ţi arăt fotografiile. Doar tatăl tău le cunoaşte... Aici e la o lună, în braţele soţului meu; la vârsta asta, chipul lui nu spune nimic decât mantei. Uite-l la doi ani: râde; în braţe ţine o minge. Aici, vezi, eram la Salies: începuse să slăbească; am fost nevoită să apelez la micul meu capital pentru a-mi plăti şederea acolo, dar am găsit un doctor de-o milostenie, de-o bunătate... Se numeşte Casamajor... E cel care ţine măgarul de frâu...

Aplecată spre Raymond, ca să întoarcă paginile, se bucura cu naivitate de dogoarea inimii lui; o încălzea jarul aţâţat de răsuflarea ei. Nu vedea chipul mânios al băiatului care, înţepenit, cu genunchii apăsaţi de album, gâfâia, tremura din pricina furiei stăpânite.

— Iată-l la şase ani şi jumătate, cu două luni înainte de a muri. Se întremase, nu-i aşa? M-am întrebat mereu dacă nu cumva l-am forţat să lucreze prea mult. Tatăl dumitale mă asigură că nu. La şase ani citea tot ce îi cădea în mână, chiar ceea ce nu putea înţelege. Trăind mereu în preajma unei persoane în vârstă...

Insista: „Era tovarăşul meu, prietenul meu...“ Nu vedea nicio deosebire între ceea ce reprezenta François în acea clipă pentru ea şi ceea ce sperase să devină.

— Începuse să pună întrebări. Câte nopţi n-am petrecut cu spaima în suflet, gândindu-mă că într-o zi ar fi trebuit să-i explic... Iar dacă există vreun gând care mă ajută să trăiesc astăzi, este că a murit fără să ştie... că n-a ştiut... că nu va şti niciodată...

Îşi îndreptă trupul, braţele îi atârnau; Raymond nu îndrăznea să ridice ochii, dar îi simţea zbuciumul. Deşi emoţionat, nu credea în durerea ei şi, mai târziu, pe

drum, avea să gândească: „începe să se identifice cu rolul pe care-l joacă... ce bine ştie să se prefacă... Dar lacrimile?” îl nedumerea imaginea ce şi-o făcuse despre ea; adolescentul păstra despre „femeile uşoare” o reprezentare teologică, aidoma celei pe care i-o făuriseră profesorii, cu toate că se crezuse ferit de influenţa lor.

Farmecul Mariei Cross îl împrejmuia ca o oştire rânduită pentru atac; inelele Dalilei şi ale lui Judith îi zornăiau la glezne: o credea în stare de toate prefăcătoriile, de toate vicleşugurile femeii de ale cărei priviri sfinţii se fereau ca de moarte.

Maria Cross îi spusese: „întoarce-te când vrei, sunt întotdeauna acasă”. Cu ochii în lacrimi, împăcată, îl condusese până la poartă fără să-i fixeze altă întâlnire. Rămasă singură, se aşeză lângă pătuţul lui François. Îşi aşeză acolo durerea ca pe un copil adormit în braţe. Simţi o pace care nu era, poate, decât o dezamăgire. Nu bănuia că nu va fi totdeauna ajutată; nu, morţii nu-i sprijină pe cei vii; degeaba îi chemăm pe marginea prăpastiei; tăcerea lor, absenţa lor seamănă cu o complicitate.

IX

AR FI FOST MAI BINE PENTRU MARIA Cross dacă prima vizită a lui Raymond nu i-ar fi lăsat un sentiment de pace, de nevinovăţie. Era încântată că totul se petrecuse aşa de simplu: „îmi făceam tot felul de griji...” îşi zicea ea. Credea că simte o uşurare, dar suferea din pricină că îl lăsase pe Raymond să plece fără să-i fi dat o nouă întâlnire. Nu lipsea însă niciodată la orele când el ar fi putut veni. Jocul nefericit al pasiunii este atât de simplu încât un adolescent îl deprinde de la prima încercare: Raymond nu avusese nevoie de niciun sfat pentru a se hotărî „s-o lase să fiarbă în zeama ei”.

După patru zile de aşteptare, începu să-şi facă reproşuri: „Nu i-am vorbit decât despre mine, despre François; l-am întristat... ce interes putea să-i trezească albumul acela? Ar fi trebuit să-l întreb despre viaţa lui, să-i câştig încrederea... S-a plictisit; m-a luat drept o pisăloagă... Şi dacă nu se mai întoarce?“

Dacă nu se mai întoarce! Neliniştea se transformă în spaimă: „...Bineînţeles! Aştept degeaba! Nu mai vine, ar fi o prostie... la vârsta lui nu ierţi niciodată oamenii plicticoşi... Ei bine, da, e o poveste încheiată.“ Certitudine evidentă, de nesuportat! Nu va mai veni niciodată! Maria Cross astupa ultima fântână a pustiului inimii ei. Nisip şi iar nisip. Ce poate fi mai primejdios, în dragoste, decât fuga unuia dintre parteneri? Prezenţa este cel mai adesea un obstacol: în Raymond Courrèges, Maria Cross vedea în primul rând adolescentul; a-i tulbura inima ar fi fost o mârşăvie; îşi amintea de tatăl său; aburul copilăriei de pe

chip îi evoca fiul mort; nici în gând nu se apropia de trupul tânăr decât cu o arzătoare pudoare. Acum însă, când el plecase şi când era sigură că n-o să-l mai vadă niciodată, de ce s-ar mai teme de valul care o tulbura, de vâltoarea obscură? Dacă fructul trebuia îndepărtat de setea ei, de ce nu şi-ar imagina, savoarea neştiută? Faţă de cine greşea? Ce i-ar fi reproşat piatra pe care era scris numele lui François? Cine o vedea în casa fără soţ, fără copil, fără servitori? Biete discuţii ale doamnei Courrèges cu privire la certurile de la bucătărie! Ce fericită ar fi fost Maria Cross să aibă o asemenea preocupare! Unde să se ducă? Dincolo de grădina aţipită se întindea periferia, apoi oraşul de piatră, unde, când izbucnea o furtună, erai sigur că vor urma nouă zile înăbuşitoare. Pe bolta lividă de deasupra, o fiară cumplită dormita; da târcoale, mârâia, se pitea. Rătăcind prin grădină sau prin încăperile goale, Maria Cross ceda şi ea (cum altfel ar fi ieşit din nefericirea ei?), ceda puţin câte puţin tentaţiei unei iubiri fără speranţă, din care nu-ţi mai rămâne decât fericirea tristă de a te simţi tu însuţi. Nu se mai împotrivea incendiului, nu mai suferea din pricina lipsei de ocupaţie, a delăsării; propria-i flacără o mistuia; un demon neştiut îi şoptea: „Mori, dar scapi de plictiseală”.

Straniu în furtună nu e tumultul, ci tăcerea pe care o impune universului, şi toropeala.

Maria privea frunzele nemişcate, pictate parcă, din faţa geamurilor. Tristeţea apăsătoare a arborilor părea umană; ai fi zis că şi ei cunoşteau toropeala, încremenirea, somnul. Maria atinsese stadiul în care pasiunea devine o prezenţă; îşi zgândărea rana, îi întreţinea focul: dragostea se transformase într-o sufocare, într-o strangulare pe care ar fi putut-o localiza în gât, în piept. O scrisoare a domnului Larousselle o înfioră de scârbă. Ah! până şi apropierea lui... De acum înainte lucrul acesta nu va mai fi posibil. Se înapoia peste cincisprezece zile... exact cât îi trebuia ca să moară. Îşi hrănea sufletul cu Raymond şi cu amintiri care altădată ar

fi copleşit-o de ruşine: „Priveam bordura de piele a pălăriei în locul în care îi atinge fruntea... Încercam să desluşesc mirosul părului lui...”, şi cu ce plăcere îi cerceta faţa, gâtul, mâinile, singurele dovezi ale realităţii secrete şi pline de încântare... inimaginabilă odihnă a deznădejdii. Uneori o străfulgera gândul că el era viu, că nimic nu era pierdut, că avea să vină, poate. Dar, ca şi cum speranţa ar fi înspăimântat-o, cădea repede în starea de renunţare totală, pacea femeii care nu mai aşteaptă nimic. Cu o plăcere cumplită, lărgea prăpastia dintre ea şi cel pe care se încăpăţâna să şi-l imagineze pur: copilul inaccesibil strălucea la fel de departe de dragostea ei ca şi constelaţia Orion. „Eu, o femeie de pe acum trecută, pierdută, iar el, încă scăldat în aburul copilăriei; puritatea lui este ca un cer către care chiar dorul renunţă să-şi croiască drum”. În toate aceste zile, vântul de vest şi cel de sud târâseră după ele nori grei, cohorte bubuitoare care, gata să trosnească sau brusc şovăitoare, dădeau târcoale culmilor vrăjite, apoi dispăreau, lăsând în urmă răcoarea pe care o simţi când plouă undeva.

*

În noaptea de vineri spre sâmbătă; ploaia îşi curmase în sfârşit şopotul. Mulţumiră somniferului, Maria respirase liniştită aerul înmiresmat al grădinii, care, traversând perdelele, ajungea până la patul ei răvăşit – apoi adormise.

Sub soarele dimineţii, cu trupul destins, se miră că fusese în stare de atâta suferinţă. Ce-o apucase? De ce luase totul în tragic? Băiatul trăia, nu aştepta decât un semn. După criză, Maria se regăsea lucidă, echilibrată, decepţionată poate: „Vasăzică n-a fost decât asta?... Dar el va veni, gândea ea, şi, pentru mai multă siguranţă, am să-i scriu. Îl voi vedea. „Trebuia cu orice preţ să-şi confrunte durerea cu obiectul ei. Chemă amintirea copilului bun şi nevinovat, se miră că nu se mai înfioară la

gândul că-şi rezemase capul de genunchii ei. „Îi voi scrie doctorului că i-am cunoscut fiul (ştia că n-o să-i scrie). Şi de ce nu? Greşim cu ceva?“ După-amiază ieşi în grădina plină de bălţi; într-adevăr, era liniştită, prea liniştită, într-atât încât o cuprinse o teamă surdă; cu cât suferea mai puţin, cu atât se simţea mai pierdută. Micşorată, iubirea nu-i mai ascundea vidul. Regreta că înconjurul grădinii nu durase decât cinci minute şi străbătu încă o dată aceleaşi alei; apoi grăbi pasul, deoarece iarba îi uda picioarele. Îşi va pune papucii, se va întinde, va fuma, va citi... dar ce? N-avea nimic interesant. Ajunse în faţa casei. Înălţă ochii spre ferestre, şi, în spatele geamului din salon, îl zări pe Raymond.

Tânărul îşi lipise faţa de geam şi se distra turtindu-şi nasul. Tulburarea din sufletul ei, însemna, oare, bucurie? Urcă treptele peronului încercând să desluşească urma paşilor de mai nainte; împinse uşa şi caută pe clanţă amprenta mâinii care o apăsase. Străbătu sufrageria cu mersul încetinit; luă o înfăţişare gravă.

Nenorocul lui Raymond a fost că venise după zilele în care Maria Cross visase şi suferise atât de mult cu gândul la el. La prima privire se simţi stingherită, observând că nu putea umple golul ivit între frământarea aceasta nemărginită şi fiinţa care i-o pricinuise. Nu-şi dădu seama că e decepţionată; totuşi era, căci îl întrebă:

— Vii de la frizer?

Nu-l văzuse niciodată aşa, cu părul foarte scurt, lucios... Atinse cu degetul semnul abia perceptibil al unei lovituri, deasupra tâmplei.

— E de la o căzătură din leagăn, aveam opt ani.

Îl cerceta, încerca să măsoare diferenţa dintre dorinţa, durerea, renunţarea ei, şi băiatul vânjos şi deşirat totodată, căţelandrul acesta. Din miile de sentimente care o tulburaseră, tot ce mai putea fi salvat se adunase, de bine de rău, în jurul feţei lui încordate. Dar nu mai recunoştea o anume expresie a ochilor şi a frunţii, furia fricosului decis să învingă, a laşului hotărât să acţioneze.

Totuşi, niciodată nu i se păruse atât de copilăros, şi repeta cu tandră autoritate cuvinte pe care odinioară i le adresa lui François:

— Ţi-e sete? O să-ţi dau un sirop de coacăze, dar când n-o să mai fi transpirat.

Îi arătă un fotoliu, dar el se aşeză pe şezlongul pe care mai înainte stătuse ea, asigurând-o că nu-i era sete.

— În orice caz nu mi-e sete de sirop.

Ea îşi potrivi rochia peste picioarele uşor descoperite – gest care-i atrase următorul elogiu:

— Ce păcat!

Atunci, schimbându-şi poziţia, se aşeză alături; el o întrebă de ce se ridicase.

— Doar nu vă e frică de mine, nu? Frază care-i dezvălui Mariei Cross că într-adevăr îi era frică: dar de ce? Era doar Raymond Courrèges, micul Courrèges, fiul doctorului.

— Ce mai face tatăl dumitale?

El dădu din umeri, împinse buza de jos înainte. Ea îi oferi o ţigară, dar el o refuză. Îşi aprinse una şi, sprijinindu-şi coatele pe genunchi, rosti:

— Da. Mi-ai spus că nu eşti prea intim cu tatăl dumitale; aşa se întâmplă: părinţii şi copiii... Când François venea şi se ghemuia lângă genunchii mei, îmi spuneam: profită cât poţi, n-o să dureze mereu.

Maria Cross interpretase greşit gesturile lui Raymond care, în clipa aceea, vroia să alunge amintirea tatălui – nu pentru că nu-l interesa, dimpotrivă, pentru că îl mai obseda încă, o întâmplare din ajun.

...După masa de seară Raymond ieşise să se plimbe pe aleea viilor unde îşi fuma singur ţigara. Doctorul îl ajunsese din urmă şi mergea tăcut lângă el, ca un om care se abţine să vorbească. „Ce vrea de la mine?” se întrebă Raymond cufundat în cruda plăcere de a nu vorbi – plăcerea din zorii zilelor de toamnă, în cupeul cu geamuri şiroinde. Ba chiar grăbise pasul cu răutate,

pentru că observase că tatăl nu putea merge în ritm cu el şi rămăsese puţin în urmă. La un moment dat, nemaiauzindu-l respirând, se întorsese; silueta întunecată a doctorului se contura neclintită în mijlocul aleii. Îşi apăsa pieptul cu mâinile, se clătina de parcă ar fi fost beat; înaintase câţiva paşi, se lăsase cu toată greutatea între doi butuci. Raymond alergă spre el, căzând în genunchi; capul tatălui i se prăbuşi pe umăr, iar el văzu de foarte aproape chipul cu ochii închişi, cu obrajii de culoarea miezului de pâine frământată: „Ce-i cu dumneata, tată, ce-i cu dumneata, tăticule?” Glasul rugător şi poruncitor totodată trezi bolnavul de parcă ar fi posedat vreo virtute. Gâfâind slab, cu privirea rătăcită, tatăl încercă să-i surâdă… „Nu-i nimic, n-o să fie nimic…” şi privea fericit faţa îngrijorată a fiului; asculta aceeaşi voce blândă din vremurile când Raymond avea opt ani: „Sprijină-ţi capul. N-ai o batistă curată? A mea e murdară.” Cu gesturi delicate Raymond ştergea faţa care prindea viaţa. Cu ochii deschişi, tatăl privea pletele adolescentului pe care vântul le răsfira uşor, apoi via deasă şi, dincolo de ea, un cer de pucioasă, pe bolta căruia ai fi zis că se goleau cotiugi nevăzute. Sprijinit de braţul fiului său, doctorul se întorcea spre casă; ploaia caldă se spărgea e umerii şi pe obraji lor – dar nu puteau merge mai repede. Îi spuse lui Raymond: „E o falsă anghină pectorală, la fel de dureroasă ca cea adevărată… Am făcut o intoxicaţie; trebuie să stau patruzeci şi opt de ore în pat, cu o dietă hidrică… Mai ales, nicio vorbă bunicii şi mamei tale…” Şi, cum Raymond îl întrerupse neliniştit: „Sper că nu mă amăgeşti, nu? eşti sigur că nu-i nimic? Jură-mi că nu este nimic”, el îi răspunse cu glas scăzut: „Ţi-ar părea rău dacă eu…” dar Raymond nu-l lăsă să termine; îşi petrecu braţul peste trupul care abia respira şi un strigăt îi scăpă: „Ce prost eşti!” Doctorul avea să-şi amintească mai târziu de această scumpă neobrăzare, în zilele negre când copilul va fi devenit un străin, un adversar – o inimă surdă care nu mai răspunde. Intraseră

amândoi în salon, fără ca tatăl să aibă curajul să-şi sărute fiul.

— N-ai vrea să vorbim despre altceva? N-am venit aici să discutăm despre tata! Înţelegi? Avem lucruri mai bune de făcut... nu?

Raymond întinse o labă mare şi stângace, pe care ea o prinse din zbor; o reţinu cu blândeţe.

— N-ai dreptate, Raymond, nu-l cunoşti pentru că trăiţi prea aproape unul de celălalt. Oamenii cei mai apropiaţi ne par cei mai străini... Uneori nu vedem nici măcar lucrurile care ne înconjoară. Iată, în familia mea, am fost considerată întotdeauna urâtă pentru că, pe când eram mică, mă uitam puţin cruciş. La liceu, spre marea mea uimire, colegele mi-au spus că sunt drăguţă.

— Aşa, povesteşte-mi întâmplări de la liceul de fete.

Ideea fixă îi sluţea chipul. Maria nu îndrăznea să dea drumul mâinii mari care începuse să transpire; simţea un fel de greaţă. Era totuşi aceeaşi mână a cărei atingere, zece minute mai înainte, o făcuse să pălească. Mâna pe care, altădată, era de ajuns: s-o atingă ca să închidă ochii; mâna aceasta era acum moale şi umedă.

— Ba da! Vreau să te învăţ să-ţi cunoşti tatăl: sunt încăpăţânată!

Raymond o întrerupse spunând că şi el era încăpăţânat:

— Aşa că, iată, mi-am jurat ca astăzi să nu mă mai las dus de nas.

Vorbea pierdut, se bâlbâia; ea luă un aer distrat. Se depănă însă de el; apoi se ridică şi deschise fereastra:

— Nici n-ai zice c-a plouat. Ce năbuşeală! De altfel bubuie iar... Doar dacă n-o fi tunul de la Saint-Médard.

Îi arătă forma mişcătoare a unui nor stufos, întunecat, cu margini însorite, plutind deasupra frunzişului. El însă îi încleştă cu amândouă mâinile antebraţul şi o împinse spre şezlong. Ea se sili să râdă: „Dă-mi drumul, ce te-a apucat?“ Şi cu cât se zbătea, cu atât râdea mai tare ca

pentru a-i da să înţeleagă că lupta lor nu era decât un joc şi că ea aşa o şi considera. „Copil rău ce eşti, dă-mi drumul...” Râsul ei se transformă într-o strâmbătură; împiedicându-se de divan, văzu o frunte îngustă, plină de broboane, nasul presărat cu puncte negre, simţi o respiraţie acră. Dar puiul de căprioară vroia să-i apuce încheieturile cu o singură mână iar cu cealaltă s-o dezbrace; dintr-o smucitură, Maria se eliberă. Acum, între ei se aflau şezlongul, masa, fotoliul. Ea gâfâia slab, se silea să râdă:

— Ei, puştiule, nu cumva crezi că poţi avea o femeie cu forţa?

El nu râdea, tânăr mascul umilit, furios de nereuşită, rănit în punctul cel mai sensibil al orgoliului aţâţat şi sângerând. Toată viaţa îl va urmări această clipă în care o femeie îl considerase nu numai respingător (ceea ce n-ar fi fost nimic) dar şi caraghios. Atâtea victorii viitoare, toate victimele sale, supuse şi nenorocite, nu-i vor alina niciodată arsura primei umilinţe. Mult timp după aceea, era de ajuns să-şi amintească de ea pentru a-şi muşca buzele, pentru a rupe cu dinţii, noaptea, perna de sub cap... Raymond Courrèges îşi reţinu lacrimile de furie – departe de a-şi imagina că zâmbetul Mariei nu fusese decât un truc, că nu vroise să jignească băiatul sperios, ci să-şi ascundă tulburarea, prăbuşirea sufletească. Ah! Mai întâi să plece, să rămână singură!

Înainte Raymond se mira că o simte atât de aproape pe faimoasa Maria Cross; îşi spunea: „femeia asta micuţă şi modestă este totuşi Maria Cross”. Nu era nevoie decât să întindă mâna: ar fi găsit-o lângă el, supusă şi blândă; ar fi putut-o lua în braţe, ar fi lăsat-o, ar fi ridicat-o; dar iată că, brusc, gestul braţelor lui întinse fusese de ajuns pentru a o îndepărta în mod cu totul neaşteptat. Ah! Ea era încă în faţa lui; dar ştia dintr-un instinct sigur că din clipa aceea n-o s-o mai poată atinge, la fel ca pe o stea. Abia atunci văzu cât e de frumoasă. Preocupat să ştie cum să culeagă şi să mănânce fructul, fără să se

îndoiască o clipă că îi era predestinat, uitase s-o privească. „Doar asta-ţi mai rămâne acum: s-o devorezi cu ochii”.

Ea insista cu blândeţe, de teamă să nu-l irite, dar cu o crudă încăpăţânare: „Am nevoie să fiu singură, Raymond, înţelege, trebuie să mă laşi singură...” Doctorul suferise simţind că Maria nu-i dorise prezenţa; Raymond însă încerca o durere şi mai cumplită. Dorinţa de a ne părăsi, pe care fiinţa iubită nu şi-o mai ascunde, pe care n-o mai poate ascunde! Ne alungă, se leapădă de noi, absenţa noastră îi este necesară ca să trăiască; arde de nerăbdare să ne rostogolească în prăpastia uitării: „Grăbeşte-te să ieşi din viaţa mea...” Nu ne îmbrânceşte pentru că se teme că ne împotrivim. Maria Cross îi întinde lui Raymond pălăria, împinge uşa, se fereşte din calea lui; iar el nu mai doreşte decât să dispară îngânând scuze prosteşti, copleşit de ruşine, redevenit adolescentul îngrozit de propria-i persoană. Dar, odată ajuns în stradă, şi după ce poarta se închise în urma lui, găsi cuvintele pe care ar fi trebuit să i le arunce în faţă acestei prostituate... Prea târziu! Şi gândul că plecase „fără s-o fi pus la punct” l-a torturat ani de zile.

*

În timp ce, pe drum, inima lui se descărca de toate insultele cu care nu o putuse umili pe Maria Cross, tânăra femeie, după ce închise uşa, apoi fereastra, se întinse pe pat. Dincolo de arbori, o pasare lansa din când în când un apel întrerupt, ca vorba nedesluşită a unui om adormit. Periferia vuia de larma tramvaielor şi a sirenelor; cântecele beţivilor de sâmbătă seară răsunau pe străzi. Totuşi Maria Cross se sufoca de linişte – o linişte care nu venea din afară, ci izvora din străfundul propriei fiinţe, se aduna în odaia pustie, invada casa, grădina, oraşul, lumea. Iar în centrul acestei linişti înăbuşitoare trăia ea, privind cum îi arde în suflet flacăra brusc văduvită de

orice hrană, dar care, totuşi, era de nestins. Cu ce se alimenta focul acesta? Îşi aminti că uneori, seara târziu, în singurătatea odăii, vedea ţâşnind din rămăşiţele negre ale vetrei pe care le credea stinse, o ultimă flăcăruie. Căută chipul drag al copilului din tramvaiul de ora şase şi nu-l mai găsi. Nu mai rămăsese din el decât un ştrengar zbârlit, cumplit de timid şi care încerca să-şi dea curaj; imagine diferită de a adevăratului Raymond Courrèges, ca şi de aceea pe care dragostea ei o înfrumuseţase. Se înverşuna împotriva tânărului pe care îl transfigurase, îl divinizase: „Vasăzică băiatul ăsta murdar este fiinţa pentru care am fost, rând pe rând, nenorocită şi fericită...” Nu ştia că privirea ei fusese de ajuns pentru ca băiatul, neformat încă, să devină bărbatul căruia, mai târziu, multe altele aveau să-i cunoască şiretlicurile, să-i îngăduie mângâierile, loviturile. Dacă îl crease iubindu-l, îşi încheia opera dispreţuindu-l: aruncase în lume un băiat care va rămâne cu ideea fixă de a-şi dovedi că este irezistibil, cu toate că una ca Maria Cross îi rezistase. De aci înainte, în toate legăturile lui viitoare se va strecura o duşmănie surdă, plăcerea de a răni, de a sili ciuta să-i implore mila; lacrimile Mariei Cross vor fi acelea pe care toată viaţa le va face să curgă pe chipurile necunoscute. Neîndoios, instinctul de vânător îl avea în sânge, dar dacă n-ar fi existat Maria, dragostea l-ar mai fi îmblânzit.

„Pentru golanul ăsta... Mi-e greaţă!” Şi totuşi, în inima ei lipsită de orice speranţă, flacăra continua să ardă. Nimeni pe lume n-avea să se mai bucure de această lumină, de această dogoare. Unde să se ducă? La Chartreuse unde se afla trupul lui François? Nu, nu, recunoaşte că mormântul era doar un pretext. Fidelitatea cu care-şi vizita copilul la cimitir se explica numai prin întoarcerile, atât de plăcute, alături de alt copil, viu. Ipocrita! N-avea ce face, n-avea ce vorbi unui mormânt; se izbea de el, de fiecare dată, ca de o poartă fără încuietoare dar pentru totdeauna închisă. Ca şi când ar fi îngenuncheat în praful de pe drum... Micul meu François,

pumn de cenuşă, tu care erai numai râsete şi lacrimi... Pe cine să mai dorească? Pe doctor?... pisălogul ăsta? nu, nu e pisălog... Dar la ce bun efortul spre perfecţiune, dacă ne este scris să nu facem nimic care să nu dea de bănuit, în ciuda bunelor intenţii? Doar răul din ea ştiuse să profite de idealurile din care îşi făcuse o glorie în a le îndeplini.

Nu mai doreşte prezenţa nimănuia şi nici să se afle în altă parte decât în salonul cu perdelele ciuruite. La Saint-Clair, poate? Copilăria ei, la Saint-Clair... Îşi aminteşte parcul în care se strecura după plecarea familiei aceleia de clerici, ostilă mamei sale. Părea că însăşi natura le aşteptase dispariţia, după vacanţa de Paşte, pentru a-şi desface veşmântul bogat de frunze. Ferigile se înălţau, se îndeseau, loveau cu valul lor verde-spumos crengile joase ale stejarilor, doar pinii îşi unduiau crestele cenuşii pe care le-ai fi crezut nepăsătoare faţă de primăvară, până în clipa când, într-o bună dimineaţă, îşi smulgeau şi ei din trunchiuri un nor de polen: sulful uriaş al dragostei lor. Iar, la întorsura unei alei, Maria regăsea o păpuşă ruptă, o batistă agăţată de o drobiţă. Acum, însă, înstrăinată de locurile acelea, nimeni n-ar mai fi întâmpinat-o, în afara nisipului în care se trântise cu faţa în jos...

Justine o anunţă că masa de seară era gata; îşi aranjă părul, se aşeză în faţa supei aburinde. Cum nu vroia ca servitoarea şi bărbatul ei să piardă filmul, o jumătate de oră mai târziu, se trezi din nou singură în faţa ferestrei din salon. Teiul nu mirosea încă; rododendronii erau scăldaţi în întuneric. De teama neantului, vroind să-şi reia suflul, Maria căuta o epavă de care să se agaţe: „Am cedat, se gândea ea, nevoii de apărare pe care aproape toate o avem în faţa chipului omenesc urâţit de foame, de instincte. Bruta aceasta, o crezi străină de băiatul adorat; în fond e acelaşi, dar cu alt chip. Aşa cum femeile gravide poartă pe faţă masca sarcinii, bărbaţii cuprinşi de nevoia dragostei au şi ei imprimată pe chip expresia, adesea hidoasă şi întotdeauna înfricoşătoare, a bestiei care-i frământă. Galateea alungă fiinţa de care i-e groază, dar

care e totuna cu cea pe care o cheamă... Visam un lung drum de mângâieri, străbătut pe nesimţite; am fi trecut din regiunile temperate în cele moleşitoare; dar puiul de ţap n-a mai făcut popasuri... Ce mult mi-ar fi plăcut să mă las în voia furiei lui neîndemânatice! În răscolirea trupului aş fi găsit mult visata linişte, poate mai mult decât liniştea... Poate că nu există prăpastie între fiinţe pe care dezmierdările să n-o acopere... Ce fel de dezmierdări?“ îşi aminti: se cutremură de dezgust; mii de imagini o asaltară; îl văzu pe Larousselle îndepărtându-se cu sângele în obraz, bombănind: „Ce-ţi lipseşte? Eşti ca de lemn...”

Într-adevăr, ce-i lipsea? Rătăcea prin odaia pustie, privea pe fereastră; visa nici ea nu ştia la ce fel de linişte, în care dragostea să n-aibă nevoie de cuvinte; iubitul ar fi auzit-o, i-ar fi ghicit dorinţa înainte chiar de a fi înmugurit. Orice mângâiere presupune o distanţă între două fiinţe. Dar ei ar fi fost atât de cufundaţi unul într-altul, încât îmbrăţişarea n-ar mai fi fost necesară, scurtă îmbrăţişare pe care ruşinea o desface... Ruşinea? i se păru că aude râsul de fetiţă al acelei Gaby Dubois şi cuvintele pe care i le strigase într-o zi: „Ba nu, ba nu, aşa crezi tu! Dimpotrivă, ăsta este singurul lucru bun, singurul lucru care nu te decepţionează... în afurisita mea de viaţă, doar în dragoste am găsit alinare...” De unde ne vine dezgustul? Are el vreun sens? Este cumva expresia unei anume voinţe? Pe Maria o asaltau mii de gânduri confuze: apăreau şi dispăreau ca stelele căzătoare şi meteoriţii pierduţi în azurul pustiu de deasupra capului ei.

Legea mea, gândea Maria, nu este oare a tuturor oamenilor? Fără bărbat, fără copii, fără prieteni; într-adevăr nu poate fi om mai singur pe lume; dar ce este această singurătate faţă de cealaltă însingurare pe care nu ţi-o alungă nici cea mai iubitoare familie – pustietatea pe care o simţim când descoperim în noi semnele unei specii ciudate, ale unei rase aproape dispărute şi căreia îi

ghicim instinctele, nevoile, scopurile misterioase? Ah! De nu s-ar mai obosi cu astfel de investigaţii! Dacă cerul era încă luminat de ziua pe ducă şi de răsăritul lunii, întunericul coborâse peste frunzişul nemişcat. Cu trupul aplecat spre noapte, atras, aspirat parcă de tristeţea vegetală, Maria Cross ceda mai puţin dorinţei de a sorbi din fluviul aerului stăvilit de ramuri, cât mai ales tentaţiei de a se pierde în el, de a se dizolva – pentru ca, în sfârşit, pustiul sufletului ei să se contopească cu cel al spaţiului – pentru ca liniştea ei să fie una cu a sferelor.

X

DUPĂ CE, PE DRUM, SE ELIBERĂ DE toate insultele pe care era furios că nu i le aruncase Mariei Cross, Raymond Courrèges simţi nevoia să o mai insulte o dată, şi abia intrat în casă, dori să-şi vadă tatăl. Aşa cum îl prevenise, doctorul se hotărâse să stea în pat timp de patruzeci şi opt de ore, fără să mănânce sau să bea nimic afară de apă, spre nemăsurata bucurie a mamei şi nevestei sale. Falsa anghină pectorală nu l-ar fi determinat să ia această hotărâre dacă n-ar fi existat şi curiozitatea de a studia, pe propria-i piele, efectele tratamentului. Robinson sosise încă din ajun: „Aş fi preferat să vie Dulac, zicea doamna Courrèges, dar, mă rog, Robinson este oricum medic, ştie să consulte”.

Robinson se strecura de-a lungul pereţilor, urca tiptil scările, mereu cu spaima de a nu se întâlni nas în nas cu Madeleine, deşi ei nu fuseseră niciodată logodiţi. Cu ochii închişi, cu capul limpede, extrem de lucid, cu trupul destins sub cearşafurile uşoare, ferit de lumina zilei, doctorul îşi urma liniştit făgaşul gândurilor; mintea lui rătăcea pe cărările pierdute, regăsite, încâlcite, ca un câine cutreierând tufişurile din preajma stăpânului care hoinăreşte fără să vâneze. Compunea articole pe care nu-i mai rămânea decât să le scrie, răspundea punct cu punct criticilor iscate de ultima sa comunicare la Societatea de biologie. Prezenţa mamei îi era plăcută, dar şi a nevestei; iar faptul că simţea lucrul acesta îl alina: nemişcat, în sfârşit, după o urmărire care-l sleise, se lăsa

ajuns de Lucie. Admira tactul cu care mama sa căuta să treacă neobservată spre a evita orice conflict. Cele două femei îşi împărţeau fără ceartă prada, smulsă pentru un timp meseriei, studiului, dragostei neştiute; iar el nu se zbătea, asculta toate fleacurile pe care i le debitau; îşi reducea existenţa la nivelul preocupărilor lor. Iată-l dorind să ştie dacă Julie va pleca într-adevăr sau dacă se putea spera într-o împăcare cu slujnica Madeleinei. Iar când, fie mama, fie nevasta îi puneau mâna pe frunte, doctorul îşi recăpăta siguranţa de pe vremea când nu era decât un copil bolnav; se bucura la gândul că nu va muri singur; îşi spunea că moartea ar trebui să fie lucrul cel mai simplu din lume, într-o cameră cu mobilă de mahon obişnuit, în care mama, soţia, să se străduiască să ne zâmbească, alungând gustul clipei din urmă ca pe al oricărui medicament amar. Da, să mori învăluit în plasa minciunii, să ştii să te laşi înşelat...

Un şuvoi de lumină năpădi camera; Raymond intră bombănind: „Nu se vede nimic”. Abia se apropie de bărbatul culcat, singurul în ochii căruia o putea înjosi în seara aceea pe Maria Cross, că îşi simţi gura înveninată de toate insultele. Bolnavul îi zise: „sărută-mă”; privi cu ardoare chipul fiului care, în ajun, pe aleea viilor, îi ştersese faţa. Dar, venit din lumină în semiîntunericul odăii, adolescentul nu desluşi trăsăturile tatălui şi îl întrebă pe un ton băţos:

— Ţi-aminteşti conversaţia noastră cu privire la Maria Cross?

— Da. Şi?

În clipa următoare, Raymond, aplecat spre trupul întins, ca pentru a-l îmbrăţişa sau pentru a-i da lovitura de cuţit, văzu doi ochi plini de nelinişte sorbindu-i cuvintele. Înţelese că şi el suferea: „Ştiam, îşi spuse, din seara în care m-a făcut mincinos...” Raymond nu era gelos; nu putea să-şi închipuie că tatăl său ar fi putut iubi vreodată; nu era gelos, dar îl cuprinse o stranie dorinţă să plângă, amestecată cu enervare şi ironie; sărmani obraji cenuşii

sub barba rărită! Glasul îndurerat al tatălui implora:

— Ei bine, ce e? Ce-ai aflat? Spune repede!

— M-am înşelat, tată; doar tu o cunoşti pe Maria Cross, asta vroiam să-ţi spun. Acum odihneşţe-te. Vai ce palid eşti! Eşti sigur că-ţi face bine dieta asta?

Raymond îşi asculta, uluit, propriile-i vorbe – contrariul celor pe care ar fi vrut să i le arunce. Puse mâna pe fruntea răvăşită şi tristă – aceeaşi mână pe care Maria Cross o îndepărtase puţin mai înainte, dar care doctorului i se păru răcoroasă; se temea că şi-ar putea-o retrage.

— Părerea, mea despre Maria Cross este formată de foarte mult timp...

Cum doamna Courrèges tocmai intra în cameră, îşi duse un deget la buze. Raymond se îndepărtă fără zgomot.

Mama doctorului aduse o lampă cu petrol (vlăguit cum era, lumina electrică i-ar fi rănit privirea) şi, aşezând-o pe scrin, coborî abajurul. Flăcăruia slabă, flăcăruia de altădată, aduse cu sine universul misterios al odăilor care nu mai existau şi în care lampa mică cu abajur lupta cu semiîntunericul dens, înţesat de mobile abia întrezărite. Doctorul o iubea pe Maria, dar acum era desprins de ea: o iubea aşa cum trebuie că ne iubesc morţii. Prin ea îşi amintea de toate celelalte iubiri, începând cu adolescenţa... Mergând pe făgaşul acesta, doctorul îşi dădu seama că an de an îl preocupase, neîncetat, un sentiment asemenea celui din pricina căruia abia încetase să sufere; putea să urce până la capătul drumului monoton, să numere iubirile rămase, aproape toate, la fel de zadarnice... Şi totuşi, fusese şi el tânăr... Aşadar, nu doar vârsta îl despărţea de Maria Cross; să fi avut douăzeci şi cinci de ani, tot nu s-ar fi priceput să străbată pustiul dintre el şi această femeie. Îşi aminteşte că, abia ieşit din liceu, la vârsta pe care o avea acum Raymond, se îndrăgostise fără speranţă... Era o lege a firii lui să nu poată ajunge la cei pe care-i îndrăgea; niciodată lucrul acesta nu i se revelase cu mait multă limpezime ca în

acele jumătăţi de izbândă când, strângând la piept fiinţa dorită, iubirea îi apărea dintr-o dată micşorată, secătuită, total diferită de ceea ce simţise, de suferinţele pe care i le pricinuise. Nu, nu era nevoie să caute în oglinda sufletului raţiunea singurătăţii în care îi era dat să moară. Alţi oameni, cum fusese tatăl său, cum va fi cu siguranţă Raymond, îşi urmează soarta până la bătrâneţe, iubesc după cum le e scris; iar el, chiar şi în tinereţe, fusese sclavul acestui destin solitar.

Cele două femei coborâră pentru masa de seară; el desluşi un zgomot din vremea copilăriei: lingurile lovind farfuriile; dar mai aproape de urechea şi de inima lui erau foşnetul frunzelor din beznă, greierii, broasca aceea râioasă, bucuroasă că plouase. Apoi femeile urcară din nou. Îl întrebară:

— Te simţi slăbit

— N-aş putea să mă ţin pe picioare?

— Ce foame trebuie să-ţi fie...

Slăbiciunea îl făcea să se simtă din nou copil. Cele două femei discutau în şoaptă; doctorul prindea un nume; le întrebă:

— Numele ei de domnişoară nu cumva fusese Melichecq?

— Asculţi?... Credeam că dormi... Nu, cumnata ei se numea Melichecq... Numele ei era Martin.

Doctorul aţipi când intrară soţii Basque; nu deschise ochii decât după ce auzi închizându-se uşile odăilor lor. Apoi maică-sa îşi strânse împletitura, se ridică greoi, îl sărută pe frunte, pe ochi, pe gât şi spuse: „N-ai temperatură...” Rămase singur cu doamna Courrèges, care se văita:

— Raymond iar a plecat cu ultimul tramvai spre Bordeaux; Dumnezeu ştie la ce oră s-o întoarce; astă seară avea o mutră! O mutră că te speria... După ce şi-o cheltui banii pe care-i are cadou de Anul Nou, o să înceapă să ceară alţii... Dacă nu cumva i-o fi şi cheltuit...

Doctorul spuse cu jumătate de glas: „Micul nostru Raymond... la nouăsprezece ani a şi...” şi se înfioră gândindu-se la străzile întunecate şi pustii ale oraşului Bordeaux. Îi apăru în minte corpul întins al unui marinar de care se împiedicase într-o seară; avea faţa şi pieptul mânjite de vin şi de sânge. La etaj se auziră paşi... un câine lătră furios dinspre dependinţe. Doamna Courrèges îşi încordă auzul:

— Vine cineva... Nu poate fi Raymond, câinele s-ar fi potolit.

Cineva înainta spre casă fără să se ferească; dimpotrivă, voia să fie văzut. Storurile uşii cu geamlâc se ridicară. Doamna Courrèges se aplecă:

— Cine e?

— Îl căutăm pe domnul doctor, e ceva urgent.

— Doctorul nu consultă noaptea, ştiţi lucrul ăsta. Mergeţi în sat, la doctorul Larue.

Bătrânul care ţinea în mână o lanternă insistă. Doctorul, somnoros, îi strigă nevestei:

— Spune-i că e inutil... De-aia m-am instalat la ţară, ca să nu fiu deranjat noaptea...

— Imposibil, domnule; soţul meu nu dă decât consultaţii... S-a angajat, de altfel, faţă de doctorul Larue...

— Dar, doamnă, e una din pacientele dumnealui, o vecină... Când va afla despre cine e vorba, va veni. E doamna Cross, doamna Maria Cross, care a căzut şi s-a lovit la cap.

— Maria Cross? Şi de ce mă rog s-ar deranja pentru ea mai mult decât pentru oricare altul?

Doctorul însă, auzind numele, se ridică, o împinse uşor pe nevastă-sa şi se aplecă în beznă:

— Dumneata eşti, Maraud? Nu-ţi recunoşteam vocea... Ce e cu doamna?

— A căzut, domnule, s-a lovit la cap... Delirează; îl cheamă pe domnul doctor.

— Aşteaptă-mă cinci minute... să mă-mbrac.

Închise fereastra; îşi căută hainele.

— Nu cumva vrei să te duci?

Nu-i răspunse. Se întreba cu jumătate de glas: „Unde-mi sunt ciorapii?” Nevastă-sa se împotrivi: nu spusese chiar el, cu o clipă mai înainte, că nu se deranjează cu niciun preţ, noaptea? Ce i-a venit aşa dintr-o dată? Abia se ţine pe picioare, o să leşine...

— E vorba de o pacientă. Nu înţelegi că e o datorie.

Ea îngăimă batjocoritoare:

— Ba da, înţeleg; mi-a trebuit mult timp ca să înţeleg.

În clipa aceea doamna Courrèges nu-şi bănuia încă soţul şi nu vroia decât să-l jignească. Dar el, stăpân pe sine, convins de renunţarea lui, nu se mai ferea. Vindecat de pasiunea care-l torturase, nimic nu i se părea mai puţin condamnabil şi mai uşor de mărturisit ca duioasa nelinişte din seara aceasta. Nu-şi dădea seama că soţia nu putea să compare, aşa cum făcea el, starea de mai înainte cu starea actuală a dragostei pentru Maria Cross. În urmă cu două luni n-ar fi îndrăznit să-şi dezvăluie emoţia. Când pasiunea ne mistuie, gesturile noastre, instinctiv, o ascund; dar după ce am renunţat la bucuria ei, după ce acceptăm foamea şi setea eternă, e bine, credem, ca cel puţin să nu ne mai silim să minţim.

— Ba nu, draga mea Lucie, toate astea sunt departe de mine... Toate astea s-au sfârşit. Da, ţin foarte mult la această nefericită, dar lucrul ăsta n-are nimic de-a face...

Se rezemă de pat; murmură: „Ai dreptate, sunt nemâncat”. Îi ceru nevestei să-i facă o ciocolată cu lapte, pe lampa de spirt.

— Crezi că mai găsesc lapte la ora asta? Nu mai e, probabil, nici pâine în bucătărie. Dar nu-i nimic, după ce termini cu consultaţia fetei acesteia, o să-ţi pregătească un mic supeu... Deranjul merită să fie răsplătit!

— Ce proastă eşti, draga mea! Dac-ai şti...

Ea îi luă mâna, îl privi în ochi:

— Ai spus că „toate astea s-au sfârşit!... toate astea sunt departe de mine”. Înseamnă, deci, că a fost ceva

între voi doi? Ce? Am dreptul s-o ştiu. Nu-ţi voi reproşa nimic, dar vreau să ştiu.

Abia mai putând respira, doctorul trebui să se oprească de două ori până să se încalţe. Mormăi: „Vorbeam în general... Chestiile astea nu se referă la Maria Cross... Haide, Lucie, de ce nu te uiţi la mine? Dar ea îşi prefira în gând ultimele luni: Ah! Da, în sfârşit, găsise cheia! Totul se explica, totul părea limpede.

— Paul, nu te duce la femeia asta. Nu ţi-am cerut niciodată nimic... Poţi să-mi acorzi lucrul acesta.

El îi răspunse cu blândeţe că nu depindea de el. Era dator să vadă un pacient bolnav gata, poate, să moară. O lovitură la cap aduce uneori moartea.

— Dacă mă împiedici să ies, o s-o ai pe conştiinţă.

Nemaiştiind ce să-i răspundă, nevasta îi dădu drumul şi, în timp ce el cobora, îngână: „Ar putea fi un aranjament, poate că s-au înţeles...” Îşi aminti apoi că doctorul nu mâncase din ajun. Aşezată pe un scaun, asculta murmurul vocilor din grădină:

— Da, a căzut de la fereastră... Nu poate fi decât un accident; dac-ar fi vrut să moară n-ar fi ales fereastra salonului de la mezanin... Da, aiurează. Se plânge de dureri la cap... nu-şi aminteşte de nimic

Doamna Courrèges îl auzi pe bărbatu-său poruncind omului să caute gheaţă în sat; va găsi la han sau la măcelar; va trebui să cumpere şi sirop cu bromură de la farmacie.

— O iau prin pădurea din Berge. Ajung mai repede decât dacă pun să înhame caii...

— N-aveţi nevoie de lanternă: cu lumina asta de lună se vede ca ziua.

Abia trecuse pragul portiţei de la intrarea de serviciu, că auzi paşi alergând în urmă-i; o voce gâfâită îl striga pe nume. Îşi recunoscu nevasta care, în capot, cu părul strâns în codiţe ca pentru noapte, cu respiraţia tăiată. Şi neputând vorbi, îi întindea o bucată de pâine rece şi o tabletă groasă de ciocolată.

Străbătu pădurea din Berge; luna înălbea poieniţele fără ca razele să poată străpunge frunzişul; ilumina însă poteca, revărsându-se ca într-un culcuş adâncit anume pentru strălucirea ei. Pâinea şi ciocolata aveau savoarea gustărilor de licean – savoarea fericirii din zori, când pleca la vânătoare, când picioarele îi erau scăldate de rouă, şi avea şaptesprezece ani. Zăpăcit de vestea neaşteptată, abia acum începea să-şi simtă durerea. „Dacă Maria Cross va muri?... Oare pentru cine vroise să moara? Dar oare vroise? Omul zicea că nu-şi aminteşte de nimic. Ah! Ce obositori sunt loviţii ăştia la cap, care nu-şi amintesc niciodată nimic şi învăluie în întuneric momentul esenţial al destinului lor! N-o să-i pun întrebări: mai întâi, pentru ca mintea să lucreze cât mai puţin posibil... Nu eşti decât un medic chemat la căpătâiul ei, ţine minte! Nu, nu e sinucidere: când vrei să mori nu alegi fereastra mezaninului. Nici nu se droghează, după câte ştiu... E adevărat că într-o seară odaia mirosea a eter... dar în seara aceea suferea de migrenă...”

Dincolo de neliniştea înăbuşitoare, la hotarul conştiinţei, altă furtună se apropia – avea să izbucnească la ora potrivită. „Biata Lucie! Este geloasă! Ce trist! Lasă, mă gândesc mai târziu. Am sosit... Grădina pare a unui teatru în aer liber... Urâtă ca un decor din *Werther*... Nu aud ţipete.” Poarta principală era întredeschisă. Doctorul se îndreptă, din obişnuinţă, spre salonul pustiu; se întoarse; urcă un etaj. Justine deschise uşa camerei. El se apropie de patul în care Maria Cross, gemând, îndepărta compresa care-i acoperea fruntea. Nu văzu trupul de care se lipise cearşaful şi pe care, de atâtea ori, îl dezbrăcase în gând. Nu văzu nici pletele răsfirate, nici braţul dezvelit până la subsuoară; nu-l interesa decât un singur lucru: să-l recunoască, să aibă un delir intermitent.

Ea întrebă: „Ce s-a întâmplat, doctore? Ce-a fost asta?”

El înregistra: amnezie. Şi iată-l aplecat spre pieptul gol, acoperit altădată, a cărui caldă tresărire îi dădea fiori. Ascultă inima, atinge cu degetul fruntea rănită, delimitează rana: „aici vă doare?... Şi aici?... Aici?” O durea, de asemenea, şi coapsa. Cu un gest precaut dă la o parte cearşaful, nu dezgoleşte decât mica suprafaţă contuzionată, apoi o acoperă. Cu ochii pe ceas, numără pulsaţiile. Priveşte trupul care acum i se dăruie spre a fi vindecat, nu pentru a fi posedat. Ochii lui ştiu că n-au voie să se încânte, ci să observe; o cercetează cu ardoare, cu atenţie încordată; mintea lucidă zăgăzuieşte drumul tristei iubiri.

Maria geme: „Mă doare... Vai cât mă doare...” Înlătură compresa; cere alta, pe care servitoarea i-o moaie în ibric. Şoferul intră cu găleata cu gheaţă; dar când doctorul vru să-i pună pe frunte calota de cauciuc, ea o respinse, şi cu un glas poruncitor ceru o compresă caldă. Îi strigă doctorului: „Mai repede, te rog, ai nevoie de o oră ca să-mi execuţi ordinele?”

Pe doctor îl interesau simptomele pe care le mai observase şi la alţi „loviţi la cap”. Corpul întins, sursa gândurilor lui, a viselor lui dezordonate, a desfătărilor lui, nu-i mai trezea acum decât o curiozitate vie, o atenţie înzecită. Bolnava vorbea, fără să delireze, dar încontinuu; iar doctorul admira faptul că Maria a cărei elocinţă era de obicei defectuoasă, care obişnuia să-şi caute vorbele, fără să le găsească întotdeauna, devenise, brusc, aproape elocventă; folosea, fără efort, expresia cea mai potrivită, cuvântul savant. Curios, se minuna el, acest creier căruia şocul îi înzeceşte capacitatea!

— Nu, doctore, n-am vrut să mor. Vă interzic să credeţi că aş fi nutrit această dorinţă. Nu-mi amintesc de nimic, dar ceea ce e sigur este că n-am vrut să mor, ci să dorm. N-am dorit niciodată decât odihna. Dacă cineva s-a lăudat că m-a împins la moarte, vă interzic să-l credeţi; înţelegeţi? Vă interzic.

— Bine, scumpă prietenă... Îţi jur că nimeni nu s-a

lăudat... Ridică-te puţin; înghite asta. Este bromură... O să te calmeze.

— N-am nevoie să fiu calmată. Mă doare, dar sunt calmă. Daţi lampa la o parte. Păcat! Am pătat cearşafurile. Voi vărsa şi medicamentul dumneavoastră, dacă voi vrea...

Şi cum doctorul o întrebă dacă suferea mai puţin, ea îi răspunse că suferă cumplit, dar nu numai din pricina rănii; şi, locvace, ridică din nou glasul, fapt ce-i inspiră Justinei reflecţia: „Doamna vorbeşte ca din carte”. Doctorul o trimise să se odihnească. Avea să vegheze singur până dimineaţa.

— Spune-mi, doctore, există şi altă soluţie în afara somnului? Totul mi se pare aşa de limpede acum! Înţeleg tot ce nu înţelegeam mai înainte; fiinţele pe care credem că le iubim... iubirile astea atât de trist sfârşite... cunosc adevărul acum... (Îndepărtă compresa răcită; părul ud îi rămase lipit de frunte, ca transpirat). Nu iubiri, ci o singură iubire – iar noi culegem în voia sorţii, la întâmplare, ochi şi guri care ar putea eventual să ni se potrivească. Ce nebunie să speri că vei realiza fericirea... Gândiţi-vă că nu există alta legătură între noi şi celelalte fiinţe decât atingerea, îmbrăţişarea... voluptatea, în sfârşit! Ştim bine, totuşi, unde duce acest drum şi în ce scop a fost el creat: pentru perpetuarea speţei, cum spuneţi dumneavoastră, doctore, pentru asta şi numai pentru asta. Da, asta e, adoptăm singura cale posibilă, dar care n-a fost croită pentru ce căutăm noi...

La început doctorul o ascultase distrat, neostenindu-se să înţeleagă ce spune, preocupat doar de elocinţa confuză, de parcă zdruncinătura fizică ar fi dezmorţit idei parţial adormite.

— Ar trebui să iubim plăcerea. Gaby spunea: „Nu, Maria, te înşeli, ăsta e singurul lucru pe lume care nu m-a dezamăgit...” Vai! plăcerea nu este la îndemâna oricui... Eu nu sunt născută pentru plăcere... Şi totuşi, doar ea ne face să uităm idealul pe care-l căutăm, transformându-se

în chiar acest ideal. «Îndobitociţi-vă», uşor de zis.

Doctorului i se pare ciudat că atribuie voluptăţii preceptul lui Pascal referitor la credinţă. Pentru a o calma cu orice preţ şi pentru a o ajuta să se odihnească, îi întinde o lingură cu sirop; respingând-o, ea îşi pătează iarăşi cearşafurile.

— Nu, nu-mi trebuie bromură; şi dacă vreau, o vărs pe pat! Nu cumva mă opriţi?

Şi, fără legătură, adăugă:

— Între mine şi fiinţele pe care am vrut să le posed s-a aşternut mereu acest ţinut fetid, această mlaştină, această mocirlă... Ei nu pricepeau... Credeau că pentru asta îi chemasem, pentru a ne împotmoli împreună...

Buzele i se mişcară şi doctorul crezu că murmură un nume; se aplecă plin de curiozitate, dar nu-l auzi pe acela care l-ar fi cutremurat. Câteva clipe uită de bolnavă; nu mai văzu decât o femeie mincinoasă; bombăni:

— Da de unde? Ca toţi ceilalţi... ca toţi ceilalţi, şi dumneata nu cauţi decât atât: plăcerea... Da, toţi, toţi, nu căutăm decât asta...

Ea ridică braţele; îşi acoperi faţa; gemu îndelung. Doctorul murmură: „Dar ce am? Sunt nebun!” Puse altă compresă; turnă din nou sirop în lingură; susţinu capul bolnav. Maria acceptă în sfârşit licoarea; şi, după o tăcere:

— Şi eu la fel, şi eu la fel. Dar ştiţi, doctore, e ca atunci când vezi fulgerul şi auzi trăsnetul în aceeaşi secundă. Ei bine, în mine plăcerea şi dezgustul se împreună, ca fulgerul şi trăsnetul; mă lovesc deodată. Nu există pauză între plăcere şi dezgust.

Deveni mai calmă; tăcu. Doctorul se aşeză într-un fotoliu şi-şi continuă veghea, plin de gânduri confuze. O crezuse adormită, dar vocea ei, îmblânzită, se auzi din nou:

— O fiinţă pe care s-o putem atinge, s-o putem poseda – dar nu trupeşte... şi de care să fim posedaţi.

Înlătură, cu o mână nesigură, compresa umedă de pe

frunte; apoi, în cameră se lăsă tăcerea nopţii în declin, ora somnului celui mai adânc, când stelele îşi schimbă poziţia, iar noi nu le mai recunoaştem.

Acum pulsul ei este normal; doarme ca un copil a cărui respiraţie este atât de uşoară, încât te ridici să vezi dacă mai trăieşte. Sângele îi urcă în obraji şi-i luminează chipul. Nu mai este un trup care suferă; durerea n-o mai apără de dorinţa ta. Cât timp, oare, va trebui să mai vegheze carnea ta răscolită carnea aceasta aţipită? Fericire carnală! se gândeşte doctorul. Paradis îngăduit doar oamenilor simpli... cine a spus că dragostea este o plăcere a săracilor? „Aş fi putut fi bărbatul care se întinde în fiecare seară, după ziua de lucru, alături de ea; dar n-ar mai fi fost aceeaşi femeie... Ar fi fost de mai multe ori mamă... întregul trup ar fi purtat urmele a tot ceea ce serveşte şi se ruinează în îndeletniciri abjecte... Nu există dorinţă, ci deprinderi murdare... Iată zorile! Ce mult întârzie servitoarea!

Doctorul se teme că n-o să poată ajunge până acasă; simte că leşină de foame – se teme însă pentru inimă ale cărei bătăi le numără. Neliniştea fizică îl eliberează de tristeţea iubirii; dar iată că, fără să-şi dea seama, destinul Mariei Cross se desprinde pe nesimţite de al lui; odgoanele sunt rupte, ancorele ridicate, vasul înaintează; şi, deşi nu-l vedem deplasându-se, într-o oră nu va mai fi din el decât o pată pe mare. Doctorul observase adesea că viaţa ignoră pregătirile; încă din adolescenţă femeile pe care le iubise dispăruseră mai toate, atrase brusc de altă pasiune; sau, şi mai umilitor, plecaseră, părăsiseră oraşul, nu mai scriseseră. Nu, moartea nu-i răpeşte pe cei dragi; dimpotrivă, îi păstrează şi îi fixează în tinereţea lor minunată; moartea este sarea dragostei; viaţa este aceea care distruge dragostea. Mâine doctorul va sta întins, bolnav, cu nevasta aşezată la căpătâi. Robinson va supraveghea convalescenţa Mariei Cross şi o va trimite la băi, la Luchon, pentru că cel mai bun prieten al său se

instalase acolo şi pentru că trebuia să-l ajute să-şi alcătuiască o clientelă. În toamnă, domnul Larousselle, pe care afacerile îl chemau adesea la Paris, se va hotărî să închirieze lângă Bois de Boulogne un apartament şi îi va propune Mariei Cross să locuiască împreună cu el, deoarece ar prefera să moară, îi va spune că, decât să se mai întoarcă în casa de la Talence cu covoare rupte, cu perdele ciuruite, suportând în continuare dispreţul celor din Bordeaux.

Când servitoarea intră în cameră, chiar dacă doctorul nu s-ar fi simţit atât de slăbit încât nimic să nu-l mai preocupe, chiar dacă ar fi fost plin de vigoare şi de viaţă – nicio chemare interioară nu l-ar fi îndemnat s-o privească îndelung pe Maria Cross adormită. N-avea să se mai întoarcă nicicând în această casă şi, totuşi, îi spuse servitoarei: „Am să trec diseară... Dacă e neliniştită, mai dă-i o lingură de sirop cu bromură.“ Şi, deoarece se împleticea, trebuind să se ţină de mobile, fu pentru prima oară când, părăsind-o pe Maria Cross, nu întoarse privirea.

Spera ca aerul rece al dimineţii să-i biciuiască sângele; fu nevoit, însă, să se oprească la capătul peronului; îi clănţăneau dinţii. Privi poarta îndepărtată a grădinii atât de des străbătută în câteva clipe, când zbura spre dragostea lui, şi îşi spuse că nu va avea forţa să meargă până acolo. Se târa în ceaţă, se gândea să se întoarcă; vai, niciodată nu va ajunge lă biserică unde ar găsi, poate, ajutor. În sfârşit, iată poarta! Ajunsese. În spatele gardului, o trăsură; a lui. Iar el recunoscu, prin geamul ridicat, chipul împietrit şi parcă mort al Luciei Courrèges. Deschise portiera; se prăbuşi lângă nevastă-sa; îşi sprijini capul pe umărul ei şi îşi pierdu cunoştinţa.

*

— Stai liniştit. Robinson are grijă de laborator; îţi supraveghează bolnavii... Acum este la Talence, ştii

unde... Nu vorbi.

Ca dintr-un adânc de prăpastie doctorul îşi dă seama de îngrijorarea femeilor, aude şuşotelile din spatele uşii. Ştie că este foarte bolnav şi nu dă nicio crezare vorbelor lor: „o simplă gripă... dar n-aveai nevoie de asta în starea de anemie în care te aflai...” Cere să-l vadă pe Raymond, dar Raymond; este mereu plecat: „A venit în timp ce dormeai şi n-a vrut să te trezească”. În realitate, de trei zile, locotenentul Basque îl căuta zadarnic la Bordeaux; nu dezvăluiseră taina decât unui detectiv particular: „Mai ales să nu se afle...”

După şase zile, într-o seară, la ora cinci, Raymond intră în sufragerie – slab, cu faţa arsă de soare, cu semnele unei lovituri de pumn sub ochiul drept. Mâncă cu o foame de lup şi nici măcar fetiţele nu îndrăzniră să-i spună nimic. O întrebă pe bunică unde era taică-său.

— E gripat... un fleac, dar am fost cam neliniştiţi din pricina inimii. Robinson zice că nu trebuie să-l scăpăm din ochi. Maică-ta şi cu mine îl veghem cu rândul.

Raymond susţinu că era rândul lui acum. Şi pentru că Basque îndrăzni: „Mai bine te-ai duce la culcare; dacă ţi-ai vedea mutra!...“ el îi răspunse că nu se simţea deloc obosit, că dormise foarte bine în toate zilele astea:

— La Bordeaux sunt destule paturi; ştii, nu?

Rosti ultima frază pe un asemenea ton, încât Basque tăcu. Mai târziu, când doctorul deschise ochii, îl văzu pe Raymond în picioare. Atrăgându-l, îi spuse: „Miroşi a mosc... N-am nevoie de nimic. Du-te şi te culcă”.

Spre miezul nopţii însă, aţipirea îi fu din nou întreruptă de Raymond care se plimba prin cameră. Adolescentul deschise larg fereastra; se aplecă în afară; bombăni: „ce noapte înăbuşitoare...” Intraseră câţiva fluturi. Raymond îşi lepădă haina, vesta, gulerul; se cuibări în fotoliu; câteva clipe mai târziu, doctorul îl auzi respirând liniştit. În zori, bolnavul se trezi înaintea celui care-l veghea şi, uluit, îşi privea fiul: cu capul atârnat şi fără suflare, părea mort de somn. Mâneca de la cămaşă era sfâşiată, iar pe

braţul muşchiulos, de culoarea ţigării de foi, se zărea un tatuaj obscen, cum numai marinarii ştiu să deseneze. Cearcănul de sub ochi părea o lovitură de pumn; dar pe gât, pe umăr, pe piept, alte vânătăi mai păstrau conturul unei guri.

XI

UŞA TURNANTĂ A BARULUI STRÂMT SE învârtea fără oprire; cercul de mese se strângea în jurul perechilor care dansau, iar sub paşii lor, covorul de piele se zbârcea ca pielea de *ságri*: într-un spaţiu atât de îngust dansul era ca o mişcare verticală. Pe banchete, femeile râdeau zărind pe braţele care se loveau unele de altele pata roşietică a câte unui sărut involuntar. Cea care se numea Gladys şi însoţitorul ei îşi îmbrăcau blănurile:

— Ce faceţi, nu veniţi?

Larousselle le răspunse că plecau tocmai când petrecerea începea să fie amuzantă. Cu mâinile în buzunare, cu umerii legănaţi, cu burta provocatoare, se duse şi se cocoţă pe un taburet înalt, atrăgând râsul barmanului şi al câtorva tineri, faţă de care se lăuda că deţine secretul unui cocteil afrodisiac. Singură la masa ei, Maria mai bău o dată din paharul cu şampanie apoi îl lăsă pe masă. Surâdea în gol, nepăsându-i de prezenţa lui Raymond – absorbită cu totul, nici ea nu ştia de ce pasiune – ferită de el, despărţită de el prin tot ceea ce acumulează şaptesprezece ani într-o viaţă de om. Ca un scafandru ameţit şi orb, Raymond urca din străfundul anilor morţi, ieşea la suprafaţă. Dar din tot trecutul confuz, ceea ce îi aparţinea cu adevărat nu era decât un drum scurt, repede parcurs printr-o beznă adâncă; cu botul la pământ îşi urmărise calea, ignorându-le pe toate celelalte care se încrucişaseră cu a lui... Dar nu mai era timp de visare; prin fumul de ţigară şi printre perechi, Maria Cross îi aruncase o privire, repede întoarsă. De ce

nu-i zâmbise, măcar? Raymond se înspăimântă de imaginea pe care, după atâţia ani, o simţi recompunându-se sub ochii ei: adolescentul de altădată, timidul stânjenit de o dorinţă ascunsă. Courrèges, bărbatul faimos prin îndrăznelile sale, tremura astă seară pentru că, dintr-o clipă în alta, Maria Cross ar fi putut să se ridice, ar fi putut să dispară. Prin ce s-o ademenească? Era robul fatalităţii care ne condamnă la alegerea exclusivă şi definitivă a femeii care culege din noi doar anumite elemente, ignorându-le veşnic pe toate celelalte. Nimic de făcut împotriva legilor acestei alchimii: fiecare fiinţă care ne atinge degajă în noi o părticică, mereu aceeaşi, şi pe care, cel mai adesea, am vrea s-o ascundem. E dureros să vedem cum fiinţa iubită îşi compune sub ochii noştri imaginea pe care o are ea despre noi, suprimându-ne calităţile cele mai preţioase, evidenţiind cutare slăbiciune, cutare trăsătură ridicolă, cutare viciu... Ne impune plăsmuirea ei, ne obligă să ne conformăm, cât timp ne priveşte, viziunii ei înguste. Dar ea nu va şti niciodată că, în ochii alteia, pe a cărei afecţiune nu punem niciun preţ, calităţile noastre scânteiază, talentul nostru străluceşte, forţa noastră pare supranaturală, chipul, al unui zeu.

Redevenit, sub ochii Mariei Cross, adolescentul ruşinos, Courrèges nu mai doreşte decât să se răzbune: umila lui dorinţă este ca femeia să-i afle cariera amoroasă şi toate victoriile din ziua când, abia alungat din Talence, a fost pur şi simplu furat, hrănit de o americană care l-a ţinut şase luni la Ritz (familia îl credea la Paris unde ar fi trebuit să se pregătească pentru Centrală). Dar iată un lucru într-adevăr imposibil: să i se înfăţişeze Mariei Cross altfel de cum era în ziua aceea de demult, când, în salonul „lux şi mizerie”, încărcat de stofe, ea-i repeta cu faţa întoarsă: „Simt nevoia să fiu singură, Raymond, înţelege, trebuie să rămân singură”.

Era ora când fluxul se retrage: dar obişnuiţii micului bar care, odată cu hainele date la vestiar, se dezbrăcaseră şi de durerile zilnice, nu se mişcau. O tânără femeie în roşu

se învârtea fericită, cu braţele întinse ca nişte aripi, iar bărbatul o ţinea de şolduri: ce fericiţi erau aceşti doi fluturi de noapte, uniţi în plin zbor! Atent la comenzile unui zeu interior, un american cu umeri uriaşi, pe care se sprijinea un cap ras de bebeluş, improviza de unul singur paşi de dans, obsceni poate; şi deoarece lumea îl aplauda, saluta stângaci, cu un surâs de copil fericit.

Victor Larousselle se aşezase din nou în faţa Mariei; din când în când se întorcea şi-l privea atent pe Raymond. Faţa lui lată, roşie ca vinul (cu excepţia pungilor maronii de sub ochi) părea că cerşeşte un salut. Zadarnic îl ruga Maria să privească în altă parte: ceea ce Larousselle nu putea suferi la Paris era numărul uriaş de mutre pe care nu le cunoştea. În oraşul său, nu era chip care să nu-i amintească un nume, rubedenii, şi pe care să nu-l poată situa dintr-o ochiadă, fie la dreapta, printre oamenii cu care te porţi politicos, fie la stânga, printre repudiaţii pe care-i cunoşti dar nu-i saluţi. Nimic mai comun decât memoria figurilor, privilegiu pe care istoricii îl atribuie oamenilor mari. Larousselle îşi amintea să-l fi văzut pe Raymond în cupeul tatălui său, pe vremuri, când îi mângâiase obrajii. La Bordeaux, pe trotuarul Intendenţei, n-ar fi ţinut să i-o spună, dar aici, în afara faptului că nu se putea obişnui cu umilinţa de a nu fi recunoscut de nimeni, dorea ca Maria să nu rămână singură în timp ce el făcea pe tinerelul cu cele două micuţe rusoaice, goale pe sub rochii. Atent la gesturile Mariei, Raymond are impresia că nu-i dă voie lui Larousselle să-i vorbească; este convins că, după şaptesprezece ani, îl consideră tot o brută stângace şi ruşinoasă. Îl aude pe bordelez bombănind: „La urma urmei, aşa vreau eu. Gata! Termină o dată”. Un surâs acoperă chipul răutăcios al bărbatului care se îndreaptă spre Raymond cu siguranţa oamenilor încredinţaţi că strângerea lor de mână este o mare favoare: „Sper că nu mă înşel, sunteţi fiul minunatului doctor Courrèges, nu? Nevastă-mea îşi aminteşte că v-a cunoscut foarte bine pe vremea când eraţi copil, pe

vremea când ea era sub îngrijirea doctorului...” Cu gestul omului sigur de sine luă paharul tânărului, obligându-l să se aşeze lângă Maria, care-şi retrase repede mâna întinsă. Larousselle stătu o clipă cu ei, apoi se ridică şi, fără pic de jenă:

— Permiteţi, nu?... mă-ntorc îndată...

Se instalase iarăşi la bar, între cele două micuţe rusoaice. Deşi Larousselle putea reveni dintr-o clipă în alta şi, deşi nimic nu era mai important pentru Raymond decât să profite de clipa ivită, tânărul tăcea. Maria întoarse capul; el adulmecă parfumul pletelor scurte şi observă cu profundă emoţie că avea câteva fire albe, câteva? mii poate... Gura, cam voluntară, cu buze cărnoase – fruct ca prin miracol intact încă –, concentra toată senzualitatea trupului; doar ochii şi fruntea descoperită mai păstrau o lumină neîntinată. Ah! ce importanţă avea că valul timpului lovise, ruinase, ofilise încetul cu încetul gâtul, pieptul! Ea spuse, fără să-l privească:

— Bărbatul meu este de-o indiscreţie...

Cu naivitatea băiatului de optsprezece ani, Raymond îşi arătă uimirea aflând că se măritase.

— Nu ştiai? Asta-i buna! Tot Bordeaux-ul ştie.

Se hotărâsc să adopte faţă de Raymond o tăcere glacială, dar păru mirată că mai exista un om pe lume – îndeosebi un bordelez – care nu aflase că acum se numea doamna Victor Larousselle. El se scuză spunând că nu mai locuia la Bordeaux de foarte mulţi ani. Atunci ea nu se putu opri să nu-şi încalce hotărârea de a tăcea: Domnul Larousselle se decisese în anul de după război... Amânase mereu din pricina fiului său...

— Iar cel care, abia demobilizat, ne-a implorat să ne căsătorim, a fost Bertrand. Nu „ţineam” să mă mărit; am acceptat însă din consideraţii cu totul superioare...

Ea continuă, spunând că ar fi rămas la Bordeaux:

— ...dar Bertrand este la Politehnică; domnul Larousselle îşi petrece aici cincisprezece zile pe lună; asta

înseamnă un cămin pentru copil.

Şi, brusc, îi fu ruşine că vorbise, că se destăinuise; din nou rezervată, îl întrebă:

— Şi doctorul? Viaţa ne desparte de cei mai buni prieteni...

Ce fericită ar fi fost să-l revadă! Dar, cum Raymond îi luă vorba din gură: „Tata tocmai e la Paris, la Grand-Hôtel, ar fi încântat...” ea schimbă discuţia, având aerul că nu aude. Dornic s-o enerveze, să-i dezlănţuie mânia, făcu pe grozavul şi îndrăzni să atingă subiectul arzător:

— Sper că nu eşti supărată de stângăcia mea? Eram doar un băiat necioplit şi atât de naiv, în fond! Spune-mi că nu eşti supărată.

— Să fiu supărată pe dumneata?

Se prefăcu a nu-l înţelege, apoi:

— Ah! Te referi la scena aceea stupidă... dar n-am ce să-ţi iert; sunt sigură că eram nebună pe vremea aceea. Să iau în serios un puşti, cum erai dumneata pe atunci! Întâmplările astea mi se par astăzi atât de banale! De-ai, şti cât îmi sunt de străine!

O enervase, cu siguranţă – dar nu cum sperase. Amintirile legate de vechea Maria Cross îi făceau silă, iar aventura cu Raymond i se părea ridicolă. Rezervată, se întreba dacă aflase că vroise, poate, să moară... Nu, ar fi fost prea mândru, n-ar fi părut atât de umil. Raymond prevăzuse totul în afara lucrului celui mai rău – în afara acestei indiferenţe:

— Pe vremea aceea trăiam preocupată doar de mine. Puneam infinitul în tot felul de trăsnăi. Am impresia că-mi vorbeşti despre altă femeie,

Raymond ştia că mânia, ura sunt prelungiri ale dragostei; că dacă ar fi izbutit să le trezească în Maria Cross, cauza lui n-ar fi fost pierdută; dar el nu-i provoca decât agasarea, ruşinea de a se fi dedat pe vremuri unor jocuri atât de mărunte, într-o atât de jalnică tovărăşie. Şi cum ea adăugă pe un ton batjocoritor:

— Aşadar, ai crezut că prostiile acelea însemnaseră

ceva pentru mine?

El bâigui că pentru el contaseră – destăinuire pe care nu şi-o făcuse niciodată şi care îi scăpase, în sfârşit!

Această întâmplare din adolescenţă îi marcase, era sigur, toată viaţa; suferea, auzea glasul calm al Mariei Cross:

— Bertrand are dreptate când spune că adevărata viaţă nu începe decât după douăzeci şi cinci sau treizeci de ani.

Simţea, vag, că nu era adevărat, că, la sfârşitul adolescenţei, tot ceea ce trebuia să se desăvârşească este înfăptuit. În pragul tinereţii „jocurile sunt încheiate, nimic nu mai merge”; s-ar putea ca ele să fi fost încheiate încă din copilărie: unele înclinaţii sunt sădite în carnea noastră înainte de a ne naşte, cresc odată cu noi, se îmbină cu puritatea adolescenţei noastre şi, când atingem vârsta maturităţii depline, floarea lor monstruoasă înfloreşte brusc.

Descumpănit, şi atât de aproape de femeia inaccesibilă, Raymond îşi aminti tot ce dorise cu atâta sete să-i spună Mariei; şi, deşi, pe măsură ce vorbea, căpăta convingerea că frazele lui erau total inoportune, spuse că, neîndoios, povestea asta nu l-a împiedicat să cunoască dragostea... şi încă cum! Într-adevăr, avusese femei, mai multe chiar decât oricare băiat la vârsta lui – femei care erau cineva. Nu, nu era vorba de prostituate... Marin Cross îi purtase mai degrabă noroc...

Ea îşi dădu capul spre spate şi, cu ochii întredeschişi, întrebă cu un aer scârbit: „ce îmi reproşezi?... Pentru dumneata, sunt convinsă, nu contează decât lucrul acesta dezgustător.”

Îşi aprinse o ţigară, îşi rezemă de perete ceafa tunsă; urmărea, prin vălul de fum, dansul a trei perechi. Cum orchestra de jazz se oprise să răsufle, bărbaţii se desprinseră de femei şi începură să bată din palme, întinzându-le apoi spre negri, cu gesturi rugătoare – de parcă viaţa lor ar fi depins de vacarmul acela; negrii, milostivi, se dezlănţuiră, iar efemeridele, agitate de ritm,

zburară din nou, împerecheate.

Între timp, Raymond privea cu ură femeia cu părul scurt care fuma, această Maria Cross. Căuta, şi iată că găsise cuvântul care s-o scoată din fire:

— Totuşi, te afli aici.

Ea înţelese aluzia: ne întoarcem mereu la prima dragoste. Văzându-i faţa împurpurată, sprâncenele încruntate, se simţi satisfăcut. Maria spuse:

— Totdeauna mi-a fost silă de astfel de localuri. Înseamnă că mă cunoşti foarte puţin! Tatăl dumitale îşi aminteşte, cred, cât de nenorocită eram când domnul Larousselle mă târa la *Lion rouge.* Nu ţi-ar folosi la nimic dacă ţi-aş spune că din moment ce sunt aici o fac din datorie, da, din datorie... Dar ce importanţă au, pentru un bărbat ca dumneata, problemele mele de conştiinţă! Chiar Bertrand mă sfătuieşte să cedez, în măsura în care se poate, toanelor soţului meu. Dacă vreau să am o oarecare influenţă, nu trebuie să întind prea tare coarda. Bertrand este foarte înţelegător; ştii, m-a implorat să nu mă opun dorinţei tatălui său care ţinea să-mi scurtez părul...

Mariei i-a fost de ajuns să rostească numele acesta: Bertrand, pentru a deveni brusc destinsă, calmă, blândă. Raymond revăzu aleea pustie a parcului bordelez la orele patru după-amiază: un băiat îl urmărea cu sufletul la gură; îi auzi vocea înlăcrimată: „dă-mi înapoi caietul...” Băiatul acela pirpiriu, ce fel de bărbat devenise? Raymond încearcă din nou să rănească:

— Iată-vă cu un fiu mare...

Nu, nu era jignită; surâdea fericită:

— Ai dreptate, l-ai cunoscut la liceu...

În ochii ei, Raymond reînvie brusc: este un fost coleg de-al lui Bertrand.

— Da, un fiu mare; dar un fiu care-mi poate fi totodată prieten şi stăpân. Nici nu ştii cât îi datorez...

— Mi-ai spus: căsătoria...

— Căsătoria, da – dar asta n-ar fi nimic. M-a făcut să

înţeleg... dar nu, n-o să poţi pricepe. Oricum, mă gândeam că aţi fost la acelaşi liceu... Mi-ar plăcea să aflu ce fel de copil era; l-am întrebat adesea pe soţul meu; e de necrezut cum un părinte nu poate povesti nimic despre copilăria fiului său: „un băieţel drăguţ, ca toţi copiii”, e tot ce-mi spune el. La drept vorbind, nu-mi vine-a crede că l-ai cunoscut mai bine. Mai întâi eşti cu mult mai în vârstă!

Raymond mormăi: „patru ani, un fleac”, şi adăugă:

— Îmi amintesc de un puşti cu un cap de fetiţă.

Ea nu se supără; îi răspunse calmă dar dispreţuitoare: îşi închipuise că nu erau făcuţi să se înţeleagă. Raymond simţea cum, în ochii Mariei, fiul vitreg plutea deasupra lui, la o distanţă nemăsurată. Ea se gândea la Bertrand; bea şampanie şi surâdea îngerilor; aplauda, dorind, laolaltă cu fluturii de noapte desperecheaţi, ca muzica să-i prelungească încântarea. Oare memoria lui Raymond păstrase ceva din femeile care-i trecuseră prin viaţă? Pe unele, abia le-ar fi recunoscut. Dar n-a fost zi, în toţi aceşti şaptesprezece ani, în care să n-o aibă mereu vie în suflet pe femeia al cărei profil, astă seară, îl privea atât de aproape. Ea însă părea atât de îndepărtată, încât Raymond nu mai putu îndura şi, ca să şi-o apropie cu orice preţ, rosti din nou numele lui Bertrand:

— În curând termină şcoala, nu?

Ea îi răspunse, încântată, că era în ultimul an; pierduse patru din pricina războiului; era convinsă că va sfârşi printre primii. Şi, cum Raymond continuă că, fără îndoială, Bertrand o să-i urmeze tatălui, Maria îl întrerupse:

— Îi vom lăsa să hotărască singur.

Era, de altfel, sigură că s-ar descurca oriunde. Avea o inteligenţă cu totul ieşită din comun:

— La şcoală este sclipitor... Dar nu ştiu de ce îţi povestesc toate astea...

Avu aerul că vine din altă lume când îl întrebă: „Şi dumneata? Cu ce te ocupi?“

— Cu afaceri... tot felul de fleacuri...

Şi, brusc, viaţa lui i se păru demnă de plâns. Ea abia îl asculta: nici măcar nu-l dispreţuia, îl ignora. Se ridicase şi-i făcea semne lui Larousselle care, instalat la bar, perora mereu. El strigă: „Doar un minut!“ Ea murmură: „Ce roşu e la faţă! Bea prea mult...” Negrii îşi înfăşurau instrumentele ca pe nişte copii adormiţi. Doar pianul părea că nu se mai poate opri: o pereche continua să se învârtească; ceilalţi, fără să se desprindă unul de celălalt, se prăbuşiseră pe scaune. Iată ora pe care Raymond Courrèges o savurase adesea: ora ghearelor retrase, a ochilor plini de tandreţe, a glasului stins şi a mângâierilor insidioase... Momentul când surâdea, se gândea la ce va urma: în zorii zilei, fluierând uşor, bărbatul iese din cameră, lăsând în urmă, de-a latul patului, trupul sleit al victimei... Ah, desigur, trupul Mariei Cross, nu astfel l-ar fi părăsit! O viaţă întreagă, şi tot nu s-ar fi săturat de el! Acum Maria este atât de absentă încât nici măcar nu-şi dă seama că el îşi apropie genunchiul de al ei: nici măcar nu realizează atingerea; n-are nicio putere asupra ei. Şi totuşi, odinioară o avusese la îndemână. Ea credea că-l iubeşte. El nu ştia; nu era decât un copil. Ar fi trebuit să-i spună ce voia de la el; niciun capriciu nu l-ar fi speriat; ar fi înaintat cu încetineala pe care ar fi dorit-o ea; ar fi ştiut să domolească, la nevoie, drumul plăcerii... Prea târziu! Va trebui să aştepte secole pentru ca destinele lor să se întâlnească iarăşi în tramvaiul de ora şase! Raymond ridică ochii şi-şi priveşte în oglinzi tinereţea descompusă; vede mijind semnele decrepitudinii: a trecut timpul când poţi fi iubit, a sosit vremea să iubeşti, dacă eşti în stare. Atinse mâna Mariei Cross:

— Îţi aminteşti tramvaiul?

Ea dădu din umeri, şi, fără să-l privească, cuteză să întrebe: „care tramvai?“ Apoi, ca să nu-i lase răgaz să răspundă:

— Eşti bun să-l chemi pe Larousselle şi să iei hainele de la vestiar... altfel nu mai plecăm niciodată.

El părea că n-o aude. Ea într-adins întrebase: „care tramvai?“ Ar fi vrut să-i răspundă că nimic nu-i era mai scump în viaţă ca momentele când stăteau unul în faţa celuilalt, în mijlocul săracilor cu chipurile mânjite de cărbune şi picotind de somn: un ziar aluneca din mâinile îngreuiate, o femeie cu părul despletit ridica spre lumină romanul foileton iar buzele murmurau parcă o rugăciune. Stropii furtunii găureau nisipul drumeagului din spatele bisericii din Talence; un muncitor pe bicicletă, cu capul aplecat peste ghidon, purta în bandulieră o sacoşă de pânză din care ieşea gâtul unei sticle. Printre garduri, frunzele prăfuite păreau mâini care cerşesc apă...

— Te rog, fii bun şi adu-mi bărbatul; nu este obişnuit să bea atâta; ar fi trebuit să nu-l las, nu suportă alcoolul.

Raymond se ridică, şi iarăşi se îngrozi de imaginea lui din oglinzi. La ce-ţi foloseşte că mai eşti încă tânăr? Poţi fi iubit şi acum, desigur, dar nu mai alegi. Puteri depline au doar aceia care se bucură de splendoarea efemeră a primăverii trupeşti... Cu cinci ani în urmă, se gândeşte Raymond, aş fi fost sigur de reuşită... Ştia mai bine ca oricare altul câte antipatii, preferinţe, pudori, remuşcări poate învinge prima tinereţe a unui bărbat la o femeie trecută; curiozitatea pe care i-o trezeşte, dorinţele... Acum se credea dezarmat şi-şi privea trupul ca pe o sabie frântă în ajunul unei bătălii.

— Dacă nu te hotărăşti, mă duc eu. Îl fac să bea... Cum o să-l car acasă?... Vai, ce ruşine!

— Ce-ar spune Bertrand al dumitale dacă te-ar vedea aici, lângă mine, iar pe taică-său acolo...

— Ar înţelege totul, el înţelege orice.

În chiar clipa aceea se auzi dinspre bar bufnitura unui trup uriaş care se prăbuşea. Raymond alergă şi, ajutat de barman, încercă să-l ridice pe Victor Larousselle, ale cărui picioare rămăseseră prinse în taburetul răsturnat; mâna, cuprinsă de convulsii şi plină de sânge, ţinea strâns o sticlă spartă. Tremurând toată, Maria aruncă peste umerii tatălui lui Bertrand o haină de blană, îi ridică gulerul ca

să-i ascundă faţa violacee. „Să nu fie cumva un atac” îi şopti barmanul lui Raymond care achita consumaţia; şi aproape că-l luă în cârcă pe voluminosul bărbat, cărându-l până la taxi, atât de teamă îi era să nu „dea ortul popii” înainte de a-l scoate pe uşă.

După ce-l culcară pe banchetă, Maria şi Raymond se aşezară pe strapontine; o pată de sânge se întindea pe batista care-i înfăşură mâna rănită. Maria gemu: „Aşa ceva nu i s-a întâmplat niciodată... ar fi trebuit să-mi amintesc că nu suportă decât vinul... Jură-mi că n-o să afle nimeni?” Raymond era fericit, întâmpina cu o imensă satisfacţie această întoarcere a norocului. Nu, astă-seară nu va mai putea fi despărţit de Maria Cross. Ce nebunie, să se îndoiască de steaua lui! Deşi era spre sfârşitul iernii, noaptea era încă rece; un strat de măzăriche înălbea Piaţa Concorde, scăldată de lumina lunii. În fundul maşinii, Raymond sprijinea corpul din care ieşeau vorbe confuze, râgâieli. Maria deschise un flacon de săruri; mirosul acrişor îi plăcu mult lui Raymond; îl pătrunse dogoarea trupului iubit, lipit de el; profita de scurtele luminiţe ale felinarelor pentru a-şi sătura ochii de faţa ei umilită. La un moment dat, ea prinse în mâini capul greu şi cumplit la vedere al bătrânului şi atunci păru că e Judith.

Lucrul care o preocupa cel mai mult era ca portăreasa să nu observe nimic şi fu fericită când Raymond se oferi s-o ajute să târască bolnavul până la ascensor. După ce-l întinseră pe pat, văzură că mâna continua să sângereze, iar ochii îi erau daţi peste cap. Maria îşi pierdu cumpătul, nepricepută, lipsită de îndemânarea caracteristică femeilor. Trebuia oare să trezească servitorii de la etajul şapte? Dar ce scandal! Se hotărî să-i telefoneze doctorului ei; acesta pusese probabil întrerupătorul, deoarece nu obţinu niciun răspuns. Izbucni în plâns. Raymond îşi aminti că taică-său era la Paris şi-i propuse Mariei să-l cheme. Fără să-i mulţumească, începu să caute în cartea de telefon numărul de la Grand-Hôtel.

Soseşte imediat. Doar cât să se îmbrace şi să ia un taxi. De data asta, Maria îl luă de mână; deschise o uşă, aprinse lumina.

— Vrei să-l aştepţi aici? Este camera lui Bertrand.

Spunea că bolnavul vomitase, că se simţea mai bine; dar rana de la mână o neliniştea încă. După plecarea ei, Raymond se aşeză, îşi încheie haina de blană; radiatorul nu încălzea bine. Îl obseda vocea somnoroasă a tatălui său; părea extrem de îndepărtată! Nu se mai văzuseră de trei ani; de la moartea bunicii Courrèges. În vremea aceea Raymond avea mari încurcături financiare; poate că-şi ceruse drepturile de moştenire cu prea multă îndârjire; dar lucrul care-l rănise cel mai adânc, grăbind ruptura cu familia, fusese mustrarea pe care i-o făcuse tatăl cu privire la mijloacele lui de a-şi câştiga existenţa. Îndeletnicirile de misit, de intermediar, îl dezgustau pe acest om fricos, i se păreau nedemne de un Courrèges; vroia să-l oblige la o ocupaţie cinstită... Tatăl urma să sosească în câteva clipe; trebuia oare să-l sărute sau să-i întindă doar mâna?

În timp ce Raymond se întreba astfel, un obiect îl atrăgea, îl reţinea: patul lui Bertrand Larousselle – un pat de fier atât de îngust, atât de curat sub cotonada înflorată, încât Raymond izbucni în râs: pat de fată bătrână sau de seminarist. Pereţii goi, în afara unuia înţesat cu cărţi; o masă de lucru ordonată, ca o conştiinţă curată. „Dacă Maria ar veni la mine, se gândea Raymond, odaia mea i-ar face altă impresie... Ar vedea un divan atât de scund încât se confundă cu covorul; orice fiinţă care se aventurează în semiîntunericul acesta se simte periculos de dezorientată, tentată să cedeze gesturilor care n-o angajează mai mult decât acelea pe care le-ar îndrăzni pe altă planetă, decât acelea pe care somnul le dezvinovăţeşte...”

În camera în care aştepta Raymond, însă, nicio perdea nu acoperea geamurile îngheţate de gerul nopţii; cel care

o locuia vroia, cu siguranţă, ca zorii să-l trezească înaintea primului clopoţel. Nu semnele unei vieţi caste le descoperea el; odaia aceasta, făcută ca pentru rugăciune, îi trezi gândul că refuzul în dragoste, împotrivirea, sunt doar întârzieri abile care măresc plăcerea. Descifră câteva titluri, bombăni: „Nu! dar ce idiot!“ Nimic nu-i era mai străin şi nimic nu-l dezgusta mai mult ca aceste preocupări din altă lume. Ce mult întârzia tatăl său! Ar fi dorit să nu mai fie singur; se simţea ridicol în această odaie. Deschise fereastra şi privi acoperişurile luminate de luna târzie.

— A sosit tatăl dumitale.

Închise fereastra; o urmă pe Maria în camera lui Victor Larousselle; zări o umbră aplecată spre pat, şi, aruncate pe un scaun enorma pălărie melon a tatălui şi bastonul cu cioc de fildeş (căluţul de odinioară, când se juca de-a călăritul); dar când doctorul îşi îndreptă şalele, Raymond nu-l mai recunoscu. Bătrânul care-i zâmbea, care îl atrăgea spre sine, era totuşi tatăl său.

— Fără tutun, alcool, cafea; carne de pasăre la prânz, niciun fel de carne seara, şi o să trăiţi un secol... Asta-i!

Doctorul repeta: „Asta-i“ – cu glasul acela tărăgănat, când gândul călătoreşte aiurea. O sorbea din ochi pe Maria care, văzându-l nemişcat, i-o luă înainte, deschise uşa şi zise:

— Acum, doctore, bănuiesc că toţi avem nevoie de somn.

Doctorul o urmă în vestibul; repetă cu glas timid:

— Este, oricum un noroc că ne-am regăsit... Puţin mai înainte, când se îmbrăca în grabă, şi mai apoi, în taxi, sperase că această scurtă frază, va fi întreruptă de Maria Cross, care va exclama: „Acum, doctore; că v-am prins, nu vă mai las!” Dar nu cu vorbele astea îi răspunsese ea în prag când el se grăbise să spună: „Este un noroc, oricum...” Iată că repeta pentru a patra oară fraza pregătită, de parcă, tot insistând, ar fi trebuit să ţâşnească răspunsul aşteptat. Dar nu; Maria îi întindea

paltonul; nu se enerva deşi nu nimerea mâneca; spunea blând:

— Într-adevăr, ce mică e lumea: nu ne-am revăzut noi astă-seară? S-ar putea să ne mai întâlnim.

Cum ea simula că nu-i aude cuvintele: „Ar trebui să forţăm norocul...”, el ridică glasul:

— Nu credeţi, doamnă, că depinde de noi să forţăm puţin norocul?

În ce încurcătură s-ar afla morţii dacă ar învia. Ei revin uneori, păstrând despre noi imaginea pe care am da oricât s-o distrugem, plini de amintiri pe care ne străduim să le uităm. Fiecare om este stânjenit de înecaţii aceştia pe care fluxul îi aduce la mal.

— Nu mai sunt leneşa pe care o ştiai, doctore; vreau să mă întind deoarece mâine trebuie să mă trezesc la orele şapte.

Se simţi jignită văzând că el nu părea mirat. O irita privirea sfredelitoare a bătrânului, care insista: „Ce ziceţi, nu credeţi c-am putea forţa norocul? Nu?“

Politicoasă, uşor grăbită, ea răspunse că acum îi ştia adresa:

— Nu mă mai duc la Bordeaux, dar dumneavoastră, poate... Fusese atât de bun că se deranjase! Dacă se stinge lumina de pe scară, butonul este acolo.

El nu se mişca, se încăpăţâna: mai simţea vreo durere de pe urma căzăturii ? Raymond ieşi din umbră; întrebă: „Ce căzătură?“ Ea dădu din cap, cu un aer plictisit; după un mare efort rosti:

— Ştiţi ce mi-ar plăcea, doctore? Am putea să corespondăm... Nu mai scriu într-una epistole, dar, mă rog, pentru dumneavoastră...

El îi răspunse:

— Scrisorile nu înseamnă nimic. De ce să ne scriem dacă nu ne putem vedea?

— Tocmai pentru că nu ne putem vedea!

— Nu, nu: cei care sunt convinşi că nu se vor mai vedea niciodată, crezi că doresc ca viaţa artificială a unei

corespondenţe să le prelungească prietenia? Mai ales când unul îşi da seama că pentru celălalt este o corvoadă... Devii laş când îmbătrâneşti, Maria; ţi-ai luat porţia; te fereşti de un surplus de necazuri.

Nu-i spusese niciodată atâtea lucruri; înţelesese, oare, în sfârşit? Ea însă era departe în momentul acela: Larousselle o striga; era ora cinci; se grăbea să se descotorosească de cei doi Courrèges:

— Bun, atunci vă voi scrie eu; iar dumneavoastră vă revine corvoada răspunsului.

Mai târziu, în cameră, după ce închise şi zăvorî uşa, soţul o auzi râzând; o întrebă de ce râde:

— Ştii ce-mi trece prin cap? N-ai să-ţi baţi joc? Cred că doctorul a fost puţin îndrăgostit de mine, la Bordeaux... nu m-ar mira deloc.

Victor Larousselle, cu gura cleioasă, îi răspunse că nu era gelos; şi una din glumele lui vechi îi veni pe buze: „Încă unul cald pentru piatra rece”. Mai adăugă că bietul om suferise cu siguranţă un mic atac; mulţi dintre clienţii lui, care nu îndrăzneau să-l părăsească, consultau pe ascuns alţi doctori.

— Te mai doare inima? Ţi-a mai trecut mâna?

Nu, nu mai suferea:

— Numai de nu s-ar afla la Bordeaux întâmplarea de astă-seară... Prin tânărul Courrèges, poate?

— Nu, nu se mai duce pe-acolo. Dormi... Sting lumina.

Ea se aşeză într-un fotoliu şi nu se urni până nu auzi un sforăit uşor. Atunci ieşi şi se îndreptă spre camera ei; ezită înaintea uşii întredeschise a lui Bertrand; nu se putu opri să n-o împingă şi, abia păşindu-i pragul, adulmecă furioasă un miros de tutun, un miros omenesc: „Înseamnă că mi-am pierdut capul dacă l-am introdus aici pe acest...” Deschise geamul să intre boarea dimineţii şi îngenunche o clipă la piciorul patului; buzele i se mişcară. Îşi lipi obrazul de pernă.

XII

CA ALTĂDATĂ, ÎN CUPEUL CU GEAMURI şiroinde, pe drumul periferiei, doctorul şi Raymond călătoreau într-un taxi, fără ca, la început, să vorbească mai mult decât în dimineţile acelea uitate. Tăcerea însă nu mai era aceeaşi; Raymond ţinea mâna bătrânului care se rezemase uşor de el; spuse:

— Nu ştiam că s-a măritat.

— N-au anunţat pe nimeni; cel puţin aşa cred, aşa îmi închipui... În orice caz pe mine nu.

— Se zice că cel care i-a rugat să-şi legalizeze căsătoria a fost Bertrand. Doctorul cită o frază a lui Victor Larousselle: „E o căsătorie morganatică”. Raymond murmură: „E colosal!“ În lumina zorilor, cerceta pe furiş faţa de condamnat la moarte, vedea mişcându-i-se buzele albe. Chipul acesta imobil, masca aceasta de piatră îl înspăimântă. Rosti primele cuvinte care-i veniră în minte:

— Ce fac ai casei?

Toată lumea era sănătoasă. Madeleine, mai ales, era admirabilă, zicea doctorul: nu trăia decât pentru felele ei, le scotea în lume, îşi ascundea lacrimile. Într-adevăr, se arăta demnă de eroul pe care-l pierduse. (Doctorul folosea orice prilej pentru a-şi lăuda ginerele mort la Guise; recunoştea că greşise; se învinuia că nu-l preţuise îndeajuns: atâţia oameni au avut, în timpul războiului, o moarte care nu li se potrivea!) Catherine, fata mai mare a Madeleinei, se logodise cu tânărul Michon (al treilea); aşteptau să împlinească douăzeci şi doi de ani ca să anunţe logodna.

— Mai ales, să nu se afle.

Făcu această recomandare cu vocea soţiei sale, iar Raymond se abţinu să-i răspundă: „Pe cine crezi că interesează chestia asta, aici?” Doctorul se întrerupse, de parcă l-ar fi cuprins o durere ascuţită. Tânărul socoteşte în gând: „Are şaizeci şi nouă, sau şaptezeci de ani... Se mai poate suferi oare, la vârsta asta, după atâţia ani de viaţă?” Simţi atunci propria-i rană; îl cuprinse teama; nu, nu, o să treacă repede; îşi aminti frazele pe care i le repeta una dintre amantele lui: „În dragoste, când sufăr, mă închid în mine, aştept, sunt sigură că bărbatul pentru care azi aş dori să mor, mâine poate, nu-mi va mai spune nimic; fiinţa care mi-a pricinuit atâtea suferinţe nu va mai merita nici măcar o privire de-a mea; este cumplit să iubeşti şi este ruşinos să nu mai iubeşti...” Totuşi bătrânul... sunt şaptesprezece ani de când suferă: în vieţile oneste, în vieţile trăite în numele datoriei, pasiunea se păstrează, se concentrează; nimic n-o tulbură, nicio adiere n-o evaporă; se acumulează, se alterează; otrăveşte, roade vasul viu care o ţine închisă. Ocoliră Arcul de Triumf. Printre arborii desfrunziţi de pe Champs Elysées şoseaua neagră se întindea ca Erebul.

— Cred că am terminat cu meseriile de ocazie; mi se oferă un loc într-o uzină: o fabrică de cicoare. După un an preiau conducerea.

Doctorul îi răspunse absent: „Sunt foarte fericit, băiete...”, şi brusc:

— Cum ai cunoscut-o?

— Pe cine?

— Ştii bine la cine mă refer.

— Prietenul care-mi oferă postul?

— Da de unde! Maria.

— A, e o poveste veche, de când eram în clasa de filosofie; schimbam câte o vorbă în tramvai, cred.

— Nu mi-ai spus. O singură dată, îmi amintesc, mi-ai povestit că un prieten ţi-ar fi arătat-o pe stradă.

— Posibil... După şaptesprezece ani, am cam uitat...

Ah! da; a doua zi după întâlnirea aceea, a intrat în vorbă cu mine ca să mă întrebe ce faci. Mă cunoştea din vedere. Astă-seară însă, dacă n-ar fi fost bărbatul ei care a venit la mine, cred că s-ar fi făcut că nu mă recunoaşte.

Doctorul păru liniştit, se ghemui în colţul său. Murmură: „Şi, la urma urmei, ce mă interesează pe mine? Ce rost au toate astea?” Făcu gestul descotorosirii, îşi frământă faţa cu mâinile, se îndreptă şi, întors puţin spre Raymond, străduindu-se să uite, vroind să nu-l mai preocupe decât fiul său, spuse:

— După ce-ţi aranjezi situaţia, însoară-te, dragul meu.

Şi cum Raymond râdea, se împotrivea, bătrânul, reflectând la propria-i viaţa, adăugă:

— N-ai să crezi, dar e atât de bine să trăieşti în sânul unei familii unite… ba da! porţi cu tine miile de griji ale celorlalţi; aceste nenumărate înţepături trag sângele la suprafaţă. Înţelegi? Ne îndepărtează de rana ascunsă, de adânca noastră rană interioară; devin indispensabile… Vezi, voiam să aştept sfârşitul Congresului, dar nu mai am răbdare: plec cu trenul de opt, în dimineaţa asta… Important în viaţă este să-ţi creezi un refugiu. La sfârşit, ca şi la început, simţim nevoia unei femei care să aibă grijă de noi.

Raymond rosti printre dinţi: „Mulţumesc! Mai bine crăp…” şi se uita la bătrânul de lângă el, dărâmat, ros de molii.

— Nu-ţi poţi închipui ce sprijin am găsit în mijlocul vostru. O nevastă, copii – lucrurile acestea ne înconjoară, ne înlănţuie, ne apără de tot felul de tentaţii. Tu, care încetaseşi să-mi mai vorbeşti – nu-ţi fac niciun reproş, dragul meu – nu vei şti niciodată de câte ori, pe pragul unei ademeniri plină de farmec, criminală poate, am simţit mâna ta pe umărul meu; iar tu mă aduceai încetişor la realitate.

Raymond bombăni: „Ce nebunie, să crezi că există plăceri interzise.”

— Ah! Nu semănăm deloc: eu n-aş fi stat mult pe

gânduri şi mi-aş fi luat zborul.

— Crezi că eu n-am făcut-o să sufere pe maică-ta? Ei da, şi eu. Nu suntem chiar atât de deosebiţi; de câte ori nu mi-am părăsit eu familia, în gând... Habar n-ai tu... Nu mă contrazice; câteva infidelităţi ar fi făcut-o, poate, mai fericită decât trădarea sufletească de care m-am făcut vinovat timp de treizeci de ani. Vreau să ştii lucrurile acestea, Raymond; va fi greu să fii un soţ mai rău decât mine... Da, da! Eu mi-am visat aventurile... să fi fost oare mai bine dacă le trăiam? Şi iată cum se răzbună astăzi maică-ta: printr-un exces de zel. Nimic nu-mi este mai necesar ca pisălogeala ei; se osteneşte atâta... Zi şi noapte mă cocoloşeşte. Da, voi avea parte de o moarte uşoară! Nu mai avem servitori, ştii? Servitorii de acum, cum spune ea, nu seamănă cu cei de altădată; n-am schimbat-o pe Julie. Îţi aminteşti de Julie? S-a retras în satul ei. Ei bine, mama ta le înlocuieşte acum pe toate; adesea trebuie s-o cert: nu se dă în lături să măture cu mâna ei, freacă parchetul...

Se opri şi, brusc, îl imploră:

— Să nu rămâi singur!

Raymond n-avu răgaz să-i răspundă; taxiul se oprise în faţa hotelului; trebui să coboare, să caute mărunţiş. Doctorul abia dacă avea timp să-şi facă bagajul.

*

Ora aceasta, a măturătorilor şi a zarzavagiilor, îi era cunoscută lui Raymond Courrèges; respiră adânc; regăsi senzaţia înapoierilor din zori: satisfacţia de animal istovit şi sătul, care nu mai doreşte decât vizuina, somnul în care să te cufunzi. Ce bine că tatăl său vroise să-şi ia rămas bun în pragul hotelului! Ce mult îmbătrânise! Ce mic devenise! Niciodată nu e prea mare distanţa dintre familie şi noi, îşi zise el; niciodată părinţii nu sunt destul de departe. Îşi dădu seama că nu se mai gândea la Maria; îşi aminti că avea o groază de lucruri de făcut; scoase

carneţelul, căută pagina; rămase uimit văzând cât de liberă îi apărea ziua – sau ar fi trebuit să înţeleagă că treburile pe care şi le propusese nu mai aveau nicio importanţă? Dimineaţa? – un pustiu; după-amiaza – două întâlniri. Nu se va duce. Se apleca asupra zilei ca un copil deasupra unei fântâni: nimic de aruncat, doar câteva pietricele. Cum să umple hăul? Un singur lucru era pe măsura vidului căscat; să sune la uşa Mariei, să fie anunţat, primit; să stea în odaia în care ea l-ar fi aşteptat în fotoliu; să-i povestească lucruri fără importanţă. Chiar mai puţin decât atâta, şi tot i-ar fi ajuns să-şi umple orele libere şi încă multe altele. Să-şi fi dat întâlnire cu Maria – fie şi la o dată îndepărtată: cu ce răbdare de vânător la pândă ar fi trecut peste zile. Şi chiar dacă ea ar fi amânat întrevederea, s-ar fi consolat; atâta doar: să-i fi propus alta, iar noua speranţă i-ar fi putut umple golul nesfârşit al vieţii. Viaţa lui devenise o absenţă pe care trebuia s-o alunge aşteptând. „Să mă gândesc, îşi zise; să încep cu posibilul: să reiau legăturile cu Bertrand Larousselle, să intru în viaţa lui Bertrand? N-avem nicio preocupare comună, nicio relaţie comună. Unde să-l întâlnesc pe ţârcovnicul ăsta? În ce paraclis?” Raymond elimină în gând distanţa dintre el şi Maria; prăpastia odată sărită, îi sprijină capul pe braţul drept îndoit; ceafa rasă, netedă ca un obraz de copil, îi atinge bicepsul; şi chipul Mariei vine spre el, se apropie, se măreşte, la fel de iluzoriu, vai, ca pe ecranul unui cinematograf... Raymond se miră că primii trecători nu întorc capul, nu-şi dau seama de nebunia lui. Cât de bine ne ascund veşmintele! Se prăbuşeşte pe banca din faţa bisericii Madeleine. Nenorocirea lui era că o revăzuse; n-ar fi trebuit s-o revadă; toate pasiunile, stăvilite timp de şaptesprezece ani, se dezlănţuiseră, fără ştirea lui, împotriva Mariei – ca focurile pe care le aprind ţăranii din Landă, pentru a încercui incendiul... O revăzuse, dar vâlvătaia ardea şi mai puternic, sporind chiar prin flăcările cu care ar fi vrut s-o combată.

Maniile lui senzuale, deprinderile lui ascunse, toată această ştiinţă a desfrâului, cucerită şi cultivată cu multă râvnă, devenea complicea pârjolului care acum duduia, înainta pe un câmp uriaş, pârâind.

„Închide-te în tine”, îşi repeta el, n-o să ţină mult; până atunci încearcă să uiţi, să te menţii la suprafaţă. Tatăl său, va fi suferit totuşi până la moarte; dar şi aşa, ce viaţă! Oare desfrâul l-ar fi eliberat de acest foc? Orice îi prieşte pasiunii; postul o exasperează; îndestularea o fortifică; fidelitatea, o ţine trează, o irită; ne înspăimântă, ne fascinează; dar dacă cedăm, laşitatea nu va fi niciodată pe măsura cerinţelor ei... Ah! Câine turbat! Ar fi trebuit să-l întrebe pe tatăl său cum îndurase acest cancer. Ce zace, oare, în adâncul unei vieţi virtuoase? Ce supape? Ce puteri are Dumnezeu?

Raymond priveşte spre stânga; încearcă să desluşească mişcarea acului arătător pe cadranul orologiului pneumatic; se gândeşte că tatăl său plecase de la hotel. Simte nevoia să-l mai sărute o dată: simplă dorinţă de fiu. Dar pe ei îi uneşte acum altă legătură decât a sângelui: se înrudesc prin Maria Cross. Raymond coboară în grabă spre Sena cu toate că mai are timp până la plecarea trenului; se lasă parcă mânat de nebunia care-i îndeamnă să fugă pe cei cu hainele în flăcări. Certitudine de nesuportat! Maria Cross nu-i va aparţine niciodată; va muri fără s-o atingă. Tânărul care cucerise, avusese, alungase atâtea femei, se simţea pradă aceleiaşi furii care-i macină pe unii bărbaţi virgini şi condamnaţi la virginitate, îngroziţi că vor muri fără să fi cunoscut bucuria trupească. Ceea ce posedase n-avea însemnătate; preţ n-avea decât femeia aceasta, la care nu va ajunge niciodată.

Maria! Se gândi că există fiinţe care, fără să vrea, apasă cu atâta greutate destinul altor fiinţe. Nu meditase niciodată la energiile care izvorăsc din noi, tulburând, adesea, fără ştirea noastră, şi la mari distanţe, alte inimi. În timp ce înainta pe trotuarul dintre Tuileries şi Sena, fu

pentru prima oară când durerea îl făcu să se gândească la lucrurile la care nu reflectase încă niciodată. Şi, cum în pragul zilei care urma, se simţea fără ambiţii, fără proiecte, fără distracţii, se întoarse cu gândul spre trecut. Nemaiinteresându-l viitorul, trecutul îi apăru brusc, ca un furnicar: câte fiinţe pentru care întâlnirea cu el fusese fatală! Nici el nu mai ştia câte vieţi nu schimbase – dezorientase; nu ştia că din pricina lui o femeie îşi ucisese copilul în pântec, că o tânără murise, că un prieten luase calea preoţiei, şi că, mereu şi mereu, fiecare dintre aceste drame dăduse naştere altor drame. La marginea cumplitei pustietăţi pe care o reprezenta ziua pe care avea s-o petreacă fără Maria şi căreia aveau să-i urmeze alte şi alte zile fără ea, descoperi dintr-o dată această dependenţă şi această singurătate: era condamnat să trăiască în cea mai strânsă comuniune cu femeia pe care, totuşi, n-o va atinge niciodată; fusese de ajuns ca ea să vadă lumina, pentru ca Raymond să rămână în întuneric; până când? Iar dacă ar voi să iasă cu orice preţ, dacă ar voi să scape de atracţia ei, ce alte căi i s-ar oferi decât abrutizarea şi somnul?... Doar dacă pe cerul inimii lui astrul acesta s-ar stinge brusc, aşa cum se stinge orice dragoste. Raymond însă purta în el o pasiune turbată, moştenită de la tatăl său – pasiune atotputernică, capabilă să creeze până la moarte alte universuri vii, alte Maria Cross cărora le va deveni, rând pe rând, satelitul nefericit... Ar fi trebuit ca înainte de a muri, atât tatăl cât şi fiul, să fi avut în sfârşit revelaţia *Aceluia* care, fără voia lor, chema, scotea la iveală din străfundul fiinţei lor valul acesta pârjolitor.

Traversă Sena pustie, privi orologiul gării; tatăl se instalase probabil în tren. Coborî pe peron; o luă de-a lungul vagoanelor; nu trebui să caute mult: în spatele unui geam, se contura un chip ca de mort: pleoapele închise, mâinile împreunate peste un ziar desfăcut, capul uşor dat pe spate, gura întredeschisă. Raymond ciocăni cu degetul; bătrânul livid deschise ochii; îl recunoscu pe

cel care ciocănise; zâmbi şi, poticnindu-se, îi ieşi în întâmpinare pe culoar. Dar toată fericirea îi fu otrăvită de teama copilăroasă că trenul va pleca fără ca Raymond să aibă timp să coboare.

— Acum, că te-am văzut şi ştiu că ai vrut să mă mai vezi, du-te, dragul meu; se închid uşile.

Zadarnic îl asigură tânărul că mai aveau încă cinci minute şi că, în orice caz, trenul se oprea la gara Austerlitz... Bătrânul nu se linişti decât în clipa când fiul se află din nou pe peron; atunci, coborî geamul, şi îl învălui cu o privire plină de dragoste.

Raymond îl întrebă dacă mai are nevoie de ceva: un ziar, o carte? Îşi reţinuse loc la vagonul-restaurant? Doctorul răspundea: „Da... da...” îşi sorbea din ochi băiatul, bărbatul atât de deosebit de el, atât de asemănător lui – fiinţă din fiinţa lui, care avea să-i supravieţuiască puţin timp şi pe care n-avea să-l mai vadă niciodată.

SFÂRŞIT

Lei 4,50

Colecția
«Romanul de dragoste»

76

În colecția
«ROMANUL DE DRAGOSTE»
au apărut:

61 Gustave Flaubert	■	Salammbô
62 John Galsworthy	■	Dincolo de rîu
63 Doamna de La Fayette Benjamin Constant	■	Principesa de Clèves • Adolphe
64 Stendhal	■	Armance
65 André Gide	■	Isabela • Simfonia pastorală
66 Mihail Sadoveanu	■	Venea o moară pe Siret
67 Erich Maria Remarque	■	Arcul de Triumf
68 Radu Petrescu	■	Matei Iliescu
69 Dimităr Dimov	■	Locotenentul Benz
70 John Galsworthy	■	Floarea întunecată
71 Józef Ignacy Kraszewski	■	Contesa Cosel
72—73 Alexandre Dumas	■	Cele două Diane
74 Honoré de Balzac	■	Modeste Mignon
75 Charles Dickens	■	Poveste despre două orașe